

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA 2014 - 2017

Alavieskan kunta
Nivalan kaupunki
Sievin kunta
Ylivieskan kaupunki
Peruspalvelukuntayhtymä Kallio

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	4
1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TAUSTAA.....	5
2 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN 2010-2013 ARVIOINTI.....	8
3 NYKYTILA JA TULEVAN KEHITYKSEN ENNAKOINTI	9
3.1 Lasten ja nuorten kasvuolot ja hyvinvoinnin tila	9
<i>Kallion alueen väestörakenne .....</i>	<i>9</i>
<i>Asuminen ja kasvuympäristö.....</i>	<i>10</i>
<i>Työllisyys, työttömyys ja koulutustaso .....</i>	<i>10</i>
<i>Lapsiperheiden pienituloisuus .....</i>	<i>11</i>
<i>Terveys ja terveystottumukset .....</i>	<i>11</i>
<i>Päihteet ja häiriökäyttäytyminen .....</i>	<i>12</i>
<i>Lastensuojelun tilanne Kallion alueella .....</i>	<i>13</i>
<i>Kouluolot ja oppilashuolto.....</i>	<i>13</i>
3.2 Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät palvelut ja ongelmia ehkäisevät toimet	14
3.2.1 Perusterveydenhuollon palvelut.....	14
<i>Neuvolatoiminta .....</i>	<i>15</i>
<i>Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto .....</i>	<i>17</i>
3.2.2 Erityispalvelut	18
<i>Terapiakeskus.....</i>	<i>18</i>
<i>Erityistyöntekijät: puheterapia, toimintaterapia, sosiaalityö, psykologityö .....</i>	<i>19</i>
<i>Perheneuvola .....</i>	<i>22</i>
<i>Kehitysvammahuolto ja vammaispalvelulain mukaiset palvelut .....</i>	<i>23</i>
3.2.3 Varhaiskasvatuspalvelut	24
<i>Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen .....</i>	<i>24</i>
<i>Varhainen tuki.....</i>	<i>25</i>
3.2.4 Kouluttautuminen alueella	26
<i>Esi- ja perusopetus, toisen asteen ja korkeamman asteen koulutus .....</i>	<i>26</i>
<i>Kolmiportainen tuki esi- ja perusopetuksessa .....</i>	<i>27</i>
<i>Oppilas- ja opiskelijahuolto.....</i>	<i>27</i>
<i>Koulun psykososiaalinen tuki.....</i>	<i>28</i>
<i>Koulunuorisotyö.....</i>	<i>29</i>
3.2.5 Vapaa-ajan palvelut	29
<i>Nuorisotyö.....</i>	<i>29</i>
<i>Liikuntapalvelut .....</i>	<i>30</i>
<i>Kulttuuri- ja kirjastopalvelut .....</i>	<i>31</i>
<i>Seurakuntien lapsi- nuoriso- ja perhetyö.....</i>	<i>31</i>
<i>Paikalliset järjestöt ja yhdistykset.....</i>	<i>32</i>
3.2.6 Aikuissosiaalityö	34
<i>Kuntouttava työtoiminta ja nuorten työpajat .....</i>	<i>35</i>
3.2.7 Sosiaalipäivystys	36
3.2.8 Sovittelutoiminta	37
3.2.9 Eroperheiden sosiaalityö (lastenvalvojat)	38
3.2.10 Perhetyö	39
<i>Ennaltaehkäisevä perhetyö .....</i>	<i>39</i>
<i>Ryhmämuotoinen ennaltaehkäisevä perhetyö .....</i>	<i>39</i>
<i>Lapsiperheiden kotipalvelu .....</i>	<i>40</i>
<i>Lapsiperheiden kotipalvelun palveluseteli .....</i>	<i>40</i>
<i>Moniammatillinen- ja toimijainen yhteistyö .....</i>	<i>40</i>

3.3 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelutyö.....	41
3.3.1 Lastensuojeluasiakkuuden vireilletulo	41
Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojelutarpeen selvitys	41
Asiakassuunnitelma.....	43
3.3.2 Lastensuojelun avohuolto	43
Lastensuojelun avohuollon perusteet.....	43
Lastensuojelun avohuollon tukitoimet Kalliossa	44
3.3.3 Lasten sijais- ja jälkihuolto.....	46
Sijaishuolto.....	46
Jälkihuolto.....	47
Lasten sijais- ja jälkihuolto Kalliossa.....	48
3.4 Lastensuojelulain mukaisten tehtävien toteuttaminen lasten ja nuorten palvelujärjestelmässä	49
3.4.1 Neuvola	49
3.4.2 Varhaiskasvatuspalvelut	50
3.4.3 Koulu	50
3.4.4 Erityispalvelut	51
Perheneuvola	51
4 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN STRATEGINEN SUUNTA, KESKEISET PAINOPISTEET JA KEHITTÄMISTOIMET	52
4.1 Neuvola	52
4.2 Varhaiskasvatuspalvelut	52
4.3 Koulu ja kouluttautuminen	53
Esi- ja Perusopetus	53
Toinen aste	53
4.4 Vapaa-ajan palvelut.....	54
4.5 Seurakuntien ja järjestöjen lapsi-, nuoriso- ja perhetyö ja yksityisten palvelutuottajien tarjoamat palvelut.....	55
4.6 Lastensuojelun sosiaalityö	55
4.7 Erityispalvelut.....	56
Terapiakeskus.....	56
Perheneuvola	57
4.8 Asiakkaiden mielipiteitä ja kokemuksia palveluista.....	57
5 YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMINEN ERI TOIMIJOIDENVÄLILLÄ	58
6 LOPPUYHTEENVETO JA JATKOTOIMENPITEET	59
Johtopäätökset ja yhteenveto	59
Suunnitelman toteutus, seuranta ja arviointi	62
7 KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA KONKREETTISET TOIMET (taulukko)	63
LÄHTEET:.....	66
LIITTEET:.....	67

TIIVISTELMÄ

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion ja sen jäsenkuntien Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2014 -2017 sisältää kuvauksen lasten ja nuorten palveluiden nykytilasta ja palveluiden tarpeen arvioinnista tulevaisuudesta.

Kallion alueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa on valmistanut lapsiasianeuvoston nimeämä työryhmä, jonka jäsenenä on ollut laaja-alaisesti lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleviä työntekijöitä sekä kuntien edustajia ja luottamushenkilöitä.

Suunnitelman johtajatuksena on, että valtaosa alueella asuvista perheistä voi hyvin, ja heidän hyvinvointinsa taataan toimivilla peruspalveluilla. Tärkeä periaate lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on korostaa vanhempien omaa kasvatusvastuuta omassa perheessään. Tärkeää on myös korostaa lapsen, nuoren ja perheen osallisuutta ja kuulemista sekä omissa asioissaan että palveluiden järjestämisessä. Palvelujärjestelmän tarkoituksena on tukea lasta, nuorta ja lapsiperheitä niin, että perhe sekä lapsi ja nuori itse ovat ensisijaisia toimijoita kaikissa tilanteissa.

Nykyisessä tilanteessa resurssia suuntautuu paljon korjaavaan työhön tai perustehtävän ylläpitoon, eikä ennaltaehkäisevää työtä pystytä tekemään riittävän tehokkaasti. Asiakaspaine näkyy muun muassa lastensuojelun avohuollossa, jossa vuonna lastensuojeluilmoituksia ja lastensuojelutarpeen selvityksiä ei ehditty tehdä lain määräaikojen puitteissa.

Erityisesti tulisi kiinnittää huomioita ja resurssia lasten ja nuorten tukemiseksi kaikille yleisissä palveluissa (esimerkiksi neuvola, koulu) tai varhaisen tuen palveluissa kuten (esimerkiksi puhe- ja toimintaterapiat). Psykologien ja koulukuraattorien lisäresursoinnin tarve Kallion alueella on huomattava, koska 1.8.2014 voimaantuleva uusi oppilashuoltola määrittelee määrääjat kuraattori ja psykologipalveluihin pääsulle.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta nousee selkeästi esiin kolme strategista päämäärää:

- **Palveluiden painopisteen tulee olla yleisissä palveluissa.** Toimenpiteinä ovat: vanhemmuuden tukeminen, riittävät ja laadukkaat palvelut lapsiperheille, ennaltaehkäisevä työote, lapsilähtöinen työskentelytapa sekä lapset puheeksi menetelmän toiminnan vakiinnuttaminen
- **Palvelut järjestetään yhteistyössä.** Toimenpiteinä on palvelujen järjestäminen Kallion ja peruskuntien yhteistyönä ja yhteistyön lisääminen seurakuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa
- **Verkostomainen ja kustannustehokas toiminta.**

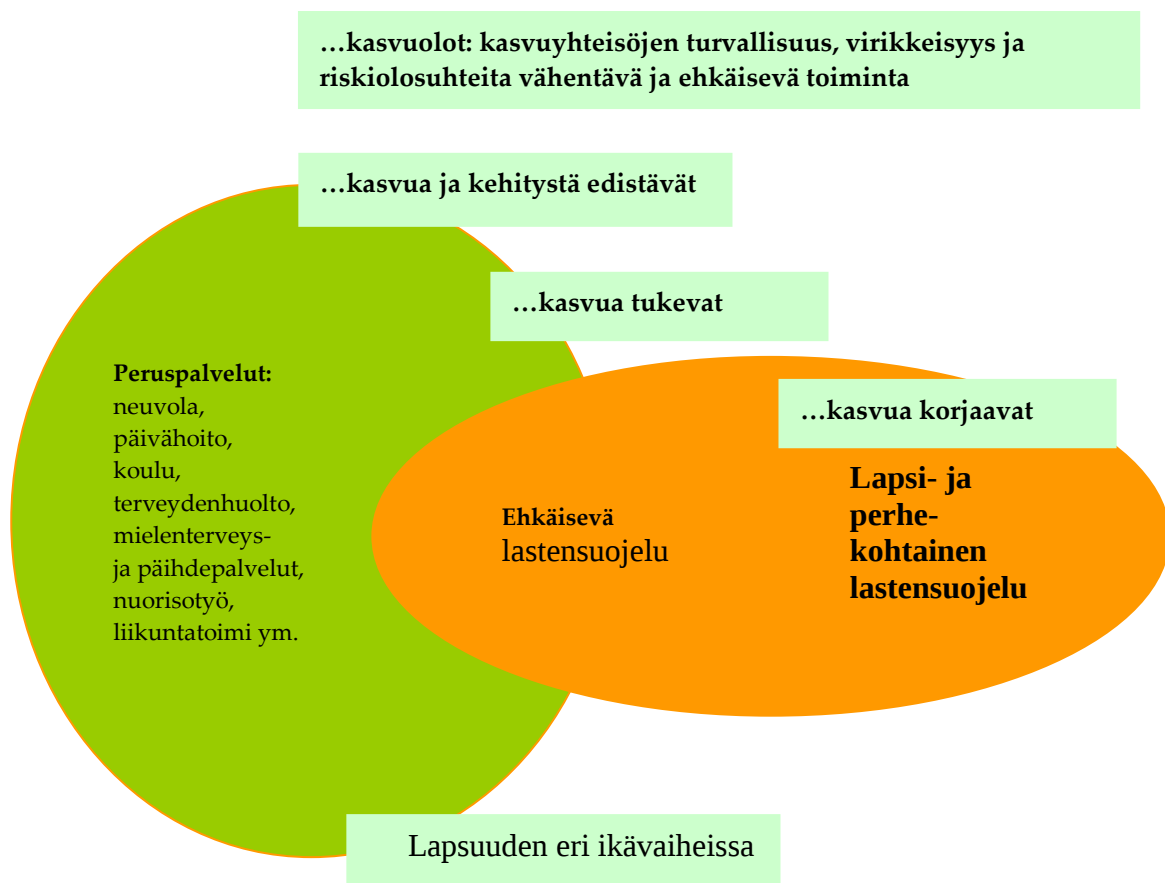
Kaikki päämäärät sisältävät periaatteen asiakkaan ja perheen osallistamisesta ja tavoitteena palvelujen järjestämisessä on hyvä lapsuus ja lapsiperheiden arjen turvaaminen.

1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TAUSTAA

Vuoden 2008 alusta voimaan tulleen lastensuojelulain mukaan kunnan tai useamman kunnan on yhdessä laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi (L 417/2007, 12§). Uudistetun lain tavoitteena on, että lastensuojelun painopiste siirtyisi ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon. Tehtävä koskee koko lasten ja nuorten palvelujen kenttää. **Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on uusi lakisääteinen väline ohjata, johtaa ja kehittää lasten ja nuorten hyvinvointityötä kunnassa.**

Lastensuojelu määritellään ko. laissa laajasti, kaikkia viranomaisia koskevaksi toiminnaksi.

LASTEN HYVINVOINTI ON KOKO KUNNAN LAAJA-ALAINEN
TEHTÄVÄKOKONAISUUS

Lastensuojelu on

- 1) lasten hyvinvoinnin edistämistä kehittämällä kasvuoloja ja tukemalla lapsia ja kasvattajia peruspalveluissa ja yhdyskuntasuunnittelussa.
- 2) ehkäisevien palvelujen kehittämistä kasvatuksen tukemiseksi. Ehkäiseviä palveluita ovat peruspalveluissa annettava erityinen tuki, joka on jo kohdennettua, erityisiin tarpeisiin räätälöityä apua.
- 3) lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, joka sisältää lastensuojelutarpeen selvityksen, avohuollon tukitoimet, huostaanoton, kiireellisen sijoituksen, sijaishuollon ja jälkihuollon.

Kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain mukaisissa yhteistoiminta-alueissa mukana olevien kuntien on perusteltua laatia suunnitelma koko yhteistoiminta-alueelle. Suunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. **Suunnitelman sisältö, kehittämistoimet ja voimavaraehdotukset on otettava huomioon laadittaessa kuntalain (L 365/1995) mukaista talousarvioita ja – suunnitelmaa eri vuosille.**

Suunnitelma kattaa eri toimialojen toiminnan ja palvelut, jotka liittyvät lasten ja nuorten kasvuoloihin ja heidän hyvinvointiinsa. **Suunnitelman laadinta on eri toimialojen ja toimijoiden yhteistyöprosessi.** Suunnitelma on sekä strateginen että konkreettinen toimintaohjelma ja sen tulee lain mukaan sisältää kunnan määrittämältä suunnittelukaudelta tiedot

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista ja hyvinvoinnin tilasta,
- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista,
- 3) lastensuojelun tarpeesta kunnissa,
- 4) lastensuojeluun varattavista voimavaroista,
- 5) lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä,
- 6) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä
- 7) suunnitelman toteutumisesta ja seurannasta.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena on:

- antaa kuntapäätäjille ja palveluiden käytännön toteuttajille aiempaa parempi kokonaiskäsitys lasten ja nuorten kasvuoloista sekä käytössä olevista ja tarvittavista voimavaroista
- toteutua prosessina, joka tehdään yhteistyössä eri hallinto- ja ammattikuntien edustajien kanssa kuullen asiakkaita sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen kokemuksia ja näkemyksiä.

Suunnitelmassa kunnan tulee osoittaa, kuinka palvelut järjestetään ja resursoidaan. **Se on myös yhteinen sopimus siitä, mihin suuntaan lasten ja nuorten palveluja yhteistyössä kehitetään.** Suunnitelmalla tulisi myös kyetä ehkäisemään hyvinvoinnin eriarvoistumista toiminta-alueen sisällä ja siihen johtavia tekijöitä.

Kallion peruspalvelukuntayhtymä on aloittanut toimintansa 1.1.2008. Kallio tuottaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatuksen palvelut Alavieskan ja Sievin kunnille sekä Nivalan ja Ylivieskan kaupungeille. Kallion alueen aiempi lasten ja nuoreten hyvinvointisuunnitelma oli laadittu vuosille 2010–2013. Hyvinvointisuunnitelman päivittäminen on aloitettu elokuussa 2013. Peruspalvelukuntayhtymä Kallion lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa on valmistanut lapsiasianeuvoston nimeämä työryhmä, jonka jäseninä on ollut lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleviä. Työryhmään on kuulunut terveydenhuollon, sosiaalialan, koulun, nuorisotyön, seurakuntien edustajia sekä kuntien edustajia ja luottamushenkilöitä sekä Kalliosta että Kallion alueen peruskunnista Alavieskasta, Nivalasta, Sievistä ja Ylivieskasta. Suunnitelmaa tehdessä on pyritty huomioimaan eri ammattikuntien, yhteisöjen, järjestöjen sekä asiakkaiden kokemuksia ja näkemyksiä.

Työryhmään ovat kuuluneet:

Puheenjohtaja, palvelujohtaja Leena Iisakkila, Kallio
 Sosiaalityöntekijä Pia Sipilä, Kallio
 Perhetyönohjaaja, Helena Mäkelä, Kallio
 Johtava sosiaalityöntekijä Kaija Jokela, Kallio
 Sosiaalityöntekijä Kristiina Saarenpää, Kallio
 Avoterveydenhuollon palvelupäällikkö Pirjo Jääskelä, Kallio
 Perheneuvolan sosiaalityöntekijä Jaana Kääntä, Kallio
 Terapiakeskuksen osastonhoitaja Terhi Manni, Kallio
 Marja Isokääntä, Alavieskan kunta
 Eeva-Leena Ainasoja, Nivalan kaupunki
 Ari Ahola, Sievin kunta
 Kaija-Maija Perkkiö, Ylivieskan kaupunki
 Niina Savolainen, asiakkaiden edustaja
 Palvelujohtaja Marja Ranta-Nilkku, varhaiskasvatus, Kallio
 Koulutoimenjohtaja Matti Saarenpää, Sievin kunta
 Koulukuraattori Maarit Yppärilä, Nivalan kaupunki
 Koulukuraattori Mervi Perttula, Alavieskan kunta
 Johtava nuorisotyöntekijä Kati Marjakangas, Ylivieskan seurakunta
 Perhekeskustoiminnan koordinaattori Pirkko Säily, Mannerheimin lastensuojeluliitto
 Nuorisosihteerä Elisa Männistö, Ylivieskan kaupunki
 Terveystenhoitaja Merja Jaakola, Kallio
 Sosiaaliohjaaja Satu Mustanoja, Kallio

2 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN 2010-2013 ARVIOINTI

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2010- 2013 oli kolme strategista päämäärää:

- **Hyvä lapsuus ja lapsiperheiden arjen turvaaminen;** turvataan lapsiperheille riittävät ja laadukkaat palvelut, lapsilähtöinen työskentelytapa toteutuu jokaisella palvelusektorilla.
- **Palvelujen järjestäminen yhteistyössä Peruspalvelukuntayhtymä Kallion ja Kallioon kuuluvien peruskuntien sekä kolmannen sektorin kesken:** yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden kesken.
- **Kustannustehokas ja vaikuttava verkostomainen palvelurakenne, jossa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisessä painottuvat ennaltaehkäisy ja varhainen tuki.**

Suunnitelmakaudella palvelujen järjestämistä monitoimijaisesti on kehitetty. Lapsilähtöinen työskentelyote on käytössä palvelusektoreilla ja lasten ja perheiden arjen turvaamiseksi on kehitetty uusia palveluita ja toimintamalleja. Verkostomaista palvelurakennetta on edistetty läpikäymällä lasten ja perheiden palvelujen prosessit.

Ennaltaehkäisevään ja varhaiseen tukeen on kiinnitetty erityistä huomiota. Vuonna 2010 ennaltaehkäiseväperhetyö erotettiin lastensuojelusta omaksi palveluksi. Lapsiperheiden kotipalvelussa palveluseteli otettiin käyttöön 2010 syksyllä ja sen määräraha on tarkistettu kysyntää vastaavaksi. Neuvolan perhetyöhön on saatu vuosien 2013 – 2014 aikana 3,5 perhepalveluohjaajaa. Lasten ja nuorten psyykkisen oireilun varhaiseen tukeen on terapiakeskukseen perustettu vuoden 2014 alusta kaksi uutta psykiatrisen sairaanhoitajan tointa ja nuorten psykiatrin palvelua hankitaan ostopalveluna. Terveystenhoitajien työpanosta on lisätty ennaltaehkäisevään työhön 24,5 toimesta nykyiseen 28,6 toimeen. Kallion alueen esi- ja perusopetuksessa on otettu käyttöön kolmiportaisen tuen malli. Alavieskaan ja Sieviin on perustettu koulukuraattorin virat ja Nivalaan on lisätty toisen koulukuraattorin virka. Lastensuojelun avohuoltoon on suunnitelmakaudella saatu vuonna 2011 kaksi sosiaalihojaaja sekä vuonna 2013 kolme lastensuojelun perhetyöntekijää.

Suunnitelmakauden aikana yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa on lisääntynyt. Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) toimintaa ja uusia palvelumuotoja on kehitetty merkittävästi alueellamme. Yhteistyötä on lisätty ja monipuolistettu myös Pelastakaa Lapset ry:n kanssa.

Hyvinvointisuunnitelmaa seuraamaan ja arvioimaan perutettiin vuonna 2010 lapsiasianeuvosto, jossa on toimijoita Peruspalvelukuntayhtymä Kalliosta, Alavieskasta, Nivalasta, Sievistä ja Ylivieskasta, kolmannelta sektorilta (seurakunta sekä järjestöt) ja asiakkaiden edustajia. Lapsiasianeuvoston toiminta on ollut merkittävää ja vuosittain tehdyillä raporteilla on voitu tuoda päättäjille tiedoksi lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavia asioita.

3 NYKYTILA JA TULEVAN KEHITYKSEN ENNAKOINTI

3.1 Lasten ja nuorten kasvuolot ja hyvinvoinnin tila

Kallion alueen lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa on tarkastelu osin kunnittain sekä osin vertaamalla suunnilleen saman väestömäärän omaaviin alueisiin ja valtakunnalliseen tilanteeseen (Liite 1.). Vertailualueiksi on otettu väestömäärältään samankokoisista alueista Saarijärven - Viitasaaren seutukunta ja Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän alue. Lisäksi vertailualueeksi otettiin ruotsinkieliseltä pohjanmaalta Pietarsaaren sosiaali- ja terveystoimen yhteistoiminta-alue. Väestömäärä on viimevuosina kasvanut Kallion ja Pietarsaaren alueilla. Saarijärven – Viitasaaren seutukunnassa väestömäärä on vähentynyt. Tekstissä valituista vertailualueista esitetään samankaltaisuuksia ja havaittuja isompia poikkeamia. Tilastoja ja erilaisia tunnuslukuja tarkastelemalla on pyritty luomaan kokonaiskuva alueen lasten ja nuorten tämän hetkisestä tilanteesta sekä tekijöistä, jotka vaikuttavat lasten ja nuorten oloihin ja hyvinvointiin.

Kallion alueen väestörakenne

Vuoden 2013 lopussa Peruspalvelukuntayhtymä Kallion väestömäärä oli 33 629 asukasta. Aukkaista alle 18-vuotiaita vuonna 2013 oli 29,1 prosenttia. Kallion alue eroaa koko maan keskiarvosta huomattavasti lasten ja nuorten runsaalla osuudella aikuisväestöön suhteutettuna. 0 – 6 -vuotiaita väestöstä oli 11 prosenttia koko väestöstä, kun vastaava luku koko maan vertailussa oli 7,8 prosenttia. Pietarsaaren yhteistoiminta- alueella ja Raahen hyvinvointikuntayhtymän alueella on valtakunnallista keskiarvoa enemmän lapsia ja nuoria. Lasten ja nuorten määrä Saarijärven- Viitasaaren seutukunnassa on maan keskiarvoa alhaisempi (Liitteet 2. ja 3.).

Vuonna 2012 Peruspalvelukuntayhtymä Kallioon kuuluvissa kunnissa oli yhteensä 8 533 perhettä. Perheistä oli lapsiperheitä eli perheitä, joissa oli vähintään yksi alle -18 -vuotias lapsi, oli noin 45 prosenttia perhetyypeistä. Tarkasteltuna suhteessa koko maan lapsiperheiden määrään erottuu Kallio selkeästi lapsiperheiden runsaalla määrällä. Vertailualueista Pietarsaaren yhteistoiminta-alueen lapsiperheiden määrä oli lähes samalla tasolla Kallion alueen kanssa (Liite 4.). Yksinhuoltajaperheitä lapsiperheistä Kallion alueella oli 12,7 prosenttia (vaihteluväli 9,2 - 16,8). Yksinhuoltajaperheitä on 7,7 prosenttia vähemmän kuin valtakunnallisesti keskimäärin.

Kallion alueen kuntien huoltosuhteen (demografinen) keskiarvo vuonna 2013 oli 67,65 (vaihteluväli 57,9 – 74,8). Koko Suomen osalta vastaava luku oli 55,7. Kallion alueen huoltosuhteessa näkyy sekä lasten että myös vanhusten suuri määrä suhteessa työikäiseen (15 – 64 vuotta) väestöön.

Asuminen ja kasvuympäristö

Asuinympäristönä Kallion peruspalvelukuntayhtymän alue jakautuu kuntaryhmytyksen mukaan Alavieskan ja Sievin osalta maaseutumaisiin kuntiin ja vastaavasti Nivala ja Ylivieska lukeutuvat taajaan asuttuihin kuntiin. Kallion alueella väkiluku on noussut viime vuosina Ylivieskassa. Alueen muissa kunnissa väkiluku on hieman laskussa. prosentuaalinen kasvu vuodesta 2011 vuoteen 2012 on ollut Ylivieskan osalta 1,9 prosenttia. Alavieskan, Nivalan ja Sievin osalta väkiluku on vähentynyt yhteensä noin 0,6 prosenttia

Vuonna 2012 Kallion alueen lapsiperheistä noin 39 prosenttia asui ahtaasti. Vertailussa olleilla alueilla vastaavasti ahtaasti asui 32 - 40 prosenttia lapsiperheistä, kun koko maan osalta vastaava luku oli noin 30 prosenttia. Asuntokuntia vuonna 2012 oli Kallion alueella yhteensä 13 861. Asuntokunnan keskikoko Kallion alueella oli 2,50 asukasta, kun taas koko maassa vastaava luku oli 2,10 asukasta.

Työllisyys, työttömyys ja koulutustaso

Työttömiä työnhakijoita vuoden 2013 aikana Kallion kunnissa oli keskimäärin yhteensä 1604 henkilöä. Nousua edelliseen vuoteen oli 292 henkilöä. Kunnittain tarkasteltuna työttömiä työnhakijoita oli Alavieskassa vuonna 2013 keskimäärin 130, Nivalassa 512, Sievissä 205 ja Ylivieskassa 757. Työttömyysaste Kalliossa vuonna 2013 oli keskimäärin 10,8 prosenttia, jossa oli nousua edelliseen vuoteen 1,78 prosenttia. Vertailussa olleista alueista Pietarsaaren seudun työttömyysaste (5,3 prosenttia) oli huomattavasti alempi vuonna 2013 kuin Kallion alueella. Työttömyys Kallion alueella näkyy Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaille suunnattu THL:n kouluterveyskyselyssä 2013. Alavieskassa 27 prosenttia, Nivalassa 27 prosenttia, Sievissä 33 prosenttia ja Ylivieskassa 31 prosenttia oppilaista ilmoittaa vähintään yhden vanhemmista olevan työttömänä. Koko maassa vastaava luku on 19 prosenttia.

Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita (mukaan lukien lomautetut) Kallion alueella oli 31.12.2013 yhteensä 463 henkilöä. Kaikista työttömistä oli Kallion alueen kunnissa keskimäärin 338 henkilöä ollut työttömänä yli vuoden.

Kallion alueen kuntien työpaikkarakenne on Sievin osalta voimakkaasti teollisuuteen painottuva, muissa kunnissa palvelualan työpaikkojen osuus on suurin, ja etenkin Ylivieskassa huomattavan suuri.

Lapsiperheiden pienituloisuus

Kallion alueella lapsiperheiden pienituloisuus on kasvanut viime vuosina. Pienituloisia lapsiperheitä vuonna 2006 perheistä oli 17,65 prosenttia kun vastaava luku vuonna 2012 oli noussut 20,1 prosenttiin. Koko maassa pienituloisia lapsiperheitä oli 14,3 prosenttia. Pienituloisuus näkyy muun muassa toimeentulovaikeuksina. Toimeentulotukea sai Kallion alueella vuonna 2013 yhteensä 1466 perhettä, perheiden määrä lisääntyi edellisvuodesta 45 perheellä. Toimeentulotukea vuonna 2013 sai 385 lapsiperhettä ja heistä 187 oli yhden huoltajan perheitä.

Lapsiperheiden hyvinvointi 2009 raportissa todetaan asumiskustannusten ja velkaisuuden vaikuttavan perheiden taloudellisiin olosuhteisiin tulokehityksen ohella. Etenkin vuokralla asuvien lapsiperheiden vuokrien nousu on suhteessa tulokehitykseen ollut nopeampaa. Lapsiperheiden velkaisuusaste on 2000-luvulla noussut raportin mukaan noin 40 prosenttia.

Terveys ja terveystottumukset

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaille suunnattu THL:n kouluterveyskysely vuodelta 2013 antaa suuntaviivoja Kallion alueen lasten hyvinvoinnista. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kertoi kokeneensa Alavieskassa 18 %, Nivalassa 16 %, Sievissä 10 % ja Ylivieskassa 11 % oppilaista. Vastaava luku on valtakunnallisesti 11 prosenttia. Alavieskassa oppilaista ilmoitti 22 prosenttia hakeneensa apua masentuneisuuteen ammattiauttajalta (Liite 5.). Alavieskassa ja Nivalassa oppilaat kokivat koulu-uupumista enemmän kuin keskimäärin koko maassa.

Lasten ja nuorten psykiatrian hoitopäiviä Kallion alueella vuonna 2013 tilastoitiin yhteensä 972 päivää. Hoitopäivien määrä väheni edellisestä vuodesta 102 päivällä. Lasten ja nuorten avohoitokäyntejä psykiatrisella poliklinikalla oli vuonna 2013 yhteensä 979 käyntiä. Avohoitokäyntien määrä lisääntyi 263 käynnillä verrattuna edelliseen vuoteen (Liitteet 6. ja 7.). Perheneuvolassa käyntejä tilastoitiin Kalliossa vuonna 2013 yhteensä 1850 käyntiä. Yleisimpinä käyntisyinä kirjautuivat lasten psyykkiset oireet sekä lapsen oppimiseen ja kehitykseen liittyvät ongelmat.

Kouluterveyskyselyn vastausten perusteella oli liikunnan harrastus oppilailla vapaa-ajalla vähäistä. Alle 1 tuntia viikossa ilmoitti liikkuvansa Alavieskassa 45 %, Nivalassa 32 %, Sievissä ja Ylivieskassa 36 % vastanneista oppilaista. Kallioon alueen oppilaista keskimäärin 42 prosenttia ei syö aamupalaa joka aamu. Aamupalan ja koulu lounaan syömättä jättäminen, vähäinen liikkuminen ja ruutuaika yli 4 tuntia voivat olla osaltaan vaikuttamassa päivittäiseen väsymyksen kokemukseen, viikoittaisiin niska- hartiakipuihin sekä ylipainoon. (Liite 5.).

Aikuisväestön terveystilastot kertovat, että mielenterveysperusteisesti työeläkkeellä ja sairauspäivärahalla oltiin alueen kunnissa vuosin 2011 - 2012 enemmän kuin valtakunnallisesti. Sama koskee sairauspäivärahaa saaneita henkilöitä. (Liitteet 8. ja 9.).

Kouluterveyskyselystä tulee esille myös perheiden yhteisen ajan käytön vähentyminen muun muassa siinä, että keskimäärin 53, 75 prosenttia Kallion alueen oppilaista ilmoittaa, että perhe ei syö yhteistä ateriaa illalla. Oppilaista keskimäärin 34 prosenttia oli sitä mieltä, että vanhemmat eivät tiedä lastensa viikonlopun viettopaikkaa. Keskimäärin 9 prosenttia oppilaita kokee olevan keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa.

Päihteet ja häiriökäyttäytyminen

Vuoden 2013 kouluterveyskyselyssä (Kallion peruskunnat) ilmoitti 8. ja 9. luokan oppilaista Alavieskassa 14 %, Nivalassa 17 %, Sievissä 11 % ja Ylivieskassa 12 % ilmoitti olevansa tosihumalassa vähintään kerran kuussa. Päivittäin ilmoitti tupakoivansa Alavieskassa 15, Nivalassa 26, Sievissä 12 ja Ylivieskassa 24 prosenttia oppilaista. Laittomia huumeita ilmoitti kokeilleensa ainakin kerran Alavieskassa 3 %, Nivalassa 8 %, Sievissä 8 % ja Ylivieskassa 10 % oppilaista.

Päihdesairauksien hoitojaksoja ylivieskalaisilla 15 – 24 -vuotiailla 1000 vastaavanikäistä kohden oli vuoden 2012 tilaston mukaan 4,4 hoitojaksoa, mikä on enemmän kuin koko maan keskiarvo (=3,4). Päihdehuollon laitoshoidon päivien määrä Kalliossa vuonna 2012 oli 728 päivää. Vuonna 2013 päihdekuntoutuspäiviä oli yhteensä 1302 päivää.

Perheiden sisäiset ristiriidat ja päihteiden käyttö tulee esille poliisin ja sosiaalipäivystyksen tilastoista. Vuonna koti- ja perheväkivaltaan liittyviä poliisin hälytystehtäviä vuoden 2013 aikana kirjattiin seuraavasti: Alavieskassa 21 kpl, Nivalassa 49 kpl, Sievissä 15 kpl ja Ylivieskassa 67 kpl, yhteensä hälytyksiä oli 152 kpl. Nousua edelliseen vuoteen 23 hälytystä. Kotihälytyksissä 31 tapauksessa paikalla oli myös lapsia. Selvitettyihin henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin nuoret (14 -21-vuotiaat) syyllistyivät vuonna 2012 koko kuntayhtymän alueella 87 tapauksessa. Tapauksissa on huomattava (49) nousu edelliseen vuoteen verrattuna. Kuntakohtaisesti suhteutettuna Nivala nousee selkeästi esille 63 henkeen ja terveyteen kohdistuneella selvitetillä rikoksella. Lisäksi Kallion alueella oli muutamia huumausainerikoksiin syyllisiksi epäiltyjä henkilöitä.

Kouluterveyskyselyssä 2013 Alavieskassa 20 %, Nivalassa 13 %, Sievissä 2 % ja Ylivieskassa 13 % oppilaista kertoi kokeneensa seksuaalista väkivaltaa joskus tai toistuvasti. Koko maassa vastaava luku oli 14 %.

Lastensuojelun tilanne Kallion alueella

Vuoden 2013 kuluessa Kallion alueella tehtiin yhteensä 761 lastensuojeluilmoitusta, jotka koskivat 505 lasta ja nuorta. (Liite 10.). Lastensuojeluilmoitusten määrä on noussut uuden lastensuojelulain myötä. Vuoteen 2012 nähden lastensuojeluilmoitusten osalta tapahtui edelleen nousua. Lastensuojelutarpeen selvityksiä tehtiin Kalliossa yhteensä 290. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina on ollut peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa vuoden 2013 aikana yhteensä 708 lasta ja nuorta. Ylivieskassa asiakaslapsia on ollut 308, Nivalassa 238, Sievissä 109 ja Alavieskassa 53.

Vuoden 2013 aikana kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 152 asiakasta ja hoitopäiviä kertyi yhteensä 27 711 vuorokautta. Lisäystä edellisvuoteen oli 1665 hoitopäivää. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen asiakkaiden määrä on kokonaisuudessaan viime vuosina ollut kasvussa (Liite 11.).

Kalliossa on kuitenkin vuoden 2012 tilaston perusteella koko maan keskiarvoon verrattuna vähemmän kodin ulkopuolelle sijoitettuna tai avohuollollisten tukitoimien piirissä olevia 0 – 17 -vuotiaita kuin valtakunnallisesti.

Kouluolot ja oppilashuolto

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaille suunnattu THL:n kouluterveyskyselyssä tulee esille huolen aiheita liittyen kouluoloihin ja oppilashuoltoon. Oppilaista Alavieskassa 28 %, Nivalassa 32 %, Sievissä 20 % ja Ylivieskassa 25 % ei koe tulevansa kuulluksi koulussa. Toistuvasti lintsaavansa (2 pv/kk) ilmoittaa Alavieskassa 21 %, Nivalassa 13 %, Sievissä 10 % ja Ylivieskassa 14 % oppilaista, kun valtakunnallisesti vastaava luku on 8 %. Oppilaiden vastauksista tulevat esille vaikeudet päästä koulukuraattorin ja koulupsykologin vastaanotolle.

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN RISKITEKIJÖITÄ:

- ❑ Työllisyys ja talous kehittyvät negatiiviseen suuntaan (vanhempien ongelmat heijastuvat lasten elämään)
- ❑ Aikuisten lisääntynyt päihteidenkäyttö lisää lasten ongelmia
- ❑ Koululaisten päihteiden käyttö on keskimäärin lisääntynyt
- ❑ Perhe-elämän vaikeudet (yhteiset ateriat, vanhemmat eivät tiedä lastensa viikonloppuilojen viettopaikkaa, keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa)
- ❑ Eriarvoisuuden lisääntyminen (asuinalue-erot, palveluiden saatavuus, perheiden syrjäytyminen, tulokehitys)
- ❑ Kuntien niukat resurssit heijastuvat lasten ja nuorten palvelutarjontaan
- ❑ Terveystottumukset (liikunnan vähäisyys, ylipaino)
- ❑ Tietotekniikan lisääntymisen aiheuttama yksinolon lisääntyminen ja sosiaalisten suhteiden vähentyminen

MYÖNTEISIÄ TEKIJÖITÄ:

- ❑ Maaseutumaisen asuin ympäristön voidaan sinänsä ajatella olevan lasten hyvinvointia tukeva
- ❑ Yhteisöllisyyden hyödyntäminen
- ❑ Vertaistuen mahdollisuudet lisääntyneet
- ❑ Yhdistysten ja liikuntaseurojen monipuolinen toiminta

3.2 Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät palvelut ja ongelmia ehkäisevät toimet

3.2.1 Perusterveydenhuollon palvelut

Peruspalveluissa keskeisenä tehtävänä on erityistä tukea tarvitsevien perheiden löytäminen ja haasteena tarvittavien tukitoimien järjestäminen. Painopisteen tulisi olla kasvun ja kehityksen tukemisessa ja ennaltaehkäisyssä. Lastensuojelulaki velvoittaa huomioimaan lapset myös aikuisille suunnatuissa palveluissa.

Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (LsL 2007/417 2§)

Neuvolatoiminta

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on edistää asiakkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä ennaltaehkäistä sairauksien syntymistä ja syrjäytymistä yksilö-, perhe- ja yhteisötasolla yhteistyössä kuntien muiden peruspalvelujen kanssa. Toimintaa ohjaavat keskeisesti, kansanterveyslaki, terveydenhuoltolaki (1326/2010) ja asetus (338/2011) neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä valtakunnalliset oppaat toiminnan tavoitteista, tehtävistä ja keskeisestä sisällöstä.

Neuvola-, koulu ja opiskeluterveydenhuollon työ perustuu koko ikäluokan kattaviin terveystarkastuksiin, joiden avulla tunnistetaan erityistä tukea tarvitsevat lapset/ nuoret ja heidän perheensä. Tavoitteena on, että asiakas/ perhe saa tarvitsemansa tuen mahdollisimman varhain.

Kallion alueella neuvolatoiminta on lähipalvelua. Neuvolan toimipisteitä on neljä. Yhtenäisten palvelujen järjestämiseksi on laadittu neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintaohjelma ja erilliset sektorikohtaiset sisältösuunnitelmat.

Neuvolatoiminnan tukirangan muodostavat edelleen määräaikaiseuranta, erilaiset seulonnat ja niihin liittyvä perheiden neuvonta ja tukeminen mm. parisuhteeseen, lasten hoitoon ja kasvatukseen ja terveystottumuksiin liittyvissä asioissa. Laajoissa terveystarkastuksissa kartoitetaan koko perheen hyvinvointia erilaisten kyselyjen avulla (esim. Audit-, mieliala- ja perheväkivaltakyselyt ja perheen voimavaramittarit)

Äitiysneuvolaa koskevat suositukset muuttuvat ja sisältösuunnitelmat on päivitetty loppuvuodesta 2013. Lakisääteiset sikiöseulat toteutetaan ostopalveluina Kokkolasta, Ylivieskan ja Sievin äitiysneuvoloissa käy gynekologi yhteensä neljänä päivänä kuukaudessa.

Lastenneuvolassa toteutetaan asetuksen mukaista toimintaa lukuun ottamatta yhtä lääkärintarkastusta (8kk), jonka lääkärin sijaan on tehnyt terveydenhoitaja. Määräaikaistarkastuksista poisjääneet 1,6-6-vuotiaat lapset kutsutaan tarkastukseen.

Määräaikaistarkastusten pohjalta tehdään tarvittavat lisäkäynnit ja lapsi ohjataan kehitykseen liittyvissä ongelmissa erityistyöntekijöille (toiminta-, fysio- ja puheterapiaan tai psykologille) tai kuntayhtymän omalle lastenneurologiaan erikoistuneelle lastenlääkärille. Kotikäyntejä on lisätty ja ne tehdään kaikille sekä äitiys- että lastenneuvolasta (Liitteet 12. ja 13.).

Neuvoloissa on kehitetty yhteistyötapoja kuten esimerkiksi aikuissosiaalityön ja äitiysneuvolan yhteisvastaanotot sekä varhaiskasvatuksen ja neuvolan välinen yhteistyö laajan 4-vuotistarkastukseen toteutuksessa. Kehitettävää on edelleen varhaisen tukemisen tehostamisessa; esimerkiksi yksilöllisen tarpeen mukaiset lisäkäynnit, yhteiset kotikäynnit ja sekä moniammatillisista hoitopoluista sopiminen.

Vanhemmuuteen ja perheen toimivuuteen liittyviin ongelmiin tarvitaan laajempaa moniammatillista tukea, johon liittyviä prosesseja kehitetään verkostomaisen perhekeskus – mallin mukaisesti. Varhaisen tuen, matalan kynnyksen ja perheiden kotiin vietäviä palveluja on pystytty tehostamaan, kun Nivalan neuvolassa v. 2013 aloitti työnsä perhepalveluohjaaja ja kun v. 2014 muidenkin kuntien neuvoloihin saadaan perhepalveluohjaajat. Perhepalveluohjaajan toimenkuvaan kuuluu perheiden tukeminen ja ohjaaminen arjessa, palveluohjaus, vertaistukiryhmien pitäminen sekä monipuolinen verkostoyhteistyö.

Moniammatillinen yhteistyö on lisääntynyt, esimerkiksi perhevalmennus toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä. Osassa kunnissa toimii hyvin moniammatillinen laaja lastenneuvolan työryhmä, jossa pohditaan eri tukimuotoja lasten/ perheiden tukemiseen.

Vertaistukiryhmiä on pidetty säännöllisesti Ylivieskassa vastasyntyneille äideille, Alavieskassa ja Nivalassa vertaistukiryhmiä on ollut yksi molemmissa ja Sievissä ryhmää tarjottiin, mutta osallistujia ei saatu.

TOIMIVAA:

- ❑ Kokenut ja motivoitunut henkilöstö
- ❑ Työnjako mahdollistaa pitkäaikaiset asiakkuudet
- ❑ Lasten kehitykseen liittyvien viiveiden tunnistaminen: tutkimukset ja terapiat pystytään hoitamaan pitkälti Kallion omana palveluna lukuun ottamatta vaikeimpia tapauksia
- ❑ Neuvolapalvelujen kattavuus; ajanvarausjärjestelmä mahdollistaa määräaikaistarkastuksessa käymättömien lasten kutsumisen tarkastukseen

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Erityistä tukea tarvitsevien perheiden palvelut - neuvolan pitäisi pystyä vastaamaan perheiden yksilöllisiin tarpeisiin: yksilöllisen tarpeen mukaiset lisäkäynnit, yhteisvastaanotot, verkostopalaverit, perhepalveluohjaajien työn juurruttaminen
- ❑ Erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palvelutarjonta ja resurssit (tunnistaminen ei riitä, jos ei ole tarjota oikea-aikaista tukea)
- ❑ Moniammatillisesti sovittujen yhteistyöprosessien juurruttaminen käytännön toiminnaksi
- ❑ Vertaistukiryhmien juurruttaminen pysyväksi toiminnaksi
- ❑ Lapset puheeksi aikuisten palveluissa

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on edistää koko koulu- tai opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä tukea tervettä kasvua ja kehitystä. Työn painopiste on ennalta ehkäisevässä työssä. Kouluterveydenhuollossa työmuotona ovat määräaikaistarkastukset, niiden pohjalta tai muusta syystä tarpeelliseksi katsottavat lisäkäynnit, oppilashuoltotyö, tuntien pito ja koulun terveydellisten olojen tarkastukset joka kolmas vuosi. Kouluterveydenhuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden, oppilashuollon henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa.

Asetuksen mukaan määräaikaistarkastuksia tulee peruskoulussa tehdä vuosittain, joista laajoina kolme. Kallion kunnista alakoulussa määräaikaistarkastukset toteutuivat lukuvuonna 2012 - 2013 alakouluissa 100 % ja yläkouluissa 100 %, lukuun ottamatta Sievin yläkoulua, jossa 92 %. Etenkin isoilla kouluilla lakisääteisten määräaikaistarkastusten toteuttamiseksi on jouduttu vähentämään sairausvastaanottoaika. Suurin osa näistä sairausvastaanottokäynneistä hoituu itsehoidolla, jota on tuettu laatimalla itsehoito-opas. Vanhemmat kutsutaan laajoihin tarkastuksiin, heidän osallistumisessaan on ollut koulu- ja kuntakohtaista vaihtelua (Liitteet 14, 15 ja 16.). Opettajat antavat arvionsa oppilaasta vanhempien suostumuksella.

Lukioissa ja ammattioppilaitoksissa terveydenhoitajan tarkastus toteutetaan kerran opiskelun aikana. Terveydenhoitajat osallistuvat koulujen oppilashuoltoryhmiin ja tarvittaessa yksittäisten oppilaiden ongelmiin liittyviin verkostopalaveriiniin. Koulupsykologien ja nuorten mielenterveyspalvelujen puuttuminen on viivästyttänyt nuorten hoitoon pääsyä.

TOIMIVAA:

- ☐ Kokenut henkilöstö
- ☐ Oppilashuoltoryhmien työskentely vakiintunut
- ☐ Pitkäkestoiset asiakassuhteet, sama terveydenhoitaja voi olla neuvola- ja alakouluiän

KEHITETTÄVÄÄ:

- ☐ Henkilöstöressurssien kohdentaminen ennalta ehkäisyyn
- ☐ Vastuulääkäreiden nimeäminen
- ☐ Koulupsykologin ja perheneuvolapalveluiden saatavuus
- ☐ Opiskeluterveydenhuollossa lääkäri-, päihde- ja mielenterveyspalveluiden saatavuus
- ☐ Hallinnon rajat ylittävän yhteistyön tehostaminen

3.2.2 Erityispalvelut

Terapiakeskus

Terapiakeskukseen kuuluu psykiatrasta avoerikoissairaanhoidoa ja A-klinikka. Terapiakeskuksen tehtävänä on järjestää mielenterveyslaissa säädetty mielenterveystyö, siltä osin kuin se ei ole muun organisaation tehtävänä ja päihdetyö. Toiminnassa keskitytään niihin, joiden työ- ja toimintakyky on uhattuna. Terapiakeskuksessa käy lasten vanhempia. Kun vanhemmilla on ongelmia, huomioidaan myös perheen lasten tuentarve.

Palvelustrategian mukaisesti Terapiakeskuksessa käynnistyy uutena toimintana vuoden 2014 keväällä nuorisopsykiatrinen yksikkö, Nuppu. Nuorisopsykiatrisen yksikön toiminta tehostaa nuorten psykiatrasta hoitoa alueellamme. Nuorisopsykiatriseen yksikköön tulee kaksi erikoissairaanhoidajaa, nuorisopsykiatrin ostopalveluita päivä viikossa, psykologipalveluita ostopalveluina, toimintaterapiaa ja perhe- ja verkostotyötä. Toiminta on tarkoitettu tehdä yhteistyössä Keski-Pohjanmaan keskussairaalan kanssa, muun muassa nuorisopsykiatrin työpanoksen sekä osastohoitojen osalta. Nuorisopsykiatrinen yksikkö toimii kaikissa Kallion kunnissa, mutta sen pääpaikka on Ylivieskassa.

Terapiakeskuksessa vuonna 2012 kävi 1737 asiakasta. Käyntejä oli 15 424. Kävijöistä 75 % kävi mielenterveysyksikössä, 25 % käytti A-klinikan palveluita. Kävijöiden iät vaihtelivat, mutta suurin osa oli työikäisiä.

Vaikka Terapiakeskuksen palvelut on tarkoitettu aikuisille, vuonna 2012 Terapiakeskuksessa kävi 59 alle 18-vuotiasta. He kävivät yhteensä 270 käynnillä.

TOIMIVAA:

- ❑ Työryhmässä on tiedostettu aikuisten asiakkaiden lasten tuen tarve
- ❑ Lähes kaikilla työntekijöillä on lapset puheeksi toiminta-malli käytössä
- ❑ Ammattitaitoinen henkilöstö mm. 4 perheterapeuttia ja 1 perheinterventioklinikko

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Sektorirajat ylittävän yhteistyön kehittäminen
- ❑ Tiedon lisääminen hoitokäytännöistä
- ❑ Yhteistyötä vaikeuttaa työntekijöiden vaihtuvuus
- ❑ Nuorisopsykiatrisen yksikkö Nupun toiminnan käynnistäminen ja vakiinnuttaminen

Erityistyöntekijät: puheterapia, toimintaterapia, sosiaalityö, psykologityö

Erityistyöntekijöiden moniammatilliseen tiimiin kuuluu 4 puheterapeuttia, 3 toimintaterapeuttia, sosiaalityöntekijä ja psykologi. Tiimi toimii koko kuntayhtymän alueella.

Työn ensisijainen tavoite on tunnistaa ja hoitaa mahdollisimman varhain kielellisen ja psykososiaalisen kehityksen sekä yleisen toimintakyvyn esteitä. Työ on sekä arvioivaa että kuntouttavaa. Tarvittaessa asiakkaat ohjataan jatkotutkimuksiin, pidempikestoisiin tai erityisterapioihin sekä kuntoutuksiin. Työntekijöiltä saa myös ohjausta ja neuvontaa heidän erityisalan asioissa.

Palveluihin ohjaudutaan pääsääntöisesti läheteellä ja ne ovat maksuttomia.

Puheterapia

Puheterapian tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja kuntouttaa puheen, kielen ja kommunikaation häiriöitä. Puheterapeutti arvioi ja antaa ohjausta myös erilaisissa suun ja nielun alueen häiriöissä, kuten nielemisessä ja äänentuotossa. Puheterapiaan ohjaudutaan muun muassa neuvolan, vuodeosaston, työterveyshuollon tai erikoissairaanhoidon läheteellä. Puheterapiapalvelut painottuvat alle kouluikäisiin. Kasvava kuntoutettavien joukko ovat aikuisneurologiset asiakkaat.

Puheterapiassa arvioidaan lapsen kielellinen kehitystaso sekä vuorovaikutus- ja leikkitaidot. Puheterapian alkaessa keskustellaan yhdessä lapsen vanhempien kanssa puheterapian tarpeesta ja sovitaan yhdessä terapian tavoitteet. Terveyskeskuksessa tapahtuva puheterapia on jaksottaista. Puheterapeutti ohjaa vanhempia kotona tapahtuvaan harjoitteluun.

Lapsen puheen ja kielen kehityksen viivästyessä mietitään tueksi puhetta tukevia ja/tai korvaavia menetelmiä, esimerkiksi kuvat ja tukiviittomat. Tarvittaessa puheterapeutti osallistuu asiakkaansa päivähoitopaikassa tehtävään kuntoutussuunnitelman tekoon ja ohjaa myös päivähoitopaikkaan lapsen tarvitsemia harjoituksia tai viittomia/kuvia.

Kouluikäiset ja nuoret saavat puheterapiaa tai ohjausta muun muassa änkytykseen, sokellukseen, äänihäiriöihin, kuulovammasta johtuviin puheen ja kielen vaikeuksiin sekä neurologisiin häiriöihin. Luki-häiriöarvioita tehdään erityistapauksissa.

Toimintaterapia

Toimintaterapia on lääkinällistä kuntoutusta, jonka tavoitteena on tukea eri-ikäisen asiakkaan itsenäisyyttä arjen toiminnoissa silloin kun vamma, sairaus tai kehitysviivästymä heikentää toimintakykyä. Ostopalveluna hankitaan vain sensorisen integraation viitekehiksestä toteutettava toimintaterapia. Asiakaskunnasta lasten osuus on noin 60 %. Toimintaterapia toteutuu lähipalveluna Ylivieskassa, Sievissä ja Nivalassa. Työnkuvaan kuuluu: toimintaterapia-arviot, toiminta/työkyvyn arviot, apuvälinetarpeen ja asunnonmuutostyötarpeen arviot, ortoosien valmistus, ohjauskäynnit, yksilö- ja ryhmäterapiat sekä osasto- että avohoidossa.

Lasten toimintaterapiassa arvioidaan lapsen selviytymistä iänmukaisesti arjen toiminnoissa, kuten ruokailussa, pukeutumisessa, leikkitaidoissa, kaverisuhteissa, oppimisessa, käden taidoissa, liikkumisen sujuvuudessa, keskittymisessä. Jos lapsen kehitystaso jää ikätasosta, toimintaterapeutti suunnittelee yhdessä vanhempien kanssa tavoitteet ja aloitetaan toimintaterapiajakso tai ohjauksellinen jakso. Terapiassa valitaan toiminnot tavoitteiden mukaan huomioiden lapsen mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet, toiminta porrastetaan kehitystä tukevaksi. Menetelminä voidaan käyttää mm. leikkiä, pelejä, luovia toimintoja. Terapiaan kuuluu, että sovitaan yhdessä kodin ja päivähoiton kanssa miten siellä pyritään vaikuttamaan lapsen arkeen tavoitteiden mukaisesti (esim. käyttäytymisen ohjaus, eri valmiuksien harjoittelu). Toimintaterapeutti tarvittaessa suunnittelee yhteistyössä lapsen vanhempien ja yhteistyötahojen kanssa arkea helpottavia toimintatapoja lapsen ympäristöön ja arvioi mahdollista jatkotutkimusten tarvetta.

Sosiaalityö

Terveys- ja sosiaalityön tavoite on tukea ja edistää kuntalaisten hyvinvointia kohderyhmänä koko väestö. Toimintaan kuuluu ennaltaehkäisevää työtä, neuvontaa ja ohjausta etuuksiin liittyvissä asioissa, kriisiluonteista työtä, työkykyisyys-, eläke-, ja monenlaisia kuntoutusasioita (mm. lääkinällinen, ammatillinen, ja veteraanikuntoutus). Terveys- ja sosiaalityö on potilaan/asiakkaan tilanteen sosiaalista arviointia, tutkimusta, sosiaalisen toimintakyvyn tukemista sekä toimeentulon ja palveluiden turvaamista erilaisissa arkielämän tilanteissa. Terveys- ja sosiaalityön asiantuntijana toimiminen vaatii potilaan/asiakkaan tarpeiden ja apulähteiden kuten sosiaaliturvan, erilaisten kuntoutusmahdollisuuksien ja palveluiden laaja-alaista tuntemusta ja ajan tasalla pysymistä.

Psykologityö

Terveyskeskuspsykologin työn yleinen tavoite on tukea ja edistää kuntalaisten henkistä hyvinvointia kohderyhmänään koko väestö. Toiminta on suunnattu ensisijaisesti alle kouluikäisten lasten sekä heidän perheidensä tukemiseen. Myös aikuisväestölle tarjotaan palveluja yhteistyössä depressiohoitajien sekä Terapiakeskuksen kanssa. Suurin osa asiakkaista tulee terveydenhoitajan tai lääkärin läheteellä. Asiakkaat voivat ottaa myös itse yhteyttä.

Pienten lasten perheille tarjotaan ohjausta ja neuvontaa lapsen kasvuun sekä vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Ohjaus voi olla käyntejä tai puhelinneuvontaa. Yleensä keskustellaan siitä, mitkä asiat ovat normaaliin kasvuun ja kehitykseen kuuluvia ja kuinka vanhemmat voisivat toimia kehitystä edistävasti. Käynneillä tavataan sekä lasta että vanhempia, erikseen ja yhdessä. Tavoitteena on tukea vanhempia kasvatustehtävässä ja ennaltaehkäistä mahdollisten häiriöiden syntyä. Mikäli ilmenee isompaa huolta, voidaan tehdä psykologista arviota kehityksen eri osa-alueista. Tarvittaessa ohjataan lisätutkimuksiin joko erityistyöntekijöille tai erikoissairaanhoidon. Lasten tunne-elämän tai perheen sisäisissä ongelmissa ohjataan perheet perheneuvolaan. Mikäli vanhemmilla on päihde- tai mielenterveysongelmia, ohjataan heidät Terapiakeskukseen.

Työhön kuuluu myös ennaltaehkäisevää toimintaa, joka on tiedon jakamista ja konsultaatiota liittyen lapsen ja perheen kehitysvaiheisiin.

TOIMIVAA:

- ❑ Toimivan neuvolatyön ansiosta asiakkaat ohjautuvat palveluihin varhaisessa vaiheessa, jolloin vaikuttavuus on hyvä
- ❑ Työssä pystytty painottamaan ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa työtettä ja sen johdosta asiakasprosessit ovat selkeästi sovittuja ja tavoitteellisia
- ❑ Asiakasvaihtuvuus hyvä
- ❑ Ammattitaitoinen, pysyvä henkilöstö

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Psykologityön osalta rajapintojen tarkistaminen perheneuvolan, terapiakeskuksen ja depressiohoitajien kanssa
- ❑ Puhe- ja toimintaterapian laajuus sekä kuntoutus-ala-asteikäisille, jotka eivät pääse KELA:n terapiaan
- ❑ ADHD -lasten hoitopolun kehittäminen
- ❑ Kehitettävä ohjausmenetelmiä vanhempien yhä parempaan sitouttamiseen lapsen kuntoutusprosessissa (kuntoutussuunnitelma sekä toteutus)
- ❑ Tiimin sisäisen yhteistyön tiivistäminen ja moniammatillisuuden yhä parempi hyödyntäminen
- ❑ Tiimin sisäisen kuntoutustyöryhmän kehittäminen

Perheneuvola

Perheneuvola pyrkii tukemaan perheitä haastavissa elämäntilanteissa. Perheneuvolan palveluihin hakeudutaan, kun on huolta lapsen tai nuoren kehityksestä, oppimisesta tai käyttäytymisestä, kun halutaan keskustella vanhemmuuteen, kasvatukseen tai perhe- ja parisuhteisiin liittyvistä asioista. Perheneuvolan työmuotoina ovat neuvonta ja ohjaus, lapsen kehitykseen ja tunne-elämään liittyvät tutkimukset, lapsen yksilöpsykoterapia / tukikäynnit, pari- ja perhesuhteisiin liittyvien ristiriitojen selvittely ja hoito sekä perheasiain sovittelu. Lisäksi perheneuvolan tehtävänä on antaa asiantuntija-apua muille lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleville. Perheneuvolassa työtä tehdään moniammatillisissa tiimissä, johon kuuluvat psykologi, sosiaalityöntekijä ja konsultoiva lastenpsykiatri. Asiakas varaa ajan perheneuvolaan itse, mutta usein häntä on palveluihin ohjannut jokin yhteistyötaho (esim. neuvola, päiväkotito, koulu).

Perheneuvolassa työskennellään pääsääntöisesti kouluikäisten lasten kanssa, mutta työn tulisi suuntautua entistä selkeämmin alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä auttamiseen, jolloin tuki asiakkaille tulisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Nuorten osuus perheneuvolan asiakkaista on koko ajan nousussa. Peruskoulun päättäneiden asiakkaiden hoidon järjestämiseen tarvitaan lisää perustason toimijoita. Perheneuvolan haasteena ovat kasvussa olevat lasten ja nuorten psyykkiset ongelmat.

Perheneuvolan toimipisteet sijaitsevat Ylivieskassa ja Nivalassa. Ylivieskan perheneuvolassa hoidetaan myös Sievin ja Alavieskan asiakkaat. Ylivieskassa on 2 psykologin, yksi sosiaalityöntekijän ja perheneuvolan johtajan virka. Nivalassa on yksi sosiaalityöntekijän ja yksi psykologin virka. Molemmissa perheneuvoloissa käy konsultoiva lastenpsykiatri 1-2 kertaa kuukaudessa.

Asiakkaita vuonna 2013 perheneuvolassa kävi yhteensä 691. Vuoden 2013 alusta koulupsykologinen työ siirrettiin sivistystoimien alaisuuteen. Lasten ja nuortenpsykiatrian avopalveluita ja sairaalahoitoa ostetaan sekä Keski-Pohjanmaan että Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiireiltä (Liitteet ja 6 ja 7.)-

Perheneuvolatyö on sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa työtä, jossa huomioidaan koko perheen tuen tarve. Perheneuvolassa etsitään yhdessä perheen kanssa ratkaisuja huolenaiheisiin. Ennaltaehkäisevä työ on ohjauksellista keskusteluapua, jossa vanhemmille annetaan tietoa perheenjäsenten keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä lapsen ja nuoren eri ikävaiheista. Yhä moninaisempien lasten, nuorten ja perheiden ongelmien vuoksi painottuu kuitenkin hoidollinen ja pitkäkestoinen työ, eikä ennaltaehkäisevään työhön jää riittävästi resursseja. Verkostoyhteistyö saman perheen kanssa toimivien tahojen kanssa on merkittävää perheneuvolatyössä.

TOIMIVAA:

- ❑ Moniammatillinen tiimityö
- ❑ Lyhyet jonotusajat
- ❑ Verkostoyhteistyö
- ❑ Asiakastyössä perheen huomioiminen kokonaisuutena

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Peruskoulunsa päättäneiden nuorten psykiatrisen hoitoketjun kehittäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa
- ❑ Psykkisesti oireilevien lasten hoitoketjun kehittäminen

Kehitysvammahuolto ja vammaispalvelulain mukaiset palvelut

Kehitysvammaisuus tarkoittaa vammaa käsityskyvyn ja ymmärtämisen alueella. Kehitysvammaisen ihmisen on muita vaikeampi oppia uusia asioita sekä hyödyntää ja käyttää uusissa tilanteissa aikaisemmin oppimaansa.

Kehitysvammaiset henkilöt ovat oikeutettuja erityishuoltopalveluihin, kuten palveluohjaukseen, koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoon sekä koulun loma-aikojen kokopäivähoitoon, näihin liittyviin kuljetuksiin, ympärivuorokautiseen tilapäishoitoon, asumispalveluihin sekä päivä- ja työtoimintoihin. Tutkimus- ja neuvolapalvelut järjestetään pääasiassa Tahkokankaan palvelukeskuksessa Oulussa. Palveluilla pyritään edistämään asiakkaan selviytymistä päivittäisistä toiminnoista, sopeutumista yhteiskuntaan sekä turvaamaan hänen tarvitsemansa hoito, huolenpito ja ohjaus. Palveluilla tuetaan myös perheen arkea erityislapsen/ -nuoren kanssa sekä vanhempien jaksamista. Yhtenä tukimuotona perheille ovat vanhempien vertaistukiryhmät, kuten äitipiirit.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion alueella työskentelee kaksi palveluohjaajaa kehitysvammaisten lasten ja nuorten palveluissa. Palveluiden piirissä on 93 alle 18-vuotiasta kehitysvammaista, joista 20 on alle kouluikäistä. Palveluohjaajat työskentelevät yhteistyössä perheen ja muiden lapsen kanssa toimivien tahojen kanssa. Asiakkaille laaditaan erityishuolto-ohjelma ja palvelusuunnitelma, johon kootaan lapsen ja perheen tarvitsemat palvelut ja tukitoimet. Osana lapsen kuntoutusta voidaan käyttää Portaat -varhaiskasvatusohjelmaa, jota palveluohjaajat toteuttavat yhdessä lapsen ja tämän lähipiirin kanssa.

Vaikeavammaisille lapsille ja nuorille hoitoa järjestettäessä ovat peruspalvelut ensisijaisia; näitä ovat päivähoito, koululaisten aamu- ja iltapäivähoito, kotipalvelu ja omaishoidontuki omaishoitajan vapaineen. Vammaispalvelulain mukaisia palveluita voivat olla lapselle, nuorelle tai hänen vanhemmilleen seuraavat palvelut: asunnon muutostyöt, kuljetuspalvelut, tulkkipalvelut (Kela), henkilökohtainen apu ja vaikeavammaisten

päivätoiminta 65-vuotiaaksi saakka. Määrärahaan sidottuja vammaispalveluja ovat sopeutumisvalmennus, kuntoutusohjaus, välineet, koneet ja laitteet. Edellä mainitut palvelut arvioidaan yksilöllisesti vammaiselle henkilölle tehtävässä palvelusuunnitelmassa.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion alueella työskentelee yksi vammaispalvelun sosiaalityöntekijä vastaten vammaispalvelulain mukaisista palveluista. Kaikkiaan vammaispalvelussa oli tilinpäätöksen 2013 mukaan yhteensä 296 asiakasta vauvasta vaariin, joista alle 18-vuotiaita oli noin 30 asiakasta.

3.2.3 Varhaiskasvatuspalvelut

Alle kouluikäisten lasten vanhemmat voivat vanhempainrahakauden päätyttyä järjestää lapsen hoidon kunnallisen päivähoidon, päivähoidon palvelusetelin, yksityisen hoidon tuen ja sen kuntalisän, osittaisen hoitorahan tai kotihoidon tuen avulla. Päivähoitopaikkaa haetaan 4 kuukautta ennen hoidon tarpeen alkamista. Työstä tai opiskelusta johtuvissa äkillisissä tilanteissa hoitopaikka järjestetään kahden viikon kuluessa hoidon tarpeen varmistuttua. Yksityisten palveluiden tarjonta on lisääntynyt merkittävästi palvelusetelin käyttöönoton myötä vuodesta 2010 alkaen. (Liitteet 17 ja 18.). Yksityisten palveluiden laatutekijöitä määrittelee sama lainsäädäntö kuin kunnallisissakin palveluissa. Kuntayhtymä vastaa yksityisten palveluiden valvonnasta.

Lasten varhaiskasvatuspalveluita on varauduttu Kalliossa järjestämään vuonna 2014 seuraavasti:

- Päiväkotihoido ja esiopetus (kunnalliset ja yksityiset palvelut) 1023 lasta
  - Alavieskassa ja Sievissä esiopetus järjestetään koulujen ryhmissä. Nivalassa ja Ylivieskassa esiopetus järjestetään päiväkotien ja koulujen ryhmissä.
- Perhepäivähoito (kunnalliset ja yksityiset palvelut) 578 lasta.
  - Hoitajan kotona, lasten kotona, kolmiperhepäivähoito, ryhmäperhepäivähoito
- Yksityisen hoidon tuki ja yksityisen hoidon tuen kuntalisä 81 lasta
- Kotihoidon tuki 1 215 lasta.

Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen

Pienen lapsen ensisijainen ja tärkein kasvuympäristö on koti. Lapsen varttuessa omien vanhempien ja läheisten lisäksi lapselle tärkeitä ihmissuhteita muodostuu usein esim. kerhoissa, harrastuksissa, päivähoidossa ja esiopetuksessa. Vanhempien ja varhaiskasvattajien välisestä yhteistyöstä puhuttaessa käytetään käsitettä kasvatuskumppanuus. Varhaiskasvatuksessa kasvatustehtävän jakamisessa tarvitaan

vanhempien syvällistä näkemystä lapsestaan ja varhaiskasvattajien ammatillista tietoa. Kun myös lasta itseään kuunnellaan ja hänen toimintaansa havainnoidaan, voidaan parhaiten turvata lapsen hyvä kasvu ja kehittyminen. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on vastuu yhteistyön edellytysten luomisesta.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa on, että lapsi saa kasvaa, oppia ja kehittyä itselleen parhaalla mahdollisella tavalla. Päivähoidossa toiminta suunnitellaan lapsilähtöisesti perustuen lasten tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Lapsen hoitaminen, kasvatus ja opetus nivoutuvat toisiinsa siten, että ne painottuvat eri tavoin eri-ikäisillä lapsilla. Lapsella on mahdollisuus olla osallisena yksilö-, pienryhmä tai koko lapsiryhmän toiminnassa. Lapsen hyvinvointi perustuu aikuisen herkkyyteen kuulla ja huomioida lapsen tarpeet arjen tilanteissa. Näin lapsi saa kokemuksen siitä, että häntä kuullaan, arvostetaan ja hänet hyväksytään omana itsenään.

Jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle laaditaan yksilöllinen ja lapsilähtöinen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma muodostuu vanhempien ja kasvatushenkilöstön näkemysten sekä lapsen tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa kasvatustyön toteuttamista päivähoidossa.

Perhepäivähoidossa ja päiväkodeissa toteutetaan Kallion varhaiskasvatussuunnitelman ja arjen käytäntöjen oppaan mukaisia yhtenäisiä toimintatapoja. Näistä esimerkkeinä ovat vanhempien ja henkilöstön välistä kasvatuskumppanuutta vahvistavat käytännöt, kotikäynti lapsen kotiin ennen hoitosuhteen alkamista, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen sekä pienryhmätoiminta päiväkodeissa.

Varhainen tuki

Mikäli lapsella on tuen tarvetta jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella, on lapsen vahvuudet ja tuen tarve tärkeä tunnistaa varhaisessa vaiheessa. Pienetkin huolet otetaan puheeksi mahdollisimman varhain. Yhteistyössä vanhempien ja mahdollisesti tarvittavien muiden asiantuntijoiden kanssa (konsultoiva erityislastentarhanopettaja, terveydenhoitajat, sosiaalityöntekijät, erityistyöntekijät) luodaan yhteinen toimintamalli lapsen tukemiseksi. Lapsen tarvitsema kasvun tuki kirjataan hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa.

Mikäli varhaisen tuen tarjoaminen ei ole riittävää, lapselle järjestetään erityistä tukea mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä. Esiopetuksessa tuki on perusopetuslain mukaan kolmiportainen: yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki.

Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa käytössä olevassa Arjen käytäntöjen oppaassa (www.kalliopp.fi) on prosessikaavio lapsen kehitykseen liittyvän huolen heräämisestä ja tuen tarjoamisesta.

TOIMIVAA:

- Varhaiskasvatussuunnitelma ja arjen käytännön oppaan mukainen toiminta
- Vanhempien ja henkilöstön välinen kasvatuskumppanuus
- Huolen puheeksi ottaminen
- Suunnitelmallinen varhaiskasvatuksen kehittäminen
- Kelpoisuuden omaava henkilöstö

KEHITETTÄVÄÄ:

- Ennaltaehkäisevän työn kehittäminen ja varhainen puuttuminen
- Verkostomaisen perhekeskuksen toiminta

Esi- ja perusopetus, toisen asteen ja korkeamman asteen koulutus

Kallion alueen oppilaiden ja opiskelijoiden määrä syyskuussa 2013:

- Esiopetus; Ylivieska 213, Nivala 169, Sievi 96, Alavieska 32
- Perusopetus; Ylivieska 1763, Nivala 1 493, Sievi 836, Alavieska 337
- Lukioskoulu; Ylivieska 284, Nivala 174, Sievi 127, Alavieska -
- Ammatillinen koulutus: Ylivieskassa ammatillista peruskoulutusta suorittaa 325 opiskelijaa ja Nivalassa 765 opiskelijaa.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin järjestämisestä perusopetuksessa ja lukioissa on luettavissa perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteissa sekä kuntakohtaisissa opetussuunnitelmissa. Opetussuunnitelman perusteissa on erillisesti ohjeistettu mm. oppilaskuntatoiminta, kodin ja koulun yhteistyö, koulun aamu- ja iltapäivätoiminta, kerhotoiminta, tukioppilastoiminta, nuorten keskuudessa kouluilla tehtävä kriisityö.

Ylivieskan, Nivalan, Sievin, Alavieskan kuntien sekä Kallion peruspalvelukuntayhtymän yhteistyönä on valmistunut vuonna 2010 oppilas- ja opiskelijahuollon yhtenevä toimintamalli pienille ja isoille alakouluille, yläkouluille, yhtenäiskoululle (Alavieska) ja lukioille.

Kallion alueella on monipuoliset mahdollisuudet perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin sekä ammatilliseen kouluttautumiseen. Lukio-opetusta järjestetään Nivalassa, Ylivieskassa, Sievissä sekä Raudaskylän opistolla. Opiskeluihin valmentavaa koulutusta tarjoavat Jedu (Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä) mm. ammattistartti sekä Rauskin kymppi ja itsenäiseen elämään-erityislinja. Nivalan ammattiopistossa (NAO) sekä

Ylivieskan ammattiopistossa (YSO) on tarjolla monipuolista ammattitutkintoon johtavaa koulutusta. Ammattikorkeakouluopetusta alueella tarjoaa Centria AMK. Alueella toimivat aktiivisesti Nivalassa Jokilatvan opisto sekä Ylivieskan seudun kansalaisopisto Ylivieskan, Sievin ja Alavieskan alueella.

Kolmiportainen tuki esi- ja perusopetuksessa

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. (POL 30§). Tämä tarkoittaa, että esiopetuksessa lapsella on oikeus saada varhaista ja ennaltaehkäisevää kasvun ja oppimisen sekä perusopetuksessa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Tuen on oltava laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason sekä yksilöllisten tarpeiden mukaista. Tuki on määritelty asteittain muuttuvaksi, mitä kuvataan yleisen, tehostetun (POL 16a§) ja erityisen (POL 17§) tuen kolmiportaisella mallilla, josta on tarkempi kuvaus liitteessä 19.

Oppilas- ja opiskelijahuolto

Oppilas- ja opiskelijahuollossa *oppilaalla* tarkoitetaan lasta, joka käy koulua esi- tai perusopetuksen piirissä ja *opiskelijalla* tarkoitetaan nuorta, joka suorittaa opintojaan toisella asteella tai korkeakoulussa. Tässä kappaleessa *oppilashuollolla* viitataan esi- ja perusopetuksen piiriin ja *opiskelijahuollolla* toiselle asteelle. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakia on uudistettu, josta tarkemmin liitteessä 20.

Oppilaan ja perheen oikeus **oppilashuoltoon** on tällä hetkellä kirjattuna perusopetus-, kansanterveys-, ja lastensuojelulaeissa. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan psyykkisen, fyysisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitämistä sekä koko kouluyhteisön hyvinvointia lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon kuuluvat myös koulukuljetukset sekä kouluruokailu. Oppilaan hyvinvoinnin edistämistä ovat myös aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö. Oppilashuollon tavoitteet ja keskeiset periaatteet määritellään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Ydinkysymyksiltään ne ovat yhtenevät esiopetuksessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa.

Opiskelijahuoltotyö pohjautuu pitkälle samoihin lähtökohtiin kuin esi- ja perusopetuksessakin. Keskeisenä tavoitteena myös toisella asteella on turvallisen ja terveen oppimis- ja kouluympäristön luominen. Opiskelijahuolto toimii nuoren mielenterveyttä suojaavana sekä syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä. Opiskelijahuollolla edistetään nuoren koulunkäyntiä sekä tasapainoista kasvua ja kehitystä. Olennaista on myös ongelmien varhainen tunnistaminen, niihin puuttuminen sekä koulutuksen keskeytymisen ehkäisy.

Oppilas- ja opiskelijahuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville aikuisille sekä kyseisistä palveluista vastaaville viranomaisille. Jokainen työntekijä toteuttaa oppilas- tai opiskelijahuoltoa osana omaa perustyötään ja eri työntekijöillä on siinä erilaisia tehtäviä. Työn toteutuksessa on ensisijaista kodin ja koulun yhteistyö. Tukitoimien suunnittelussa korostetaan lapsen tai nuoren ja hänen huoltajansa kuulemisen tärkeyttä. Työtä ohjaavat luottamuksellisuus sekä tietojensaantia ja salassapitoa koskevat säädökset. Oppilas- ja opiskelijahuoltoa koordinoidaan ja kehitetään moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä.

Koulun psykososiaalinen tuki

Koulun psykososiaalinen tuki muodostuu oppilas-/opiskelijahuoltotyön lisäksi koulukuraattorin ja koulupsykologin toiminnasta oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaamiseksi. Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä. Koulupsykologi tavoitteena on tukea oppilaiden psyykkistä hyvinvointia. Koulun psykososiaalisessa työssä pyritään asiakkaiden tilanteita jäsentämällä lisäämään heidän voimavarojaan ja etsimään myönteisiä ratkaisuja. Oppilaan opiskelu- ja elämäntilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti yksilö-, perhe—ja kouluyhteisön tasolla, jossa keskitytään oppilaiden arjen sujumiseen, toimintakykyyn ja vuorovaikutussuhteisiin. Työ saattaa olla lyhyt- tai pitkäkestoista ja sitä tehdään oppilaslähtöisesti. Lisääntyvinä haasteina ovat kriisityö ja työskentely monikulttuuristen oppilaiden ja perheiden kanssa. Psykososiaalisen työn painopiste tulisi olla ennaltaehkäisevässä työssä, joka painottaa varhaista puuttumista kodin ja koulun välillä, moniammatillista yhteistyötä sekä yhteistyötä eri hallintokuntien välillä.

Kallion alueella koulupsykologityön painopiste on yhä enemmän suuntautumassa oppimiseen liittyvistä testeistä konsultoivaan psykologityöhön. Koulupsykologit ovat siirtyneet Peruspalvelukuntayhtymä Kallion alaisuudesta kuntien sivistystoimien hallinnoinnin alaisuuteen. Tällä hetkellä Kallion kunnissa koulupsykologien virkoja ei ole saatu täytettyä. Ylivieskassa ja Alavieskassa on toiminut osan vuotta yksi yhteinen psykiatrinen sairaanhoitaja (merkkari). Nivalassa on ostopalveluna koulupsykologi kerran viikossa, kuten myös Sievissä. Nivalassa on toiminut kaksi koulukuraattoria vuodesta 2012 alkaen, joiden toimikenttään kuuluu perusopetuksen lisäksi myös lukio. Muissa Kallion kunnissa toimii perusopetuksessa yksi kuraattori /kunta. Sievissä kuraattorin toimialueeseen kuuluu myös lukio. Nivalan ammattiopistossa toimii oma koulukuraattori. Ylivieskan lukiolla ei ole kuraattoria, mutta ammattiopisto ostaa yksityisiä kuraattoripalveluja yhden päivän viikossa. Centria ammattikorkeakoulu puolestaan huolehtii oppilashuollosta ja opiskelijoiden psykososiaalisesta tuesta hyvinvointitiimin avulla; tiimissä ei ole kuraattoria, mutta opintopsykologi on (Liite 21.).

Koulunuorisotyö

Nuorisotyötä tehdään myös kouluilla. Tiivis ja mutkaton yhteistyö nuorisotyön ja koulun välillä auttaa yhteisen tavoitteen saavuttamisessa. Koulut sekä kuntien että seurakuntien nuorisotyöt tekevät monipuolista yhteistyötä. Koulua käyvät kaikki oppivelvollisuusikäiset nuoret, joten koulussa nuorisotyöntekijä ja nuoret oppivat helpommin tuntemaan toisensa. Nuorisotyöntekijöillä tulisi olla kouluilla käydessään aikaa keskusteluille. Työntekijöiden näkyminen ja oleminen koululla helpottaa myös tapahtumien markkinoinnissa. Koulunuorisotyön työmuotoja alueella ovat esimerkiksi erilaiset ryhmäyttämisen- ja toimintapäivät, Voimaneito-ryhmät, Päihteettömän Porukan tms. toiminta, oppituntien pitäminen, erilaisten luentojen, konserttien, esitysten ja vierailijoiden tarjoaminen. Koulunuorisotyö tuo oman lisäarvonsa koulun yhteisöllisyyteen, oppilaiden osallisuuden tunteeseen sekä yleisen kouluviihtyvyyden edistämiseen.

TOIMIVAA:

- ☐ Oppilashuollon yhteinen toimintamalli
- ☐ Kolmiportainen tuki
- ☐ Kiva – koulu toiminta

KEHITETTÄVÄÄ:

- ☐ Niiden lasten ja nuorten tukeminen, joilla oppimista estävät muut tekijät kuin oppimisen vaikeudet (esim. nuoren oma elämäntilanne, rajattomuus, mielenterveysongelmat tai perheen tilanne)
- ☐ Koulupsykologipalveluiden riittävä saatavuus (määrä ja laatu)
- ☐ Koulukuraattoripalveluiden riittävä saatavuus
- ☐ Koulunuorisotyössä yhteistyö 2. asteen oppilaitosten kanssa
- ☐ Uuden 1.8.2014 voimaan tulevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain jalkauttaminen

3.2.5 Vapaa-ajan palvelut

Nuorisotyö

Nuorisolaki ohjaa kuntien järjestämään nuorisotyötä. Nuorisolain mukaisesti kohderyhmänä ovat kaikki alle 29-vuotiaat lapset ja nuoret. Nuorisotyön tehtävänä on parantaa Kallion kunnissa asuvien lasten ja nuorten elinoloja sekä luoda edellytyksiä nuorten kansalaisvalmiuksille. Tavoitteena on nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukeminen sekä sosiaalinen vahvistaminen luomalla ja tukemalla päihteettömiä harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Kaikki nuorisotoimet tarjoavat nuorisolain hengen mukaisesti paikkakunnan tarpeet huomioon ottaen liikunnallista -, kulttuurista -, monikulttuurista - sekä kohdennettua nuorisotyötä sekä mm. kerhoja, tapahtumia, retkiä, leirejä.

Kaikissa kunnissa on toimivat nuorisotilat, ohjaajien määrä vaihtelee kunnittain. Avointen ovien toiminta on säännöllistä, pitkäjänteistä työtä nuorten kanssa. Nuorisotilojen avointen ovien toiminnassa kasvatuksellinen ohjaus sekä mm. ehkäisevä päihdetyö ja sosiaalinen vahvistaminen ovat tärkeässä osassa.

Nuorisolain mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Ylivieskassa ja Nivalassa toimivat nuorisovaltuustot sekä Nivalassa Lasten Parlamentti, joiden avulla nuorten mielipiteitä ja kannanottoja viedään mukaan kunnalliseen päätöksentekoon. Internetissä toteutettu Aloitekanava-palvelu on käytössä Nivalassa, Sievissä ja Ylivieskassa. Nuorten kuulemistilaisuuksia järjestetään Sievissä. Alavieskassa nuoret osallistuvat kunnallisen hyvinvointi- ja terveystyöryhmän HYTEN:n toimintaan.

Settinetti, Oulun eteläisen nuorten tiedotuskeskus, tarjoaa nuorille mahdollisuuden monipuoliseen tiedonhakuun verkkosivujensa kautta. Sivuston Pulmakulma antaa mahdollisuuden esittää mieltä askarruttavia kysymyksiä ja saada niihin asiantuntevilta aikuisilta vastauksia.

Etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajapalveluja toteutetaan kaikissa alueen kunnissa. Jelppiverkko – Nuorten aktivointipalvelu on Ylivieskan seudun kuntien nuorisotoimien luoma yhteinen toimintamalli, jonka kautta toteutetaan etsivää nuorisotyötä sekä seinätöntä työpajapalvelua Alavieskassa, Sievissä ja Ylivieskassa. Jelppiverkko tarjoaa alle 29-vuotiaille nuorille tukea, ohjausta ja neuvontaa. Jelppiverkko järjestää myös päiväaikaan erilaista ryhmätoimintaa, joka on nuorille ilmaista. Nivalassa etsivä nuorisotyö tuotetaan omana toimintana kaupungin nuorisopalvelujen kautta. Nuorten kivistä työpajat sijaitsevat Nivalassa ja Ylivieskassa. Nuorten työpajatoimintaa organisoivat Nivalassa sivistystoimi ja Ylivieskassa yhdistyspohjaisena toimiva Sytyke Centre.

Liikuntapalvelut

Kunnat tarjoavat monipuolisesti liikuntapalveluita lapsille ja nuorille sekä vastaavat liikuntapaikkojen ylläpidosta. Liikuntapaikkojen kirjo on monipuolinen. Koulujen pihalueet toimivat lähiliikuntapaikkoina ja tarjoavat näin liikuntamahdollisuuksia myös kylille. Kunnissa on myös eri yhdistysten ylläpitämiä liikuntapaikkoja.

Yhdistykset ovat tärkeässä osassa liikuntatapahtumien toteuttajina, mutta myös kuntien liikuntatoimet järjestävät erilaisia liikuntatapahtumia omana toimintanaan tai yhteistyössä yhdistysten, koulujen ja päiväkotien kanssa. Perheitä kannustetaan liikkumaan yhdessä järjestämällä erilaisia tapahtumia ja tarjoamalla mahdollisuuksia yhteiseen tekemiseen.

Kulttuuri- ja kirjastopalvelut

Kulttuuritoimet tekevät yhteistyötä mm. alueella toimivien musiikkiopistojen, kansalaisopistojen, tanssiopiston, koulujen, nuorisotoimien sekä päivähoidon kanssa. Kulttuurialojen harrastusmahdollisuuksia kehitetään huomioimalla lasten ja nuorten toiveita.

Kirjastopalvelut ovat merkittävä lasten ja nuorten kulttuuripalvelun tuottaja tavoitettavuutensa sekä monipuolisen aineisto- sekä verkkopalvelujensa ansiosta. Kirjastossa toteutuu tasavertaisuus, laaja-alaisuus sekä monikulttuurisuus. Sievissä, Ylivieskassa ja Nivalassa kirjastoautotoiminta takaa myös lasten ja nuorten alueellisen tasa-arvon.

Taiteen perusopetusta musiikissa tarjoavat Ylivieskan Seudun musiikkiopisto sekä Jokilaaksojen musiikkiopisto. Tanssissa taiteen perusopetusta tarjoaa Tanssiopisto Uusikuu. Ylivieskan seudun kansalaisopisto sekä Jokilatvan opisto tarjoavat lukuisia nuorille suunnattuja taide-, taito-, ja liikuntaharrastusmahdollisuuksia sekä myös taiteen perusopetusta teatterin, käsityön ja kuvaamataidon ryhmissä.

TOIMIVAA:

- ☐ Kaikissa Kallion alueen kunnissa on koulutuksen saaneita nuorisotyöntekijöitä
- ☐ Kuntien nuorisotyötä toteutetaan nuorisolain mukaisesti
- ☐ Kuntien nuorisotilat ovat hyvässä kunnossa ja tarkoituksen mukaiset
- ☐ Jelppiverkko - Nuorten aktivointipalvelu ja nuorten työpajatoiminta

KEHITETTÄVÄÄ:

- ☐ Ohjaajaresurssit vähäiset
- ☐ Nuorten kuulemisjärjestelmä
- ☐ Nuorten palvelu- ja ohjausverkostotoiminta
- ☐ Monipuolisen harrastustoiminnan laajentaminen koko alueelle

Seurakuntien lapsi- nuoriso- ja perhetyö

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion alueella toimii neljä itsenäistä seurakuntaa (Alavieska, Nivala, Sievi ja Ylivieska). Seurakunnat tekevät yhteistyötä Kalajoen rovastikunnassa (= 11 seurakuntaa) perheneuvonnassa, Palvelevassa Puhelimessa ja erityisnuorisotyössä mm. TekstariTupu.

Pääpaino seurakuntien tekemässä lapsi-, nuoriso- ja perhetyössä on kristillisessä kasvatustyössä. Sitä toteutetaan eri ikäryhmille suunnattujen kokoavien toimintamuotojen kautta ja yksilökohtaisena. Työalat tukevat toimintojensa kautta lapsen ja nuoren henkistä, hengellistä ja fyysistä kehitystä yhdessä kotien, koulujen ja varhaiskasvatuspalveluita tuottavien kanssa. Kokoavat ryhmä- ja vertaistukitoiminnot sekä yksilökohtaukset ennalta ehkäisevät omalta osaltaan lapsen, nuoren ja perheen syrjäytymistä yhteiskunnasta ja sen arjesta. Ryhmässä toimiminen vahvistaa yksilön vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja sekä tukee lapsen ja nuoren identiteetin vahvistumista.

Seurakunta tekee monipuolista kasvatuksellista, sosiaalista ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevää yhteistyötä sekä kuntien, järjestöjen että yksityisen sektorin kanssa. Yhteistyö kuntasektorin kanssa koetaan alueemme seurakunnissa tärkeänä. Huoli alueemme lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista on yhteinen.

TOIMIVAA:

- ❑ Seurakunnan toiminta koetaan luotettavaksi ja turvalliseksi, kynnys osallistua matalalla.
- ❑ Yhteistyö koulujen ja varhaiskasvatuspalveluiden kanssa
- ❑ Ammattiosaava henkilöstö.

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Huoli siitä, että tavoitetaan myös niitä perheitä, jotka ovat kaikkien eniten avun ja tuen tarpeessa eli passiiviset perheet
- ❑ Vastuullisen vanhemmuuden tukeminen
- ❑ Verkostoyhteistyön syventäminen

Paikalliset järjestöt ja yhdistykset

Kunnissa toimii huomattava määrä nuoriso-, liikunta-, kansalais- ja kulttuurijärjestöjä, jotka järjestävät ohjattua toimintaa lapsille, nuorille ja perheille. Retkiä, matkoja ja leiritoimintaa järjestetään sekä itsenäisesti että kuntien, seurakuntien ja yhdistysten yhteistyönä. Useat seurakuntat ja yhdistykset toimivat yli kuntarajojen. Ylivieskassa tietoa lapsille ja nuorille suunnatusta toiminnasta saa nuorisotoimen ylläpitämästä lasten ja nuorten harrasteoppaasta.

Kallion alueella lasten ja nuorten parissa toimivista tukipalveluja tuottavista järjestöistä näkyvimpiä ovat Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa lapset ry sekä Suomen Punainen Risti.

MLL:n tukimuotoja ovat mm. perhekahvila, lastenhoitoapu, perhekummitoiminta ja kaveritoiminta. Paikallisyhdistykset järjestävät lapsille ja lapsiperheille myös erilaisia tapahtumia. MLL:n paikallisyhdistykset jakavat Joulun alla Hyvän mielen lahjakortteja. Nivalan yhdistys toteuttaa myös Joulupuukeräyksen. Toiminta on riippuvaista aktiivisten vapaaehtoisten voimavaroista, joiden ohjaajana MLL:llä on aloittanut vapaaehtoistoiminnan ammatillinen ohjaaja vuonna 2010. Ammatillisen ohjauksen tavoitteena on tukea MLL:n paikallisyhdistysten tekemää vapaaehtoista perhekeskustystä ja varmistaa yhdistysten kumppanuutta kunnan lapsiperhepalvelujen kanssa. Ohjauksen avulla MLL vahvistaa paikallisen toiminnan sisältöjen laatua, jatkuvuutta ja innostaa vapaaehtoisia heidän tehtävissään. Ammatillisen ohjaajan tärkein tehtävä on tukea seudullista, paikallisiin tarpeisiin perustuvaa vapaaehtoistoimintaa ja edistää kumppanuusyhteistyötä sekä alueen yhdistysten kesken että kunnan toimijoiden kanssa.

Pelastakaa lapset ry tukee lapsia ja perheitä avustamalla lasten harrastustoimintaa ja järjestämällä retkiä ja toimintapäiviä lapsille tai perheille

PeLa tekee yhteistyötä sosiaalitoimen ja diakoniatyön kanssa tavoittaakseen mahdolliset avuntarvitsijat. Toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön ja varoihin joita yhdistyksellä on käytettävissä. Varainkeruu tapahtuu myyjäisissä ja arpajaisissa, jonkin verran yhdistys saa lahjoituksia, joiden tuotto menee lyhentämättömänä lasten ja perheiden tukemiseen. Useana vuonna olemme järjestäneet joulupuukeräyksen, jossa lahjoittaja on voinut antaa apunsa suoraan tarvitsevalle joululahjapaketin muodossa. PeLalla on myös kirpputoritoimintaa ajoittain, mikäli tavaraa on saatu lahjoituksena myytäväksi.

Punaisen Ristin paikallisosastot järjestävät toimintaa vapaaehtoisvoimin. Ystävätoiminta tarjoaa tukea eri elämäntilanteissa ystävän läsnäoloa tarvitseville. Vapaaehtoiset ystävät voivat vierailla kodeissa, ystävät voivat yhdessä esimerkiksi harrastaa tai tehdä molemmille mieluisia asioita. Tällä hetkellä Nivalassa toimii Punaisen Ristin alakouluikäisille suunnattu Reddie Kids – kerho, jossa opetellaan esimerkiksi ensiaputaitoja leikkien ja pelaten. Teemoina ovat myös ystävyys, suvaitsevaisuus ja Punaisen Ristin muut toimintamuodot. Lisäksi Punainen Risti järjestää kesäisin leiritoimintaa lapsille. Joulun alla Punainen Risti jakaa Joulumieli- ruokalahjakortteja vähävaraisille lapsiperheille.

TOIMIVAA:

- Yhteistyö seurakunnan, kaupungin ja muiden järjestöjen kanssa

KEHITETTÄVÄÄ:

- Tiedonkulun parantaminen
- Uusien yhteistyömuotojen kehittäminen
- Taloudelliset resurssit usein niukat ja toiminta vapaaehtoisten varassa

3.2.6 Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa, sosiaalisten ongelmien selvittämistä ja tukitoimien järjestämistä. Sosiaalityön tavoitteena on vahvistaa tuen tarpeessa olevien ihmisten voimavaroja sekä tukea yksilöiden ja perheiden omaehtoista toimintaa ja selviytymistä. Tavoitteena on myös ehkäistä syrjäytymistä ja ratkaista sosiaalisia ongelmia sekä ylläpitää kuntalaisten hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta.

Yksilökohtaisessa sosiaalityössä sosiaalityöntekijät ja sosiaalihoajaajat neuvovat ja ohjaavat asiakkaitaan, selvittävät asiakkaiden kanssa heidän ongelmiaan ja järjestävät viranomaisverkostoissa asiakkaan elämäntilannetta edistäviä tukitoimia. Jokaisessa PPKY Kallion kunnassa on sosiaalitoimisto, jonne asiakkaan on mahdollisuus varata aika oman asiansa selvittämiseen.

Aikuissosiaalityön yhtenä työmuotona on taloudellisen tilanteen selvittäminen ja tukeminen. Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tukimuoto, jonka tarkoituksena on turvata henkilön tai perheen ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätön toimeentulo. Perustoimeentulotuen myöntäminen perustuu perheelle tehtävään perustoimeentulotukilaskelmaan, jossa huomioidaan perheen tulot ja menoina välttämättömät asumisen ja terveydenhuollon kustannukset. Ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki on harkinnanvaraista, perheen kokonaistilanteeseen ja esim. lastensuojelulliseen tuentarpeeseen liittyvää taloudellista tukea.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion alueella toimeentulotuen nettomenot vuonna 2013 olivat yhteensä 1 477 653 euroa, asiakasperhettä kohden myönnetty summa oli keskimäärin 1975 euroa. Sosiaalityön asiakasperheiden määrä on pysynyt korkealla tasolla ja kasvoi 45 perheellä edelliseen vuoteen verrattuna (Liite 22.).

Aikuissosiaalityön tarvetta on lisännyt viime vuosina mm. pikavippiveloista ja rahapeleistä aiheutunut velkaantuminen ja syrjäytyminen sekä pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttama ongelmien kasaantuminen kuten esim. päihde- ja mielenterveystyön lisääntyminen. Aikuissosiaalityön palveluohjauksen, välitystilin, asumisenohjauksen ja eri yhteistyötahojen tarjoaman tuen avulla pyritään katkaisemaan asiakkaan syrjäytymiskierre.

TOIMIVAA:

- ❑ Ennaltaehkäisevän lastensuojelun juurtuminen aikuissosiaalityöhön
- ❑ Henkilökunta motivoitunutta ja sitoutunutta
- ❑ Asumisenohjaajan työ päihdeasiakkaiden parissa
- ❑ Henkilökohtainen asiointimahdollisuus ja lyhyet käsittelyajat

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Yhteistyöverkostojen toimivuus rajapinnoilla
- ❑ Lapset puheeksi toimintamallin käyttöönotto
- ❑ Työntekijäresurssien oikea kohdentaminen yhä monimutkaistuvissa asiakastilanteissa

Kuntouttava työtoiminta ja nuorten työpajat

Kuntouttava työtoiminta on kunnan järjestämää toimintaa, jolla pyritään parantamaan pitkään työttömänä olleiden henkilöiden elämänhallintaa sekä luomaan edellytyksiä työllistymiselle.

Palvelun kohderyhmänä ovat erityisesti alle 25-vuotiaat toimeentulotukea saavat nuoret tai pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavat henkilöt, joille laaditaan aktivointisuunnitelma yhteistyössä työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. Asiakkaita on sijoitettu kuntouttavaan työtoimintaan Hengityслиitto Heli Ry:n Sytyke- Centrelle, Nivalan kaupungin nuorten työpajalle, kuntien-, seurakuntien ja yhdistysten erilaisiin tehtäviin.

Nuorten työpajatoiminnan tavoitteena on tukea nuoren sosiaalista kasvua ja vahvistaa nuoren elämäntaitoja, estää syrjäytymistä ja ohjata nuorta koulutukseen ja työmarkkinoille. Työpajat toimivat koulutusjärjestelmän, työelämän sekä hyvinvointipalvelujen välimaastossa. Työpajoissa nuoret työskentelevät yleisimmin kuuden kuukauden ajan työkokeilussa tai kuntouttavassa työtoiminnassa.

Nuorten työpajatoiminta on tarkoitettu alle 29-vuotialille nuorille. Työpajan kohderyhmänä ovat: työmarkkinatuen, toimeentulotuen tai kuntoutustuen piirissä olevat asiakkaat. Toiminnan piiriin pyritään saamaan myös ne koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle jäävät nuoret, jotka ovat päättäneet peruskoulun, mutta ovat vailla toisen asteen ammatillista koulutuspaikkaa tai ovat keskeyttäneet ammatillisen koulutuksen ja ovat näin vaarassa jäädä pysyvästi työttömäksi.

Vuoden 2011 aikana aloitettiin Työvalmennuskeskus Sytykkeen, Ylivieskan ja Nivala-Haapajärven seutukuntien TE- toimistojen sekä Peruspalvelukuntayhtymä Kallion aikuissosiaalityön yhteistyöhanke Pajastartti - valmennus. Hankkeen rahoittajina toimivat Pohjois-Pohjanmaan ELY -keskus ja PPKY Kallio.

Pajastartti-valmennus on tarkoitettu alle 29-vuotiaille PPKY Kallion alueella asuville nuorille aikuisille, joilla on yhteisiasiakkuus TE- toimistossa ja toimeentulotukiasiakkuus sosiaalitoimistossa.

Pajastartti- valmennusjakso toteutetaan Sytyke- Centren tiloissa. Se on 3-6 kuukauden mittainen jakso, joka sisältää työskentelyn lisäksi yksilöllisiä haastatteluja, ohjauskeskusteluja, erilaista ryhmätoimintaa, psykologisen yksilöhaastattelun ja ryhmämuotoisesti toteuttavat testit. Vuoden 2013 loppuun mennessä Pajastartti valmennuksessa on ollut 49 nuorta, lisäksi pelkkä alkuhaastattelu on tehty 20 nuorelle. Koulutustaustana useimmilla oli peruskoulu. 54 nuorta oli keskeyttänyt toisen asteen ja koulutuksen oli suorittanut 15 nuorta. Työkokemusta ei ollut 43 nuorella. Taustalla olveiksi syiksi oli listattu diagnosoitu mielenterveyden häiriö 20, päihdeongelma 17 ja haasteellinen persoonallisuus 16 nuorella.

3.2.7 Sosiaalipäivystys

Sosiaalipäivystys voidaan määritellä ilta-, yö- ja viikonloppuaikoina järjestetyksi sosiaali-huollon auttamisjärjestelmäksi, jonka tarkoituksena on vastata välittömiin ja kiireellisiin sosiaalipalvelujen tarpeisiin erilaisissa hätätilanteissa. Palvelulla estetään usein perheen kriisin syventyminen. Viranomaisvaltuudet omaava sosiaalipäivystäjä arvioi sosiaalisen hätätilanteen kiireellisyyden ja arvioi tarvittavat toimenpiteet ja tarkoituksenmukaiset palvelut.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion kunnat ovat osa Jokilaaksojen sosiaalipäivystysjärjestelmää. Jokilaaksojen päivystysjärjestelmään kuuluu PPKY Kallion kuntien lisäksi PPKY Selänteen 4 kuntaa (Haapajärvi, Kärämäki, Pyhäjärvi, Reisjärvi), PPKY Helmen 2 kuntaa (Haapavesi ja Siikalatva/ ennen Kestilä, Piippola, Pulkki ja Rantsila) sekä Oulainen ja Pyhäntä. Väestöpohja päivystysalueella on 75 000 asukasta.

Sosiaalityöntekijät ja – ohjaajat päivystävät kukin vuorollaan varallaoloperiaatteella virka-ajan ulkopuolella. Jokilaaksojen sosiaalipäivystys toimii korkean kynnyksen toimintaperiaatteella, jolloin puhelut ohjautuvat sosiaalipäivystäjälle Oulun hälytyskeskuksen tai poliisin kautta. Sosiaalipäivystäjä tekee arvion avuntarpeesta puhelimesta ja puhelinkeskustelun kautta perhettä voidaan usein auttaa kriisitilanteessa.

Sosiaalipäivystyksen tarve on kasvanut viime vuosien aikana huomattavasti. Yhteydenotot Jokilaaksojen päivystysalueella ovat vuonna 2013 kaksinkertaistuneet verrattuna vuoteen 2009. Vuonna 2013 tuli 333 yhteydenottoa sosiaalipäivystykseen, joista 153 yhteyden ottoa koski PPKY Kallion alueen asukkaita (Liite 23.).

Merkittävimmät syyt yhteydenottoihin ovat olleet lastensuojelun tarve, vanhemman tai lapsen päihteiden käyttö ja perheväkivalta. Myös lasten tapaamisista aiheutuneet riidat, onnettomuudet, kuolemantapaukset ja rikokset aiheuttavat yhteydenottoja sosiaalipäivystykseen. Sosiaalipäivystäjän tavoitteena on tehdä lapsen ja perheen kriisiä helpottavia toimenpiteitä, joiden tukemana kriisin kohdanneet selviävät yön ja viikonlopun yli.

TOIMIVAA:

- ❑ Sosiaalipäivystysjärjestelmä on toimiva ja asiakkaiden tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella
- ❑ Työpari työskentely on mahdollista

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Koko päivystysalueelle yhteinen asiakastietojärjestelmä

3.2.8 Sovittelutoiminta

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on lakisääteistä palvelua ja alueellamme sovittelutoiminnan järjestämisestä vastaa Oulun Seudun Setlementti ry / Pohjois-Suomen sovittelutoimisto. Sovittelutoiminta on maksutonta palvelua rikoksen tai riidan osapuolille. Sovittelu on asianosaisille vapaaehtoista ja siihen vaaditaan osapuolten suostumus. Sovittelussa osapuolet kohtaavat toisensa ja käsittelevät tapahtunutta sekä siitä aiheutuneita haittoja. Sovittelijoina toimivat koulutetut vapaaehtoiset sovittelijat. Kallion alueella toimii 15 sovittelijaa. Sovittelun yhtenä tavoitteena on auttaa osapuolia löytämään heitä tyydyttävät ratkaisut ja keinot rikoksen tai riidan aiheuttamien haittojen hyvittämiseksi. Sovitteluneuvottelussa osapuolilla on aktiivinen rooli. Tapahtumaa käsitellään rakentavassa hengessä toinen toistaan kuunnellen. Mikäli osapuolet pääsevät sovintoon, laaditaan siitä kirjallinen sopimusasiakirja. Sovittelualoite tehdään sovittelutoimistoon ja sitä voi ehdottaa rikoksen tai riidan osapuoli, huoltaja tai edunvalvoja, poliisi, syyttäjä tai muu viranomainen. Sovittelutoimiston ammattihenkilöstä selvittää asian soveltuvuuden sovitteluun ja neuvoa kaikissa yksityiskohdissa.

Sovittelu on erityisen suositeltavaa silloin, kun epäiltynä ovat nuoret rikoksen tekijät, alle 15-vuotiaat lapset tai ensikertalaiset. Alle 15-vuotiaasta tekijää ei tuomita teosta rangaistukseen, mutta hän on velvollinen korvaamaan tekemänsä vahingot. Nuorten kohdalla sovittelulla on erityinen kasvatuksellinen ja sosiaalinen tehtävä. Sovittelulla tavoitetaan myönteistä muutosta lapsen tai nuoren elämässä. Sovittelu tukee myös huoltajia lapsen kasvatuksessa. Sovitteluneuvottelussa teko konkretisoituu. Vahingon kärsineen osapuolen kohtaaminen voi olla nuoren kohdalla tehokas keino ennaltaehkäistä tulevia rikoksia tai yhteisön normien rikkomista. Tärkeä lapsen edun periaate ja lapsen oikeus on, että hän voi itse olla mukana käsittelemässä häntä koskevia asioita.

Vuonna 2012 tehtiin 62 sovittelualoitetta, joissa tapahtumapaikkakuntana oli jokin Kallion alueen kunnista. 14 tapahtumassa oli rikoksen osapuolena alaikäinen henkilö ja yhdeksässä tapahtumassa oli osallisena alle 15-vuotias. Sovittelualoitteista 11 koski lähisuhdeväkivaltaa. Lähisuhdeväkivaltarikoksissa vain poliisi tai syyttäjä voi tehdä sovittelualoitteen. Tavallisimmat soviteltavat asiat ovat väkivaltarikoksia ja omaisuusrikoksia.

3.2.9 Eroperheiden sosiaalityö (lastenvalvojat)

Eroperheiden lastenvalvojapalvelut on tarkoitettu erovanhemmille, jotka haluavat sopia siitä, kuinka heidän yhteisten lastensa huoltajuus, asuminen, tapaamisoikeus ja elatus järjestetään vanhempien erilleen muuton jälkeen. Vanhempien ero koskettaa vääjäämättä jokaista perheenjäsentä. Molempien vanhempien velvollisuutena on huolehtia lapsen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista eronkin jälkeen. Lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta vanhempien ja vanhemmuuden tukeminen on ensiarvoisen tärkeää myös vanhempien erotessa, oli sitten kyseessä avio- tai avoero. Vanhempien väliset ristiriidat eron hetkellä ja sen jälkeen hankaloittavat usein vanhempien välistä yhteistyötä lapsen asioissa, mikä saattaa vaikeuttaa myös suhdetta lapseen ja tehdä lapsesta vanhempien välisten riitojen välikappaleen. Jos vanhemmat eivät kykene eron tultua erottamaan vanhemmuuttaan parisuhteesta ja sen ongelmista, ongelmat heijastuvat tavalla tai toisella lapseen. Vanhemmat tarvitsevat sekä ammatillista informaatiota että psykososiaalista tukea, jotta heidän välisensä ristiriidat eivät johtaisi pitkittyneeseen huolto- ja tapaamisriitaan. On huomioitava, että Kallion alueella käräjäoikeuden olosuhdeselvityspyynnöt huoltoriita-asioissa ovat lisääntyneet. Vuonna 2013 olosuhdeselvityksiä tehtiin 10 (vuonna 2012 12).

Kallion alueella tarve eroperheiden kanssa tehtävään sosiaalityöhön on kasvanut. Vuonna 2011 huolto-, asumis-, tapaamis- ja elatussopimuksia tehtiin yhteensä noin 646 kappaletta, vuonna 2012 noin 598 kappaletta ja vuonna 2013 noin 613 kappaletta.

3.2.10 Perhetyö

Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevässä perhetyössä toimii kolme työntekijää ja perhetyönohjaaja (Nivalassa, Sievissä ja Ylivieskassa kussakin yksi työntekijä ja perhetyönohjaaja Alavieskassa). Ennaltaehkäisevän perhetyön työntekijöille kuuluu myös kunnallinen maksullinen lapsiperheiden kotipalvelu.

Ennaltaehkäisevä perhetyö on lapsiperheille järjestettävää kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja määräaikaista tukemista, joka ei vaadi asiakkuutta lastensuojelussa. Ennaltaehkäisevää perhetyötä on toteutettu Kalliossa vuoden 2010 alusta. Sen perustehtävänä on perheiden elämänhallinnan ja voimavarojen käyttöönoton tukeminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen. Tavoitteena on toimivan arjen löytäminen ja perheen hyvinvoinnin lisääminen. Ennaltaehkäisevää perhetyötä tehdään aina perheen kanssa yhteistyössä. Perhetyö voi olla tarpeen esimerkiksi vanhemmuuden tai lasten kasvatuksen tukemisessa, arjen ongelmissa (käytännön asiat, rahankäyttö, kodinhoito), perhettä kohdanneissa kriiseissä tai vanhemman uupumuksessa, jonka syy voi olla esimerkiksi lasten uniongelmat tai itkuinen vauva. Palveluohjaus kuuluu tärkeänä osana ennaltaehkäisevään perhetyöhön sen kaikissa vaiheissa.

Asiakkaaksi tullaan joko ottamalla itse yhteyttä perhetyönohjaajaan tai esimerkiksi neuvolan kautta. Perhe voidaan myös ohjata ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaaksi muista palveluista. Perhetyön tarve selvitetään yhdessä ohjaavan tahon ja perhetyön ohjaajan kanssa palveluohjauksen keinoin, jolloin selvitetään myös muut olemassa olevat palvelut. Ennaltaehkäisevää perhetyötä voi saada 10 kertaa, ja se on perheelle maksutonta. Perhetilanteen vaatiessa voidaan myöntää perheelle lisäkäyntejä. Ennaltaehkäisevä perhetyö alkaa yhteisestä sopimuksesta ja suunnitelman laatimisesta ja päättyy aina arviointiin. Arvioinnin jälkeen perheelle tarjotaan mahdollisuutta 3 kuukautta kestävään seurantajaksoon, jonka sisältö suunnitellaan perheen kanssa yhdessä.

Vuonna 2013 ennaltaehkäisevän perhetyön perheitä koko Kallion alueella oli 93 ja lapsia ennaltaehkäisevän perhetyön perheissä oli 318. Eniten yhteydenottoja perhetyönohjaajalle on tullut perheeltä itseltään ja lasten/- äitiysneuvolasta.

Ryhmämuotoinen ennaltaehkäisevä perhetyö

Peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa Ylivieskassa aloitettiin uutena ennaltaehkäisevän perhetyön toimintana ryhmämuotoinen perhetyö syksyllä v. 2012. Syksyllä 2013 alkoi uusi ryhmä Nivalassa, joka on tarkoitettu myös sieviläisille perheille.

Ryhmämuotoinen perhetyö Kalliossa on ennaltaehkäisevää, suunnitelmallista, tavoitteellista ja ohjaavaa ryhmässä tapahtuvaa perhetyötä. Ryhmä kokoontuu yhteensä 12 kertaa.

Perhetyön tavoitteena on perheiden tukeminen arjen asioissa, sosiaalisten verkostojen luomisessa sekä vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Tavoitteena on että, perheet tunnistaisivat omat voimavaransa, löytäisivät iloa lasten kanssa toimimisesta sekä arjen asioista.

Toiminnan tavoitteena on lisätä perheiden kokonaisvaltaista arjen hallintaa ja tukea vanhemmuutta. Ryhmämuotoisessa perhetyössä sekä lapselle ja aikuiselle on mahdollista muodostua oma vertaisryhmänsä.

Vertaistuki toimii vanhemmuuden vahvistajana, arjen selviytymisen tukijana, käytännön avun kanavojana ja elämänhallinnan edistäjänä. Ryhmä muodostetaan niin, että perheillä on samantyyppinen elämäntilanne, johon he kaipaavat ohjausta.

Lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden lyhytaikaista, maksullista kotipalvelua voidaan antaa satunnaisesti. Käytännössä kotipalvelua on pystytty järjestämään vain niukasti johtuen resurssien painottumisesta ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Tilapäistä lastenhoitoapua on ohjattu kysymään yksityisiltä palveluntuottajilta, MLL:lta sekä paikallisilta 4H-yhdistyksiltä.

Lapsiperheiden kotipalvelun palveluseteli

Palveluseteli on tarkoitettu kotipalvelun järjestämiseen, kun perhe tarvitsee apua akuutissa, ennalta odottamattomassa tilanteessa, johon perhe ei ole voinut varautua. Palveluseteliä voidaan myöntää määrärahan puitteissa myös sosiaalihuoltolain 21§:n mukaisissa tilanteissa esimerkiksi perhetilanteen, rasittuneisuuden, sairauden, synnytyksen ym. syyn vuoksi.

Kallio maksaa palvelusetelillä 23 euroa/tunti asiakkaan yksityiseltä palveluntuottajalta ostamasta palvelusta. Palveluseteli on tasasuuruinen eli asiakkaan tuloista riippumaton. Asiakkaan maksettavaksi jää palveluntuottajan määrittämän hinnan ja palvelusetelin välinen erotus, jonka palveluntuottaja häneltä asiakasmaksuna laskuttaa. Vuonna 2013 lapsiperheiden kotipalvelun palveluseteliä käytti 58 perhettä, joissa alle 18 -vuotiaita lapsia 263. Palveluseteli on määrärahasidonnainen. Vuonna 2013 palvelusetelimääräraha ei ole ollut riittävä asiakkaiden tarpeisiin nähden Ylivieskassa.

Moniammatillinen- ja toimijainen yhteistyö

Ennaltaehkäisevä perhetyö tekee yhteistyötä moniammatillisesti- ja toimijaisesti mm. Seurakunnan, MLL:n, PELA:n, Maa- ja kotitalousseuran, Marttojen ja eri oppilaitosten kanssa. Yhteistyömuotoina ovat: tukiperhetoiminta, tukihenkilö- ja tukikaveritoiminta sekä perhekummitoiminta.

TOIMIVAA:

- ❑ Ennaltaehkäisevä perhetyöllä toimiva rakenne
- ❑ Ryhmämuotoinen perhetyö
- ❑ Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa toimii hyvin
- ❑ Lapsiperheiden kotipalvelun palvelusetelin käyttö on vakiintunut

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Toimintaa yhteistyötahojen kanssa pyritään vielä parantamaan ja tiivistämään
- ❑ Ryhmämuotoisen perhetyön kehittäminen

3.3 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelutyö

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §)

3.3.1 Lastensuojeluasiakkuuden vireilletulo

Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojelutarpeen selvitys

Lapsen mahdollinen tarve erityiseen suojeluun tulee usein esille lapsen, nuoren ja perheen kanssa työskentelevän työntekijän tekemänä lastensuojeluilmoituksena. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös muu kuin viranomainen. Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus perustuu lastensuojelulain 25 §:ään. Vuonna 2013 Peruspalvelukuntayhtymä Kallion lastensuojelu vastaanotti 761 lastensuojeluilmoitusta, jotka kokivat 505 eri lasta tai nuorta (Liite 10.):

- Alavieska 65
- Nivala 284
- Sievi 122
- Ylivieska 290

Vuonna 2012 lastensuojeluilmoituksia vastaanotettiin 640 kappaletta.

Lastensuojeluilmoituksen yhteydessä tehdään välitön tilannearvio siitä, onko lapseen nähden kiireellistä lastensuojelun tarvetta. Tällöin lapsen tilanne on turvattava ja tarvittaessa tehtävä kiireellinen sijoitus (LsL 38 §). Jos lapsen tilanne ei vaadi välittömiä toimia, sosiaalityöntekijä arvioi seitsemän arkipäivän kuluessa, aloitetaanko lastensuojelutarpeen selvitys vai ei. Selvityksestä luopuminen on perusteltava.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa päätöksestä aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys. Lastensuojelutarpeen selvityksiä tehtiin peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa vuoden 2013 aikana yhteensä 290 kappaletta:

- Alavieska 8
- Nivala 133
- Sievi 70
- Ylivieska 79

Edellisenä vuonna 2012 lastensuojelutarpeen selvityksiä tehtiin yhteensä 207 kappaletta; Lastensuojelun suuresta asiakasmäärästä johtuen lastensuojelutarpeen selvitysten valmistumisen aikataulu ei täytä kaikilta osin lain vaatimuksia ja yli 3 kk:n määräaika ylittyy selkeästi.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaina on ollut peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa vuoden 2013 aikana yhteensä 675 lasta ja nuorta:

- Alavieska 34
- Nivala 287
- Sievi 110
- Ylivieska 271

Asiakaslasten määrä suhteessa lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään on erittäin korkea, sillä jokaista lastensuojelun sosiaalityöntekijää kohden on ollut vuoden aikana 103 avohuollon asiakaslasta. Talentian (sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö) suositusten mukaan asiakaslapsia/työntekijä voi olla korkeintaan 40.

Kun lastensuojelun tarvetta aletaan selvittää, nimetään jokaiselle lapselle lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lastensuojelutarpeen selvittämiseksi lasta on tavattava henkilökohtaisesti. Lastensuojelutarpeen selvityksen tulee valmistua kolmen kuukauden sisällä asian vireille tulosta. Huoltajalle ja lapselle on selvityksen valmistuttua ilmoitettava kirjallisesti lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta tai päättymisestä. Asiakkuus päättyy, mikäli selvitys ei anna aihetta lastensuojelutoimenpiteisiin. (Taskinen 2007, 34–35.) (Liite 24.).

Lastensuojelutyö on dokumentoitava lastensuojeluasian vireille tulosta lähtien. Dokumentointi koskee lastensuojelutoimenpiteitä sekä toimenpiteiden suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeellisia tietoja (Lastensuojelulaki 33 §). Dokumentoinnin vaatimus on lisääntynyt uuden lastensuojelulain myötä ja vaatii työaikaa ja voimavaroja. Käytössä olevan lastensuojeluohjelman keskeneräisyys ja monimutkaisuus on hidastanut työtä.

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä tulee olla mahdollisuus käyttää valmistelutyön ja sosiaalityön tukena lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta. Tämä tarkoittaa moniammatillisen asiantuntemuksen turvaamista. Kalliossa toimii tässä tarkoituksessa lastensuojelun tukiryhmä, johon kuuluvat lääkäri, terveydenhoitaja, perheneuvolan psykologi, mielenterveysneuvolan psykologi sekä koulujen sosiaalityöntekijä. Lastensuojelun tukiryhmässä asioita käsitellään joko asiakkaan antaman luvan mukaisesti tai asiakas voi tulla ryhmän kokoontumiseen itse mukaan.

Asiakassuunnitelma

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma, jollei kysymyksessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus (LsL 30 §). Asiakassuunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Avohuollossa olevan lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Suunnitelmaa on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (Taskinen 2007, 39.)

3.3.2 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelun avohuollon perusteet

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin viipymättä,

- 1) jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka
- 2) jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään (LsL 34 §).

Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (Taskinen 2007, 41.)

Lastensuojelun avohuollon palvelut Peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa käsittävät avohuollon sosiaalityön tukitoimien. Lastensuojelussa avohuollon lastensuojelun ja sijaishuollon sosiaalityöntekijän tehtävät on keskitetty tietyille sosiaalityöntekijöille. Tarvittaessa palveluita ostetaan maksusitoumuksilla yksityisiltä palveluntuottajilta

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet Kalliossa

Kun lastensuojelun tarve oleellisesti johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisolosta tai asunnon puuttumisesta tai kun em. seikat ovat oleellisenä esteenä lapsen ja perheen kuntoutumisella, kunnan on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto (LsL 35 §). (Taskinen 2007, 41.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimena lapselle voidaan myöntää taloudellista tukea koulunkäyntiin, ammatin ja asunnon hankintaan, työhön sijoittumiseen, harrastuksiin, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Perheiden taloudelliseen tukemiseen on käytettävissä myös toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukainen toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki (Taskinen 2007, 42.)

Asiakassuunnitelman mukaisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimina voidaan järjestää erilaisia palveluja lapsen ja perheen tukemiseksi. Sopivia tukimuotoja tulee tarvittaessa räätälöidä niin, että perhe todella kokee saavansa niistä apua ja ne turvaavat lapsen hyvinvointia. Lastensuojelun avohuollon tukitoimina Peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa voidaan lastensuojelulain (36 §) mukaisesti järjestää:

- lasten päivähoito
- lastensuojelun perhetyö
- ohjaus ja neuvonta
- tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittelyyn (Perheasiain neuvottelukeskus, Perheneuvolat, Ylivieskan Nuorisopoliklinikka, a-klinikat, mielenterveystoimistot, Visalan sairaala, Oys psykiatrian etäpoliklinikkatoiminta)
- tukihenkilö tai tukiperhe
- lapsen hoitopalvelut ja terapia
- koko perheen sijoitus perhekuntoutus/arviointijaksolle/laitoshoitoon
- järjestöjen vertaisryhmätoiminta
- loma- ja virkistystoiminta
- läheisneuvonpidot, verkostoneuvottelut
- lapsen harrastustoiminnan tukeminen
- perhekerhot, äiti-lapsi-piirit
- Jelpiverkko
- MLL:n toiminta
- Pelastakaa Lapset Ry:n tukihenkilö, tukiperhe- ja lomaperhetoiminta
- Sievin perhepalvelukeskus

Lastensuojelun avopalvelurakenne ei ole riittävä. Käytännössä esim. murrosikäisille on erittäin vaikea löytää toimivia avohuollon tukitoimia. Lastensuojelussa on käynnistetty uudenlainen kumppanuus Jokikallion lastensuojeluyksikön kanssa avohuollon tukitoimien kehittämiseksi.

Lapselle voidaan järjestää asiakassuunnitelman mukaisesti avohuollon tukitoimena tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa (37 §).

Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin, jos sijoitus on tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Taskinen 2007, 43.)

Lastensuojelun perhetyö on yksi tärkeä lastensuojelun tukimuoto. Tukitoimena annettava perhetyö on määrääkaista ja sillä on selkeä tavoite. Perheen osallisuus on lähtökohtana työn tekemiselle. Perhetyöntekijä ohjaa ja auttaa perhettä arkielämän hallinnassa ja tukee vanhemmuutta, perheen omatoimisuutta ja jaksamista. Vanhempien ja koko perheen tulee sitoutua yhdessä tehtyyn suunnitelmaan ja tavoitteisiin. Sosiaalityöntekijä toimii työparina perhetyöntekijän kanssa.

TOIMIVAA:

- ❑ Perhetyön eriyttäminen lastensuojelun perhetyöksi ja ennaltaehkäiseväksi perhetyöksi on mahdollistanut lastensuojelun perhetyön systemaattisen kehittämisen
- ❑ Lastensuojelun perhetyössä ammattitaitoiset työntekijät ja perhetyön työntekijäresurssia on saatu lisättyä ja tehtäviä on voitu kehittää, mm. tukihenkilötyöskentely
- ❑ Kallion alueen henkilökunnalla on paljon erityisosaamista
- ❑ Mahdollisuutta erikoistua jollekin lastensuojelun sektorille on voitu jonkin verran tehdä ja eriyttämisestä on saatu hyvää kokemusta esimerkiksi sijaishuolto

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Työntekijää kohti asiakasperheiden lukumäärä on liian suuri, josta johtuen lain asettamissa määräaikojen noudattamisessa on ollut vaikeuksia
- ❑ Työntekijät joutuvat toistuvasti myös joustamaan työajoissaan ja tekemään ylitöitä, jotta välttämättömät työt saataisiin hoidettua
- ❑ Moniammatillisen työn kehittäminen: kuntiin yhteistoimintamallit lastensuojeluasioissa

3.3.3 Lasten sijais- ja jälkihuolto***Sijaishuolto***

Lastensuojelussa sijaishuollolla tarkoitetaan lastensuojelulain (417/2007) mukaisesti huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidtona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Huostaanotettu lapsi voidaan myös sijoittaa väliaikaisesti vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi silloin, kun valmistellaan lapsen kotiin palaamista kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen tai kun se on lapsen edun kannalta muusta syystä perusteltua. (Lastensuojelulaki 49 §).

Lapsen huostaanotto ja sijaishuollon järjestäminen on lastensuojelussa ns. viimesijainen toimenpide (Räty 2007, 228). Huostaanotto voi tapahtua joko asiakkaiden suostumukseen perustuvana vapaaehtoisena huostaanottona tai tahdonvastaisena huostaanottona. Päätöksen vapaaehtoisesta huostaanotosta voi tehdä kunnan johtava sosiaaliviranomainen. Tahdonvastaiset huostaanotot päätetään sen sijaan hallinto-oikeudessa. (Lastensuojelulaki 41 §.) Huostaanotto on voimassa toistaiseksi ja se lakkaa viimeistään lapsen tullessa täysi-ikäiseksi. Mikäli huostassapidolle ei ole enää lastensuojelulain mukaista tarvetta eikä huostassa pitämisen katsota olevan lapsen edun mukaista, voidaan huostaanotto purkaa myös aiemmin (Lastensuojelulaki 49–50 §).

Velvollisuus lapsen huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen on kunnan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä. Lastensuojelulain 40 §:n mukaisesti huostaanoton ja sijaishuollon järjestämiseen on ryhdyttävä, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsen oma toiminta, esimerkiksi lapsen päihteiden käyttö tai rikollisuus vaarantaa lapsen terveyden tai kehityksen. Huostaanoton kriteerinä on myös lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteiden riittämättömyys tai se, että tukitoimet eivät ole olleet sopivia tai mahdollisia. Sijaishuollon on oltava myös aina lapsen edun mukaista.

Lapsi voidaan sijoittaa myös kiireellisesti (Lastensuojelulaki 38 §). Edellytyksenä kiireelliselle sijoitukselle on, että kodin olosuhteet tai puutteet huolenpidossa välittömästi vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi on muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kyse on yleensä akuuteista tilanteista, jolloin asiaa ei voida tilanne ja lapsen etu huomioden enemmälti selvittää (Räty 2007, 217).

Kun lapsi on otettu huostaan, sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta (Lastensuojelulaki 45 §). Jokaiselle lapselle valitaan hänelle sopivin ja tarkoituksenmukaisin sijaishuollon muoto ja sijoituspaikka. Sijaishuoltopaikan valinnassa huomioidaan huostaanoton perusteet, lapsen tarpeet, lapsen mahdollisuus sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuus. Myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta huomioidaan. (Lastensuojelulaki 50 §).

Sijoituksen aikana lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä sekä sijaishuoltoyksikön edustaja tekevät yhteistyötä lapsen ja hänen vanhempiansa ja huoltajiensa kanssa. Lapsella on myös oikeus pitää sijoituksen aikana yhteyttä vanhempiinsa, sisaruksiinsa sekä muihin läheisiinsä (Lastensuojelulaki 54 §).

Jälkihuolto

Lastensuojelulaissa jälkihuollolla tarkoitetaan lapsen tai nuoren sekä hänen vanhempiansa tukemista sijaishuollon päätyttyä. Lapsella tai nuorella on oikeus jälkihuoltoon sijaishuollon päättymisen jälkeen. Oikeus koskee myös vähintään puoli vuotta kestäneessä avohuollon tukitoimena tapahtuneessa sijoituksessa olleita lapsia, jos sijoitus on kohdistunut lapseen yksin. Jälkihuoltovelvoite päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta tai viiden vuoden kuluttua siitä kun lapsi on ollut sijoituksen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana (Lastensuojelulaki 75–76 §).

Jälkihuollon palvelut järjestetään aina lapsen tai nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan ja suunnitelmallisesti. Jälkihuoltosuunnitelmassa kartoitetaan ja arvioidaan palvelujen ja tuen tarve. Psykososiaalisen tuen ja perhetyön avulla annetaan henkilökohtaista ohjausta

ja neuvontaa arjessa selviytymiseen ja itsenäisen elämän taitoihin. Tuki voi olla myös lapsen tai nuoren tukemista koulutuksessa, ammatin hankkimisessa, työhön sijoittumisessa ja itsenäisen asumisen järjestämisessä sekä taloudellista avustamista.

Lasten sijaishuolto- ja jälkihuolto Kalliossa

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion alueelta sijoitettujen lasten ja nuorten sijoituksen taustalla olevia syitä ei ole kartoitettu tilastoimalla niitä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan sijoituksen taustalla ovat kuitenkin useimmiten syninä vanhempien päihdeongelmat ja mielenterveysongelmat, tai lapsen itsensä päihdeongelma, vakavat koulunkäyntiongelmat sekä eriaisteiset psyykkiset tai sosiaaliset vaikeudet.

Peruspalvelukuntayhtymä Kalliolla ei ole omia lasten sijaishuollon toimintayksiköitä, vaan laitos- ja perhekotipalvelut hankitaan ostopalveluina. Lastensuojelun laitoshoidon palveluita on ostettu vuoden 2012 aikana eri yksiköiltä, joista suurin osa sijaitsee Kala- ja Pyhäjokilaakson alueella. Sijoitukset on pyritty järjestämään pääsääntöisesti lähialueelle (Pohjanmaa), koska pitkien etäisyyksien on katsottu usein tuovan mm. lisäkustannuksia sekä ongelmia perheenjäsenten, sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuollosta vastaavien väliseen yhteydenpitoon.

Perhehoitajalain mukaisia ns. perhehoidon sopimuksia, tehdään Kalliossa vuosittain muutamia. Perhehoito, eli yksityiseen kotiin sijoitettujen lasten ja nuorten perhehoito, järjestetään tehtävään hyväksytyissä perheissä. Nämä perheet voivat sijaita myös Kallion ulkopuolella. Vuonna 2010 Kallion aloittamaa yhteistyötä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa perhehoidon kehittämiseksi on jatkettu edelleen. Tavoitteena on suunnata lastensuojelun sijaishuollon painopistettä nykyistä enemmän laitoshoidosta perhehoitoon. Tällä hetkellä noin kolmasosa Kallion alueen kunnista sijoitetuista lapsista on sijoitettu perhehoitoon.

Sijaishuollon yksiköiden valvonta kuuluu sijoituskunnalle ja aluehallintovirastolle. Lisäksi lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus toteutuu lastensuojelulain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet. (Lastensuojelulaki 79 §). Kallion alueella on viisi lastensuojelulaitosta.

Kiireellisiä sijoituksia tehtiin Peruspalvelukuntayhtymä Kallion kunnissa seuraavasti vuonna 2013 yhteensä 14.

TOIMIVAA:

- ❑ Lasten sijoitukset on saatu pääsääntöisesti järjestymään lähialueelle, mikä edesauttaa yhteydenpitoa perheenjäsenten kesken sekä yhteistyötä viranomaisten välillä
- ❑ Alueen ammatillisten perhekotien lastensuojelun avohuollon palveluiden tarjonta on monipuolistunut
- ❑ Lastensuojelun sijoitusten kustannukset ovat pysyneet kohtuullisina
- ❑ Yhteistyö Pelastakaa lapset Ry:n kanssa tuki-, loma-, ja perhehoitajaperheiden kanssa ja lasten sijoituksissa
- ❑ Perhehoidon yhtenäinen ohjeistus ja toimintamalli esim. kustannusten korvausten osalta PeLan yhteistyösopimuksen tehneiden kanssa (Kallio, Selänne, Oulainen) on tehty
- ❑ Lastensuojelun jälkihuoltoon on tehty Kalliossa yhdenmukaiset ja selkeät toimintaperiaatteet

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Sijaishuollon pääpainon muuttaminen laitoshoidosta perhehoitoon sekä lyhyt- että pitkäkestoisissa sijoituksissa
- ❑ Sijaishuollon perhehoidon vahvistaminen (rekrytointi, valmennus, tuki) yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa

3.4 Lastensuojelulain mukaisten tehtävien toteuttaminen lasten ja nuorten palvelujärjestelmässä

3.4.1 Neuvola

Neuvoloilla ei ole omaa erityistä palvelujärjestelmää lastensuojelulain mukaisten tehtävien järjestämiseksi, koska neuvolan toiminta painottuu ennaltaehkäisyyn ja erityistukeen, mutta myös mahdollisen lastensuojelutarpeen tunnistamiseen. Äitiysneuvolan ja aikuissosiaalityön yhteistyötä on lisätty kutsumalla sosiaalityöntekijä mukaan neuvolavastaanotolle yhteisesti sovitun käytännön mukaisesti. (Vahvuutta vanhemmuuteen)

Neuvolasta annetaan terveydentilaa koskevia lausuntoja lastensuojeluviranomaisten pyynnöstä. Lastensuojeluviranomaisia koskeva tiukka salassapitovelvollisuus ei mahdollista sitä, että neuvolassa oltaisiin aina tietoisia lastensuojeluasiakkuudesta, jos vanhemmat eivät sitä itse kerro. Palautetta neuvolasta/ koulusta lähteneestä lastensuojelun tarpeesta kaivattaisiin ja mahdollisesti myös tietoa, mikäli lastensuojelusta toivotaan esimerkiksi tiheämpää neuvolakontaktia perheeseen tai jos perhe saa jo lastensuojelullista tukea. Yhteistyötä on tehty tarvittaessa yhteisten kotikäyntien muodossa, kun neuvolassa on herännyt huoli perheestä. Kouluissa koulukuraattori on ollut linkkinä lastensuojeluun, mutta suoria yhteydenottoja on myös tehty.

TOIMIVAA:

- ❑ Ennaltaehkäisevä perhetyö on eriytetty lastensuojelun perhetyöstä - madaltaa perheen kynnystä hakea apua
- ❑ Perhepalveluohjaajan työpanos v.2014 kaikissa neuvoloissa

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Lastensuojelulakiin liittyvä käytännön koulutus ja yhteistyöstä sopiminen, yhteisvastaanotot?

3.4.2 Varhaiskasvatuspalvelut

Jos lapsi on päivähoidossa lastensuojelullisista syistä, päivähoidon tehtävänä on tukea lapsen kasvua ja kehitystä yhdessä vanhempien, lastensuojelun ja tarvittaessa muun moniammatillisen verkoston kanssa. Tällöin on keskeistä sopia yhteisistä tavoitteista ja käytännöistä lapsen kasvun ja vanhemmuuden tukemiseksi. Lastensuojelun tukitoimena järjestetty päivähoito on perheelle maksutonta.

TOIMIVAA:

- ❑ Lastensuojelullisista syistä päivähoidossa olevan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Lapsi saa toimia perhepäivähoidossa ja päiväkodeissa ikätovereidensa seurassa.

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Lastensuojelullisissa tilanteissa sovitaan yhteisistä tavoitteista ja käytännöistä lapsen ja perheen tukemiseksi (vanhempien, sosiaalityöntekijöiden ja päivähoidon henkilökunnan yhteistyöpalaverit)

3.4.3 Koulu

Oppilashuolto on osa perusopetuksen ja lukion työtä. Lastensuojelu on yksi osa oppilashuoltoa. Oppilashuollon perusteissa koulutyön tukitoimijoiksi mainitaan erityisesti kouluterveydenhuolto ja lastensuojelu. Ennaltaehkäisevän lasten ja nuorten lastensuojelun työväline on kouluilla nykyään kolmiportaisen tuen lakisääteinen malli, johon koulutyössä kuuluvat esimerkiksi erityiset ryhmäjäjestelyt, tukiopetus ja erityisopetusjärjestelyt. Oleellinen osa tukitoimia on koulunkäyntiavustajien käyttäminen tarpeen mukaan. Kaikissa Kallion alueen kunnissa on lisäksi käytettävissä koulukuraattori tukitoimien selvittämisessä.

Lasten ja nuorten koulunkäynnin tukeminen on kokonaisvaltaista yhteistyötä perheiden, koulun työntekijöiden ja koulutyötä tukevien toimijoiden kanssa. Mikäli koulun ja perheen yhteiset järjestelyt eivät riittävästi auta jonkin lapsen tai nuoren koulunkäynnissä selviämisessä, pyydetään lisätukea useimmiten terveydenhuollosta, perheneuvolan palveluista tai sosiaalityön lastensuojelusta.

Sosiaalityön lastensuojeluun turvaudutaan, kun tarvitaan lisäselvyyttä lapsen tai nuoren koulunkäyntiä estäviin tekijöihin, huoltajien kanssa yhteistyö ei onnistu tai lapsen/nuoren oma käytös ei ole enää koulun omin keinoin hallittavissa. Useimmiten kysymys on silloin siitä, että lapsen/ nuoren kasvu ja kehitys eivät toteudu riittävästi ikäänsä nähden. Lapsen ja nuoren huolen asioissa edetään asteittain siten, että vasta viimeisenä keinona tukeudutaan sosiaalityön lastensuojeluun lastensuojeluilmoituksella. Kyseessä on silloin lisätuen tarve.

Ylivieskan, Nivalan, Sievin ja Alavieskan perusopetuksen kouluihin ja lukioihin on kehitetty peruspalvelukuntayhtymä Kallion kanssa oppilas- ja opiskelijahuoltoon yhtenäiset toimintamallit, jossa on myös ohjeistus yhteistyömenettelystä lastensuojelun kanssa, mikäli koulun omat tukitoimet ovat riittämättömiä.

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Lastensuojelun koordinointi verkostossa; lastensuojelun prosessointi koulun ja lastensuojelun yhteistyössä
- ❑ Perhekotikoulun edelleen kehittäminen; lapsen oikeus saada ensin eheyttävää hoitoa ja sitten vasta siirtyminen yleisopetukseen
- ❑ Lapsen ja perheen huomioiminen kokonaisvaltaisesti koulutyön rinnalla

3.4.4 Erityispalvelut

Perheneuvola

Lastensuojelun asiakasperhe voi olla perheneuvolan asiakkaana, jolloin perheneuvolassa voidaan arvioida lasten tilannetta ja arvioida vanhemmuutta. Lasten terapiaa, johon liittyy myös vanhempien kanssa työskentely, voidaan toteuttaa myös lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä. Perheneuvolassa järjestetään myös sijoitettujen lasten ja nuorten terapioita, joihin liittyy sijaisvanhempien tukeminen.

KEHITETTÄVÄÄ:

- ❑ Lastensuojelun kanssa yhteisten asiakasperheiden osalta tehtävää yhteistyötä on kehitettävä
- ❑ Yhteistyömallin kehittäminen Nupun kanssa

4 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN STRATEGINEN SUUNTA, KESKEISET PAINOPISTEET JA KEHITTÄMISTOIMET

4.1 Neuvola

Varhainen tuki mahdollistuu, mikäli

- neuvolatyöhön on riittävät henkilöstöresurssit ja käytetään tutkittuun tietoon perustuvia työmenetelmiä, joilla tuen tarve pystytään tunnistamaan.
- tukimuodot ovat riittävän kattavat ja oikea-aikaiset: tärkeimpinä neuvolan perhetyö, kotipalvelu, unikoulut, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä päivähoidon tuottamat palvelut.

Neuvolan näkökulmasta tärkeintä on palveluketjujen toimivuus huomioiden perheiden osallisuus heitä koskeissa asioissa. Perhepalvelukeskus ei välttämättä vaadi fyysistä yhteistä rakennusta vaan sujuvaa, yhteisiin sopimuksiin perustuvaa toimintatapaa, jossa jokainen osapuoli tietää tehtävänsä ja vastuunsa.

- Perheille tarjottavista tukimuodoista on oltava ajantasainen palvelutiedote asiakkaiden käyttöön.
- Perhekeskusmallissa kuvatut, yleisen, varhaisen ja erityisen tuen prosessit yhteistyökäytännöistä ovat jokaisen työntekijän tiedossa ja käytössä. Neuvolatoimintaa tulisi kehittää hyvinvointineuvolan toiminta-ajatuksen suuntaan. Yhteisvastaanottoja lisäämällä vähennetään asiakkaiden ”juoksuttamista”, paikasta toiseen parannetaan tiedonkulkua ja mahdollistetaan yhteinen suunnitelma tarvittavasta tuesta.

4.2 Varhaiskasvatuspalvelut

Lasten hyvinvoinnin mahdollisimman varhainen tukeminen varhaiskasvatuspalveluissa pohjautuu vanhempien ja henkilöstön väliseen kasvatuskumppanuuteen, henkilöstön ammatilliseen osaamiseen ja oppimisympäristöjen suunnitelmalliseen kehittämiseen.

Henkilöstön ammatillista osaamista vahvistetaan edelleen mm. täydennyskoulutuksen avulla, joissa teemoina jatkuvat edelleen mm. kasvatuskumppanuus sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten menetelmien kehittäminen.

Varhaiskasvatuspalvelut ovat tiiviisti mukana kehittämässä verkostomaisesti toimivaa perhepalvelukeskusta yhteistyössä lapsiperheiden toimivien tahojen kanssa.

Varhaiskasvatuspalveluiden piirissä on n. 56 % Kallion alueen 1 - 5-vuotiaista lapsista, joten kotona alle kouluikäisiä lapsia hoitavien perheiden tukemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kuntayhtymän tai koulutoimen järjestämään esiopetukseen osallistuvat lähes kaikki 6-vuotiaat lapset. Järjestöjen ja seurakuntien lapsi- ja perhetyö täydentävät kunnallisia palveluita merkittävällä tavalla.

4.3 Koulu ja kouluttautuminen

Esi- ja Perusopetus

Koulunkäynnin tukea tarvitsevien lasten tarpeiden havainnoinnissa, vanhempien kanssa puheeksi ottamisessa ja eteenpäin ohjaamisessa käytetään lakisääteistä kolmiportaisen tuen mallia. Tarvittavaa ammattitaitoa ylläpidetään ja kehitetään mm. alan koulutustapahtumissa sekä hyödyntämällä ammattihenkilöstön verkostoa.

- psykologien ja koulukuraattorien lisäresursoinnin tarve Kallion alueella on huomattava. (Psykologiliiton suositus: 600–800 oppilasta /koulupsykologi/ koulukuraattori. Lisäksi suositellaan että yhdellä työntekijällä olisi korkeintaan kolme kouluyksikköä)

Oppilaiden hyvinvoinnin edistämisessä ja lastensuojelutarpeiden ehkäisemisessä opetusryhmien rakenteilla ja toimintatavoilla on merkitystä

- joustavat opetusjärjestelyt (kolmiportainen tuki)
- moniammatillisuuden hyödyntäminen
- kodin ja koulun yhteistyö
- nivelvaihtelyöskentelyyn panostaminen

Toinen aste

Erityisen tuen ja oppilashuollon suunnitelmat on otettu ajankohtaisina toimenpiteitä mukaan myös toisen asteen opiskelijoille opintojen sujuvuuden sekä henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tueksi.

Nuorten asuminen ja vapaa-aika: Ammatillisissa oppilaitoksissa opintonsa aloittavat ovat pääsääntöisesti 15–16 -vuotiaita nuoria. Siirtymävaihe perusopetuksesta ammatilliseen oppilaitokseen on iso muutos nuoren elämässä. Vastuu opiskelusta ja opintojen etenemisestä on pääsääntöisesti nuorella itsellään. Tähän muutokseen tuo merkittävän painolastin myös elämänhallintataidot, kun opiskelija muuttaa ensimmäistä kertaa pois kotoaan asumaan vieraalle paikkakunnalla

- Nuorisotyötä tehostetaan joltain osin nimenomaan yksin asuviin, muualta Kallion alueelle opiskelemaan tulleisiin nuoriin. Monet näistä nuorista asuvat ensi kertaa yksin ja ovat muuttaneet kokonaan pois perheen turvaverkon piiristä.

Kuraattoripalvelut: Kuntien sosiaali- ja terveystoimet eivät ole pystyneet järjestämään riittäviä psykososiaalisia palveluita toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa oleville nuorille. Koulutuksen järjestäjät ovat palkanneet itse joissain oppilaitoksissa kuraattoreita.

- Psykologi- ja kuraattoripalveluiden resurssien tarkistaminen uuden 1.8.2014 voimaantulevan lain määräysten tasolle

Monialainen yhteistyö: Psykykkisten ja sosiaalisten ongelmien hoitaminen edellyttää hyvää moniammatillista yhteistyötä koulutuksen järjestäjän ja kunnan toimijoiden välillä. Kunnissa toimii nuorisolakiin perustuvat nuorten palvelu- ja ohjausverkostot, joissa määritellään eri toimijoiden tehtävät ja vastuut suunnitelmallisesti etukäteen.

- Tiivistetään monialaista yhteistyötä nuorten parhaaksi ja tehostetaan nuorisotyön sekä oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä luomalla toimivat mallit esim. varhaisen puuttumisen mallit, matalan kynnyksen yhteydenotto, koulujen tukihenkilöt yms.

4.4 Vapaa-ajan palvelut

Kunnallisen nuoriso-, liikunta-, kulttuuri- ja kirjastotyön asema ja toimintaedellytykset on turvattava; nuorisotilojen ja harrastusmahdollisuuksien tulee aina olla lähipalveluja. Ne ovat peruspalveluja, jotka tavoittavat laajasti lapsia ja nuoria ja muuntautuvat ajan mukana nuorten tarpeet huomioiden. Nuorisotyön tehtävänä on tarjota palveluja, jotka ovat kaikille yhtäläisiä ja saavutettavissa olevia sosio-ekonomisesta taustasta riippumatta. Huolehditaan siitä, että lasten ja nuorten kanssa työtä tekevät henkilöt ovat tehtäviinsä perehtyneitä ajan tasalla olevia, ammattinsa osaavia ja motivoituneita. Vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisesta jakautuu perheen sekä kaikkien lasten ja nuorten palveluita tuottavien toimijoiden kesken.

Monialaista työtä tulee tehdä eri toimijoiden osaamista hyödyntäen. Lastensuojelutarpeen syntymistä ehkäistään avoimemmalla keskustelulla esiin nousevista huolista, aidolla välittämällä ja lapsen ja perheen tukemisella riittävän varhaisessa vaiheessa. Nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa tulee kehittää ja tiedottamista tehostaa nuorille ja yhteistyökumppaneiden kesken.

Lasten ja nuorten terveysliikuntaa tulee edistää. Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa on kehitettävä siten, että harrastustiloja sekä ohjaajia voidaan järjestää myös kilpailuvapaaseen toimintaan. Tarpeen mukaan luodaan uusia eri toimijoiden kesken yhteisiä toimintamuotoja.

Kehitetään toimintatapoja ohjaajien tukemiseen ja uusien kouluttamiseen. Vapaaehtoiset aikuisohjaajat ovat perusta laadukkaaseen ja monipuoliseen harrastustoiminnan turvaamiseksi.

Nuorten osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden tukeminen tarvitsevat kehittämistä. Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret huomioidaan suunnittelemalla voimaannuttavaa ja eheyttävää toimintaa, esim. vertaisryhmätoimintaa. Etsivälle nuorisotyölle ja nuorten työpajatoiminnalle turvataan toimintaedellytykset. Toimintaa kehitetään jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa nuorten tarpeita vastaavaksi.

4.5 Seurakuntien ja järjestöjen lapsi-, nuoriso- ja perhetyö ja yksityisten palvelutuottajien tarjoamat palvelut

Seurakunnat ja järjestöt ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita kehitettäessä laaja-alaista verkostoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi. Monipuolinen tukiverkosto mahdollistaa myös niiden tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten huomioimisen, jotka eivät jostain syystä huolimatta tule tavoitetuksi viranomaisverkostossa. Järjestöjen ja seurakuntien lasten, nuorten ja perheiden parissa tekemä työ on merkittävää etenkin ongelmien ennaltaehkäisyn kannalta.

4.6 Lastensuojelun sosiaalityö

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on pitkäjänteinen kehittämisohjelma, jonka avulla kehittämistoiminta tulee osaksi lastensuojelun työtä. Tavoitteena on palvelukokonaisuus, jota rakennetaan ja toteutetaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Uuden lastensuojelulain myötä perheiden lastensuojelun tuen ja palvelujen tarve tulee esiin aikaisempaa enemmän. Ennaltaehkäisevän työn avulla voidaan tukea perheitä arjen hallinnassa ja vanhemmuudessa. Tätä kautta vähennetään lastensuojelun tukea tarvitsevien perheiden määrää. Tällä hetkellä toiminta painottuu vielä liian paljon kiireelliseen ja korjaavaan työhön, joka johtaa vaikeisiin ja kalliisiin ratkaisuihin. Toiminnan painopisteen siirtäminen avohuoltoon ja ennaltaehkäisyyn mahdollistuu riittävillä lastensuojelun resursseilla.

- Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työparityöskentely lastensuojelun asiakasprosessissa mallinnetaan.
- Pätevän henkilöstön saatavuus ja ammatillinen osaaminen lastensuojelun sosiaalityössä turvataan riittävällä resursoinnilla ja prosessien kehittämistyöllä.
- Lastensuojelutyön tukena ovat kuntakohtaisesti toimivat moniammatilliset yhteistyöryhmät
- Henkilöstön oman osaamisen kehittämistä tuetaan työohjauksella, suunnitelmallisella täydennyskoulutuksella ja osallistumalla työntekijät kehittämistyöhön.
- Pelastakaa Lapset ry:n kanssa toteutettavan perhesijoitus- ja tukiperhe ja tukihenkilö palveluyhteistyön kautta ehkäistään kodin ulkopuolisten sijoitusten kustannusten kasvua.
- Jokilaaksojen Perhekodit Oy:n Jokikallion lastensuojeluyksikön kanssa kehitetään kotiin suunnattujen avohuollon palvelujen kokonaisuutta. tavoitteena on raskaan laitoshoidon ennaltaehkäiseminen ja kustannusten hallinta.
- Verkostomaisessa perhekeskusmallissa kuvatut, yleisen, varhaisen ja erityisen tuen prosessit yhteistyökäytännöistä ovat jokaisen työntekijän tiedossa ja käytössä.

4.7 Erityispalvelut

Terapiakeskus

Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat vaikuttavat oleellisesti lapsen ja nuoren hyvinvointiin.

- Lasten vanhemmille tarkoitetuissa päihde- ja mielenterveyspalveluissa tulee huomioida lapsen etu ja perheen lapset.
- Lasten vanhempien saamien psykiatrinen- ja päihdepalveluiden riittävyys tulee turvata.
- Aikuisille suunnatuissa palveluissa tulee huomioida myös lapsen etu. Myös aikuisten välisissä lähisuhdeväkivaltatilanteiden selvittelyssä huomioidaan perheisiin kuuluvat lapset ja heidän avun tarpeensa.
- Kehittämishaasteena on yhteistyön kehittäminen sujuvammaksi.

Terapiakeskuksessa käynnistyy uutena toimintana vuoden 2014 keväällä nuorisopsykiatrinen yksikkö, Nuppu. Tämä tehostaa nuorten psykiatrinen hoitoa alueellamme ja vastaa 13-17-vuotiaiden nuorten psykiatriseen erikoissairaanhoidon tarpeeseen. Kehittämishaasteena on **nuorisopsykiatrisen yksikkö Nupun**

- Toiminnan käynnistäminen ja vakiinnuttaminen
- Yhteistyön rakentaminen muiden toimijoiden kanssa

Perheneuvola

Perheneuvolatyö on lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä sekä vanhemmuutta tukevaa toimintaa. Perheneuvolassa tehdään sekä korjaavaa että ennaltaehkäisevää työtä, jossa moniammatillinen tiimi- ja yhteistyö ovat merkittäviä.

Verkostomaisessa perhekeskusmallissa kuvatut, yleisen, varhaisen ja erityisen tuen prosessit yhteistyökäytännöistä ovat jokaisen työntekijän tiedossa ja käytössä.

- yhteisten, moniammatillisten toimintamuotojen käyttöön ottaminen ja kehittäminen. Esim. vertaisryhmät.
- psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten hoitopolkujen jatkotyöstäminen
- palveluketjujen ja eri tahojen vastuunjaon selkiyttäminen

4.8 Asiakkaiden mielipiteitä ja kokemuksia palveluista

Kallion neuvoloiden asiakastyytyväisyyskysely, huhtikuussa 2013, kesto 2 viikkoa -vastanneita 326

Kyselyssä kartoitettiin asiakkaiden kokemusta neuvolapalveluista mm. ajanvarauksen toimivuudesta, puhelinyhteyden saamisesta, odotustilojen viihtyvyydestä, vastaanottokäynnistä ja annetusta palvelusta.

Neuvolapalveluihin oltiin kokonaisuutena tyytyväisiä, eniten toiveita tuli ajanvaraukseen ja puhelintuntien käytettävän ajan lisäämiseen. Yksittäisissä kunnissa neuvolan tiloihin toivottiin parannusta.

Neuvoloiden henkilökunta sai pääsääntöisesti positiivista palautetta osaamisestaan ja asiakkaiden kohtelusta. Asiakkaat kokivat, että annettu aika oli riittävä heidän asiansa käsittelyyn. Neuvolan kyselyyn vastanneet antoivat palautetta siitä, että päivystykseen ja vastaanotoille on vaikea saada lääkäriaikaa. Yksittäisiä toiveita oli myös siitä, että neuvolassa/ koululla lääkäriä olisi enempi aikaa yhtä asiakasta varten ja että vastaanotolle pääsisi sovittuna aikana.

Ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkaille tehdyn opinnäytetyön asiakaskyselyt.

Ennaltaehkäisevässä perhetyössä tehtiin asiakastyytyväisyys kysely lomake kyselynä syksyllä 2011. Asiakasperheet olivat tyytyväisiä ennaltaehkäisevän perhetyön palveluihin. asiakkaat kokivat ennaltaehkäisevän perhetyön tuntimäärät ja käyntikerrat pääsääntöisesti riittäviksi. Pienten lastenvanhemmat toivat esiin tarpeen saada enemmän omaa aikaa sekä lasten- ja kodinhoitoapua eli konkreettista kotipalvelua.

Sanna Niemi-Korpi ja Leea Pirttisalo tekivät opinnäytetyöhönsä liittyvän teemahaastattelun syksyllä 2012 ryhmämuotoiseen perhetyöhön osallistuneille asiakkaille. Haastattelun avulla selvitettiin ennaltaehkäisevän perhetyön ryhmään osallistuneiden vanhempien toiveita ja odotuksia sekä niiden toteutumista.

Vanhemmat toivoivat ryhmään osallistumalla oppivansa arkeen liittyviä asioita sekä saavansa vertaistukea ja tukiverkostoja. Tuloksista selviää, että ryhmämuotoisessa perhetyössä tukiverkostoihin ja vertaistukeen liittyvät toiveet toteutuivat, mutta joihinkin arjen toimintoihin olisi kaivattu enemmän tietoa ja käytännön kokeilua.

”Mikä äitejä väsyttää” opinnäytetyössään Jaana Suorsa ja Noora Sydänmetsä selvittivät ennaltaehkäisevässä perhetyössä asiakkaina olleilta sitä, mikä äitejä väsyttää ja mikä auttaisi jaksamaan.

Vastauksista selviää, että väsyttäviä asioita ovat muun muassa yksinäisyyden tunteet, arjesta selviäminen vähällä tuella ja negatiiviset tunteet äitiydestä. Jakamista puolestaan tukivat tiedon ja tuen saaminen, omat lapset, parisuhde, harrastukset, konkreettinen apua ja tärkeänä olemisen kokemus.

5 YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMINEN ERI TOIMIJOIDENVÄLILLÄ

Ehkäisevä lastensuojelu ei noudata sektori- tai hallintokuntarajoja. Lapsen, nuoren ja heidän perheidensä ongelmat voivat nousta esiin missä tahansa palvelussa. Toisaalta ongelmien kasautuessa saman lapsen tai perheen kanssa saattaa työskennellä useita työntekijöitä. Työntekijän on kyettävä arvioimaan, milloin hänen taitonsa riittävät yksin ongelman ratkaisuun, milloin on toimittava yhteistyössä lapsen vanhempien ja muun kasvuyhteisön kanssa, milloin on toimittava muiden asiantuntijoiden kanssa.

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion ja sen peruskuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää useita kehittämistoimenpiteitä, joista pääosa edellyttää yhteistyön kehittämistä eri toimijoiden kesken. Tilanteessa, jos lapsi tai perhe tarvitsee samanaikaisesti useiden palvelujen tukea, toiminnan on oltava asiakkaan kannalta sujuvaa ja tarkoituksenmukaista. Erityistä huomiota on myös kiinnitettävä tiedon ja vastuiden siirtämiseen palvelujärjestelmän nivelkohdissa lapsen tai nuoren siirtyessä palvelun piiristä toiseen.

Lasten ja perheiden palveluiden järjestämistä moniammattillisesti on pohdittu perhekeskustyöryhmässä. Työryhmä on kehittänyt verkostomaisesti toimivan perhepalvelukeskuksen toimintamallia. Verkostomaisen toiminnan tavoitteena on, että lasten ja perheiden palvelut muodostavat ehjän palvelukokonaisuuden ja toiminnassa painottuu varhainen tuki, yhteisöllisyys ja lapsiperheiden osallisuus. Tavoitteena on myös

edistää lapsiperheiden mahdollisuuksia vertaistukeen, kumppanuuteen sekä työntekijöiden ja asiakkaiden vastavuoroiseen oppimiseen. Verkostomaisissa palveluissa toteutuvat hyvinvointipalvelujen ja terveyspalvelujen tulosityksikköjen välinen ja toimialojen rajat ylittävät yhteistyö. Toimijat rakentavat yhdessä moniammatillista, monitoimijaista, asiakaslähtöistä toimintakulttuuria ja kumppanuutta, jonka päämääränä on lapsen ja koko perheen hyvinvoinnin edistäminen ja vanhemmuuden vahvistaminen. Monialaisessa yhteistyössä halutaan varmistaa kuntien sivistystoimien ja kolmannen sektorin mukanaolo yhteistyökumppanina.

Konkreettinen menetelmä yhteistyöhön eri toimijoiden välillä on Lapset puheeksi – menetelmä, jonka käyttöön ottoon kaikki Kallion alueen kaikki kunnat ovat sitoutuneet. Menetelmän kouluttajakoulutukset ovat alkaneet vuonna 2013. Lapset puheeksi – menetelmän päämääränä on tukea lasten kehitystä erityisesti silloin kun lapsen elämäntilanteeseen liittyy vaikeuksia. Menetelmän tavoitteena on, että eri toimijat sosiaali- ja terveydenhuollossa, perus- ja erityispalveluissa sekä kasvatus- ja sivistystoimissa tunnistavat lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeiset asiat ja tiedostavat sen miten niitä voidaan tukea.

6 LOPPUYHTEENVETO JA JATKOTOIMENPITEET

Johtopäätökset ja yhteenvedo

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittäistyö aloitettiin syksyllä 2013 ja kokonaisuudessaan suunnitelma valmistui huhtikuussa 2014. Suunnitelma toteutui yhteistyöprosessina. Työryhmä kokoontui yhteensä neljä kertaa. Eri toimijat valmistelivat oman työkenttensä osuuden itsenäisesti. Tavoitteena oli yhdistää tilastollinen ja kokemuksellinen tieto sekä tuoda keskeisimpiä kehittämiskohteita esiin.

Suunnitelman johtoajatuksena on, että valtaosa alueella asuvista perheistä voi hyvin, ja heidän hyvinvointinsa taataan toimivilla peruspalveluilla. Tärkeä periaate lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on korostaa vanhempien omaa kasvatusvastuuta omassa perheessään. Tärkeää on myös korostaa lapsen, nuoren ja perheen osallisuutta ja kuulemistä sekä omissa asioissaan että palveluiden järjestämisessä. Palvelujärjestelmän tarkoituksena on tukea lasta, nuorta ja lapsiperheitä niin, että perhe sekä lapsi ja nuori itse ovat ensisijaisia toimijoita kaikissa tilanteissa. Lasten ja nuorten palveluissa viime vuosina tehdyn suunnitelmallisen kehittämistyön ja lisäresursoinnin ansioita palveluita on saatu kehitettyä paremmin palvelutarvetta vastaavaksi. Kallion alueen runsas lasten ja nuorten määrä tuo oman haasteensa palveluiden järjestäjille sekä resurssi että tilakysymysten osalta.

Lasten ja nuorten ongelmien ehkäisy ja varhainen tuki koetaan tärkeäksi jokaisen toimijan taholta. Viimeisten neljän vuoden aikana on resurssien lisäyksellä ja toimintatapojen muutoksella työnpainopistettua saatu muutettua ennaltaehkäisevään suuntaan. Kallion alueella asiakkaille on tarjolla muun muassa monipuolisia vertaisryhmiä ja mahdollisuuksia erilaisten tukiverkoston luomiseen.

Kuitenkin edelleenkin resurssia suuntautuu paljon korjaavaan työhön tai perustehtävän ylläpitoon, eikä ennaltaehkäisevää työtä pystytä tekemään riittävän tehokkaasti. Asiakaspaine näkyy muun muassa lastensuojelun avohuollossa, jossa vuonna 2013 on ollut vuonna 103 asiakasta/ sosiaalityöntekijä kun sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestön Talentian suositus on 40 asiakasta yhtä sosiaalityöntekijää kohden.

Erityisesti tulisi kiinnittää huomioita ja resurssia lasten ja nuorten tukemiseksi kaikille yleisissä palveluissa (esimerkiksi neuvola, koulu) tai varhaisen tuen palveluissa kuten (esimerkiksi puhe- ja toimintaterapiat). Alueellamme oppilaat eivät saa tasa-arvoisesti koulukuraattoripalveluja, sillä perusopetuksen oppilaiden määrässä koulukuraattoria kohden on suurta vaihtelua. Alavieskassa on 337 oppilasta/ 1 kuraattori, Nivalassa 1493 oppilasta oppilasta/ 2 kuraattoria, Sievissä 838 oppilasta /0,75 kuraattoria ja Ylivieskassa 1763 oppilasta yhtä koulukuraattoria kohden. Toisen asteen oppilaitoksissa on alueellamme suuria eroja oppilaitosten koulukuraattorien resursoinnissa. Psykologiliiton suositus on 600–800 oppilasta /koulupsykologi/ koulukuraattori ja suositellaan, että yhdellä työntekijällä olisi korkeintaan kolme kouluyksikköä. Psykologien ja koulukuraattorien lisäresursoinnin tarve Kallion alueella on siis huomattava. Lisähaasteen kunnille palvelujen järjestämiseen tuo 1.8.2014 voimaantuleva uusi oppilashuoltolaki, jossa muun muassa määritellään määrääjat kuraattori ja psykologipalveluihin pääsyle.

Lastensuojelussa on näkyvissä edelleen lastensuojeluilmoitusten määrän lisääntyminen, mikä tarkoittaa lastensuojelussa asiakkaana olevien perheiden määrän lisääntymistä. Siitä huolimatta, että lastensuojelutyössä on tapahtunut rakennemuutosta avohuoltopainotteiseksi, on edelleen kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä ja hoitovuorokausien määrä vuodesta 2012 vuoteen lisääntyneet noin 1700 hoitovuorokaudella vuodessa. Tällä hetkellä ollaan tilanteessa, jossa ennaltaehkäisevään työhön on panostettava, koska muuten korjaavaan työhön joudutaan satsaamaan koko ajan enemmän.

Lasten ja nuorten psykiatrian avohoitokäynnit Keski-Pohjanmaan keskussairaalaan ja Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin lisääntyivät edellisestä vuodesta 263 käynnillä. Psykkisen oireilun lisääntyminen on ollut havaittavissa alueemme eri palvelussa kuten kouluterveydenhuollossa, perheneuvolassa ja terapiakeskuksessa.

Kuntien taloudellinen tilanne tuo oman haasteensa palveluiden järjestämiseen. Kuitenkin talouden tasapainottamisen edellyttämiä toimenpiteitä täytyy arvioida kokonaisvaltaisesti,

ettei yksittäisillä toimenpiteillä kumota tai pahimmassa tapauksessa lisätä talouden kannalta negatiivisia vaikutuksia toisaalla.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa yhteistyön merkitys korostuu etenkin palveluiden rajapinnoilla. Organisaationa Kallio kokoaa kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat saman katona alle, mutta erilaisten toimintakulttuurien yhdistäminen sekä kunta- että yksikötasolla asettaa yhteistyölle haasteita. Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa toimijoina ovat myös peruskunnat, jotka järjestävät sivistystoimen palvelut, sekä kolmas sektori. Yhteistyö kuuluu kaikille toimijoille. Lapsia, nuoria ja heidän perheitään kohtaavien ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden täytyy tiedostaa oma vastuunsa palvelujen sujuvasta toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Arkipäivän työskentelyssä tämä tarkoittaa, että työntekijät ovat tietoisia palvelujärjestelmästä ja sen käyttömahdollisuuksista. Tämä toteutuu asianmukaisella tiedottamisella. Yhteistyön tukemiseksi on aloitettu Lapset puheeksi -menetelmän juurruttaminen käytäntöön.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta nousee selkeästi esiin kolme strategista päämäärää, joiden läpäisevänä periaatteena on asiakaan ja perheen osallistaminen ja tavoitteena palvelujen järjestämisessä on hyvä lapsuus ja lapsiperheiden arjen turvaaminen:

Strategiset päämäärät		
Asiakaan ja perheen osallistaminen		
Hyvä lapsuus ja lapsiperheiden arjen turvaaminen		
Palveluiden painopiste yleisissä palveluissa	Palveluiden järjestäminen yhteistyössä	Verkostomainen ja kustannustehokas toiminta
Toimenpiteet:		
- vanhemmuutta tuetaan - järjestetään riittävät ja laadukkaat palvelut lapsiperheille - ennaltaehkäisevä työote - lapsilähtöinen työskentelytapa otetaan käyttöön kaikilla - riittävät resurssit palvelujen järjestämiseksi -lapset puheeksi menetelmän toiminnan vakiinnuttaminen	- palvelut järjestetään Kallion ja peruskuntien yhteistyönä - palveluiden järjestämisessä lisätään yhteistyötä seurakuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa - moniammatilliset yhteistyöryhmät toimivat kunnittain	- toimitaan verkostomaisesti - sopimukset rajapintojen prosesseista ja sopimuksen mukainen toiminta - varhainen tuki

Suunnitelman toteutus, seuranta ja arviointi

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään Peruspalvelukuntayhtymä Kallion yhtymähallituksessa ja peruskuntien valtuustoissa. Suunnitelma on ohjelma, joka vuosittain konkretisoituu eri hallinnonalojen talousarvioissa ja toimintasuunnitelmissa. Suunnitelmaa toteutetaan osana jokaisen hallinnonalan virkatyötä ja tavoitteisiin pääseminen edellyttää kaikkien hallinnonalojen sitoutumista. Suunnitelman toimeenpano kuuluu kaikille esimiehille ja työntekijöille ja sisältää arjen yhteistyötä käytännön tasolla.

Lastensuojelulaki edellyttää, että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää ehdotukset siitä, miten suunnitelman toteuttamista seurataan ja arvioidaan. Kallion alueelle on nimetty lapsiasianeuvosto, jossa on edustajat Peruspalvelukuntayhtymä Kalliosta, Alavieskasta, Nivalasta, Sievistä ja Ylivieskasta, kolmannelta sektorilta (seurakunta sekä järjestöt) ja asiakkaiden edustajia. Lapsiasianeuvoston tehtävänä on lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seuranta- ja arviointi Kallion alueella. Lapsiasianeuvostolle on laadittu toimintaohje ja seurannan tukena käytetään Kuntaliiton LapsiARVI-hankkeessa kehitettyä Lapsitiedon mittaristo kunnille – työkalua, josta on valittu seurattavat mittarit. Lapsiasianeuvosto antaa vuosittain valittujen mittareiden avulla laaditun raportin lasten ja perheiden hyvinvoinnin tilasta Kallion yhtymähallitukselle ja kuntien valtuustoille. Suunnitelma uusitaan kerran valtuustokaudessa eli neljän vuoden välein.

7 KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA KONKREETTISET TOIMET (taulukko)

TOIMIALA	KEHITTÄMIS-HAASTEET	KONKREETTISET TOIMET	VASTUUTAHO	AIKATAULU JA SEURANTA
Varhaiskasvatus	– Ennaltaehkäisevän työn kehittäminen ja varhainen puuttuminen.	– Kasvatuskumppanuuskoulutus ja siihen liittyvä työmenetelmäohjaus (Stakesin malli) kohdennetaan vuosittain uusille työntekijäryhmille.	– Varhaiskasvatuspalveluiden johtoryhmä	– 2014–2017
	– Verkostomaisesti toimivan perhekeskuksen kehittäminen yhteistyössä Kallion toimijoiden kanssa.	– Eri toimijoiden väliset sopimukset rajapinta prosesseista. – Henkilöstön kouluttaminen. – Sopimusten mukainen toiminta.	– Eri toimijat	– 2014–2017
Neuvola	– Erityistä tukea tarvitsevien perheiden palvelut: yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen.	– Vertaistukiryhmät. – Perhepalveluohjaajien ja terveydenhoitajien välisen yhteistyön kehittäminen.	– Koko henkilöstö	– 2014–2017
	– Palveluketjujen toimivuus.	– Yhteisiin sopimuksiin perustuva toimintatapa. – Ajantasainen tiedote perheiden palveluista asiakkaille.	– Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa	– 2014–2017
	– Moniammatillinen yhteistyö.	– Tiedonkulun ja hoitopolkujen parantaminen moniammatillisessa yhteistyössä.	– Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa	– 2014–2017
	– Neuvolan roolin selkiyttäminen lastensuojeluperheen asiakkuudessa.	– Kouluttautuminen ja yhteistyöstä sopiminen.	– Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa	– 2014–2017
Lastensuojelu	– Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työmäärä suhteessa henkilöstömitoitukseen.	– Työntekijäresurssien kohdentaminen, prosessien toimivuus ja uusien toimintamallien käyttöönotto	– Esimies yhteistyössä henkilöstön kanssa	– 2014–2017

	–Lastensuojeluasioissa yhtenäiset toimintamallit eri ammattilaisille. – Verkostomaisesti toimivan perhekeskuksen kehittäminen yhteistyössä Kallion toimijoiden kanssa.	– Kuntiin moniammatillisen työn yhteistoimintamallit. – Kallion eri toimijoiden väliset sopimukset rajapinta prosesseista. – Henkilöstön kouluttaminen. – Sopimusten mukainen toiminta.	- Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa - Kaikki perhepalveluverkossa toimijat	-2014-2017 -2014-2017
Vapaa-ajan palvelut	a) Nuorten palvelu- ja ohjausverkostojen toiminnan kehittäminen b) Työmenetelmien kehittäminen (esim. tilatoiminta, vertaisryhmätoiminta ja kilpailuvapaat liikuntaryhmät) c) Nuorten osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden vahvistaminen	a) Nuorten palvelu- ja ohjausverkostojen kokoonpanojen tarkastelu sekä toiminnan tavoitteiden täsmentäminen – Laajan monialaisen työntekijätapaamisten aloittaminen b) Nuorten ennaltaehkäisevä hanke Nuorten ystävät ry:n kanssa c) Vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmien tekeminen nuorille kiinnostaviksi	Kuntien nuorisotoimien esimiehet	Kehittämisaikajakso v. 2014 -17. Seuranta: jatkuva prosessi.
Mielen-terveys ja päihdetyö	– Sektorirajat ylittävä yhteistyö. – Systemaattinen asiakkaiden lasten huomioiminen.	–Sektorirajat ylittävien toimintamallinen vahvistaminen, verkostopalaverit Lapset puheeksi - menetelmän systemaattinen käyttö	-	-2014-2017 -2014-2017
Perhe-neuvola	- Asiakastyön suuntaaminen entistä enemmän alle kouluikäisiin ja peruskouluikäisten asiakkaiden hoitamiseen. -Perheasioiden sovittelun tarve kasvaa.	- 13-17-vuotiaiden nuorten mielenterveyspalveluiden hoitopolusta ja vastuutahosta sopiminen yhdessä terapiakeskuksen kanssa. - Perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden työn kehittäminen perheasioiden	- Perheneuvola ja terapiakeskus - Perheneuvolan ja lastensuojelun esimiehet	Vuoden 2014 aikana -Jatkuva prosessi

	- Perheneuvolan psykologien työtehtävien laaja-alaisuus ja monimuotoisuus – Verkostomaisesti toimivan perhekeskuksen kehittäminen yhteistyössä Kallion toimijoiden kanssa. - Ryhmämuotoisen toiminnan / kuntoutuksen aloittaminen	sovittelussa, yhteistyö lastenvalvojien kanssa - Kallion psykologien työnkuvan selkiyttäminen – Kallion eri toimijoiden väliset sopimukset rajapinta prosesseista. – Henkilöstön kouluttaminen. – Sopimusten mukainen toiminta. - Ryhmien perustaminen	- Yhteistyössä perheneuvolan, tk:n psykologin, neuvolan ja erityistyöntekijöiden kanssa. - Kaikki perhepalveluverkostossa toimijat - Perheneuvola ja ennaltaehkäisevä perhetyö	-2014 aikana -2014-2017 2014-2015 ryhmätoiminnan käynnistäminen
Ennaltaehkäisevä Perhetyö	– Verkostomaisesti toimivan perhekeskuksen kehittäminen yhteistyössä Kallion toimijoiden kanssa. - Ryhmämuotoisen toiminnan kehittäminen	– Kallion eri toimijoiden väliset sopimukset rajapinta prosesseista. – Henkilöstön kouluttaminen. – Sopimusten mukainen toiminta.	- Kaikki perhepalveluverkostossa toimijat -Eri toimijat	-2014- 2017 -2014-2015
Seurakunta	– Eniten apua tarvitsevien perheiden tavoittaminen.	– Osallistuminen aktiivisesti tukiverkoston kehittämiseen.		
Koulutyö	– Lasten, nuorten ja heidän perheensä kokonaisvaltainen huomiointi ja tukeminen ennaltaehkäisevästi	a) Koulupsykologi- ja kuraattoripalveluiden kehittäminen lain edellyttämällä tavalla. b) Lapset puheeksi -käytäntöjen aloittaminen c) Oppilaiden ja opiskelijoiden tukeminen opintojen nivelvaiheissa d) Jopo -toiminnan kehittäminen	a, b, d) – Sivistyspalveluiden johto – Monialaiset ryhmät c) Opinto-ohjaajat	Kehittämisaikajakso v. 2014 -17. Seuranta: Jatkuva prosessi.

LÄHTEET:

http://www.pslastensuojelu.fi/lastensuojelun_suunnitelma/ls-suunnitelmapohja.rtf

Kouluterveyskysely 2013 (THL)

Lammi-Taskula Johanna, Karvonen Sari, Ahlström Salme. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f>

Maisemaraportit 2013. Kuntamaisema

Niemi-Korpi Sanna, Pirttisalo Leea. Ryhmämuotoinen perhetyö, Peruspalvelukuntayhtymä Kallion ennaltaehkäisevän perhetyön ryhmään osallistuvien vanhempien toiveet ja odotukset sekä niiden toteutuminen. Centria ammattikorkeakoulu. Ylivieska 2013.

Räty, Tapio. Uusi lastensuojelulaki. Edita 2007.

Suorsa Jaana, Sydänmetsä Noora. Mikä äitejä väsyttää. Tutkimus ennaltaehkäisevän perhetyön asiakasperheitä. Centria ammattikorkeakoulu. Ylivieska 2014.

Taskinen, Sirpa. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Vaajakoski 2007.

TEM, Tilastotiedot 2013:1, työttömät työnhakijat kunnittain vuonna 2012

TEM, Tilastotiedot 2014:1, työttömät työnhakijat kunnittain vuonna 2013

www.kalliopp.fi

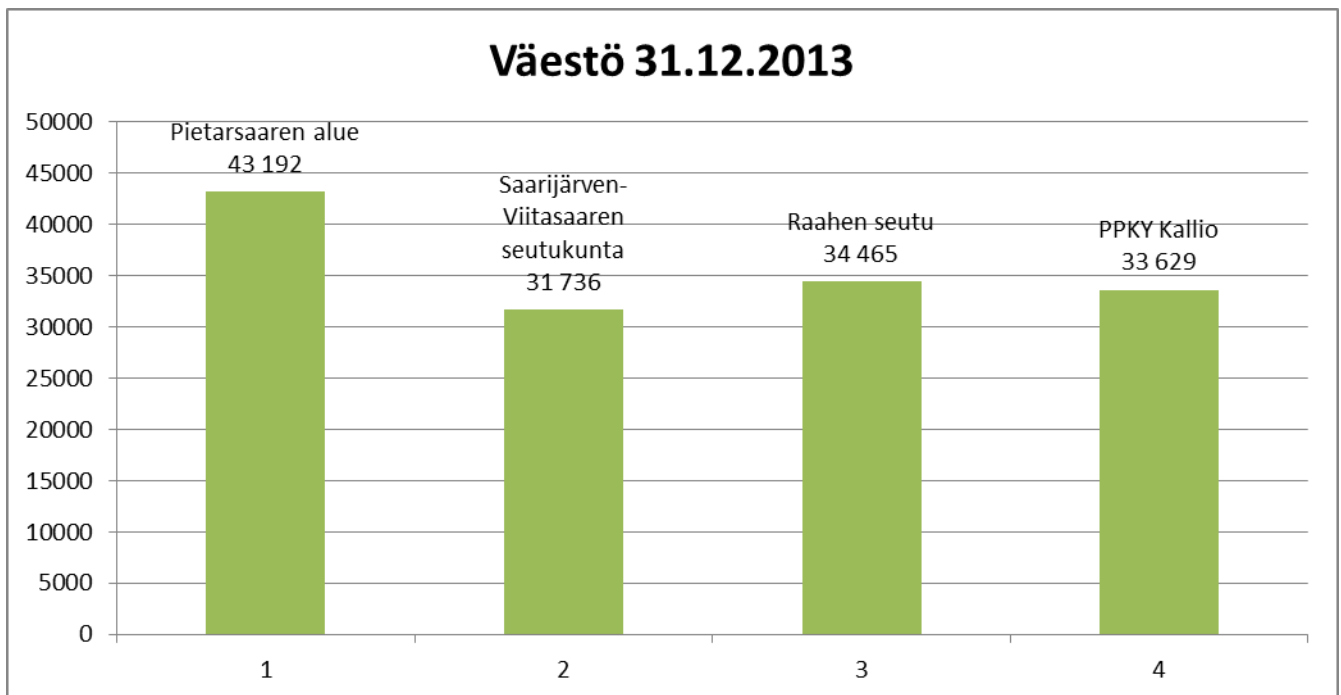
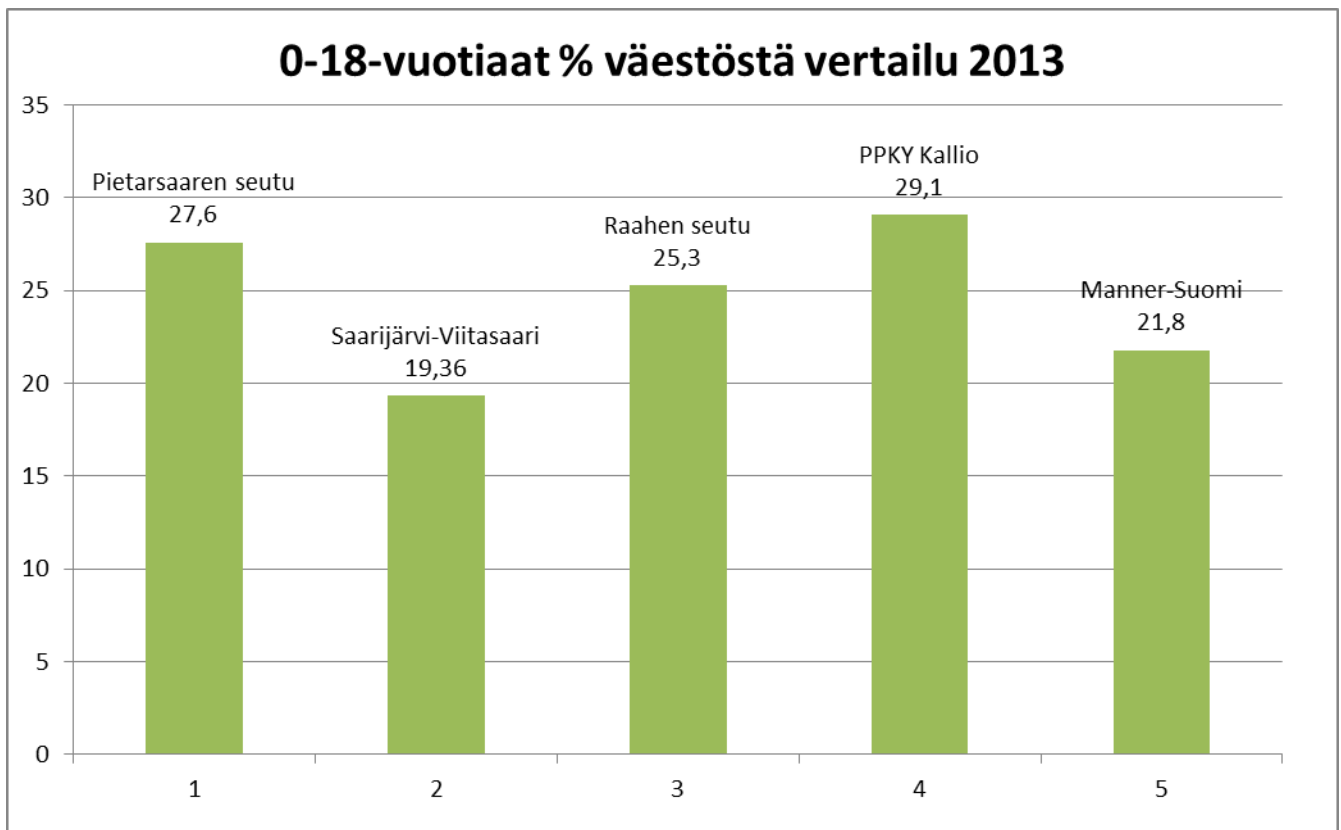
www.kunnat.net

www.poliisi.jokilaaksojenpoliisi

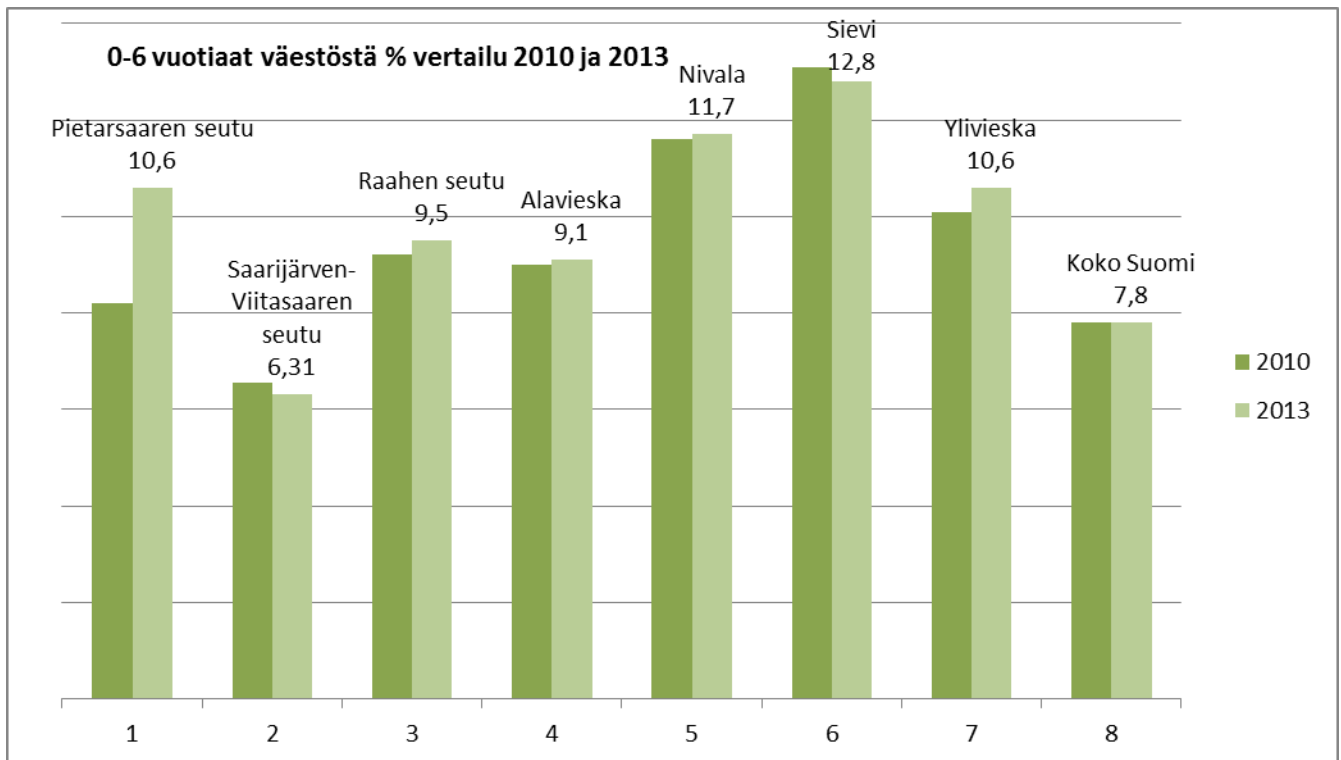
www.sotkanet.fi

www.te-keskus.fi

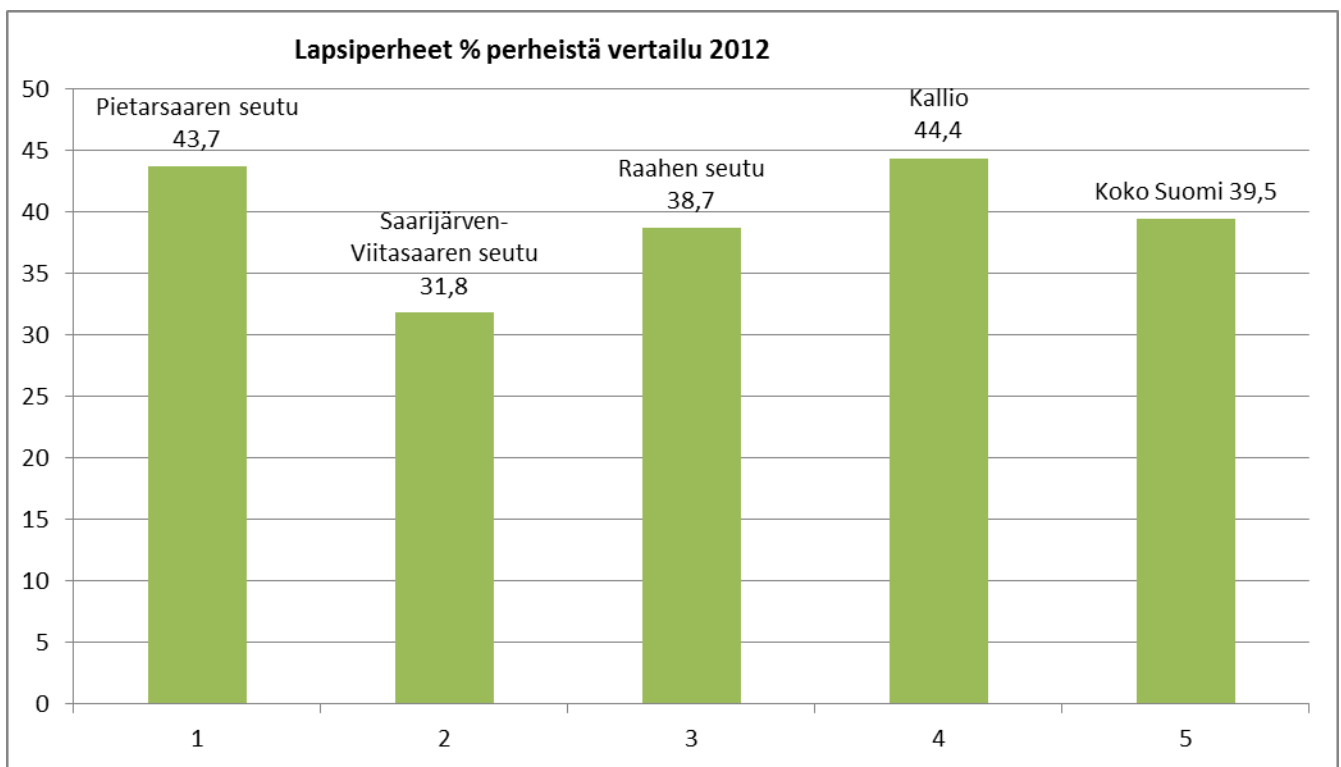
www.tilastokeskus.fi

LIITTEET:**LIITE 1.****LIITE 2.**

LIITE 3.

LIITE 4.

LIITE 5.

Kouluterveyskyselystä kooste Kallion alueelta

(Vaalean punainen pohja, jos tilanne huonompi vrt. koko maan tuloksiin, punainen luku, jos tilanteessa on ko. kunnassa merkittävä muutos huonompaan ja vihreä, jos tilanteessa on ko. kunnassa merkittävä muutos parempaan verrattuna aikaisempaan vuoteen).

Elinolot (peruskoulut)

	Alavieska	Nivala	Sievi	Ylivieska	Koko maa
väh. toinen vanhemmista tupakoi	30 %	29 %	35 %	34 %	33 %
väh. yksi vanhemmista työttömänä	27 %	27 %	33 %	31 %	19 %
perhe ei syö illalla yhteistä ateriaa	60 %	57 %	45 %	53 %	55 %
viikonloppuiltojen viettopaikka ei tiedossa vanhemmilla	38 %	36 %	25 %	37 %	33 %
keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	11 %	11 %	5 %	9 %	8 %
fyysisen uhan kokeminen	18 %	20 %	18 %	20 %	19 %
toistuvat rikkeet	21 %	19 %	20 %	22 %	19 %

Koettu terveys (peruskoulut)

	Alavieska	Nivala	Sievi	Ylivieska	Koko maa
kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi	15 %	23 %	12 %	13 %	16 %
ylipaino (BMI) -indeksi)	27 %	16 %	15 %	8 %	16 %
päänsärkyä viikoittain	41 %	39 %	31 %	34 %	32 %
viikoittain niska- tai hartiakipua	34 %	32 %	30 %	30 %	29 %
väsymystä lähes päivittäin	21 %	18 %	9 %	19 %	15 %
kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus	18 %	16 %	10 %	11 %	11 %
koulu-uupumus	15 %	17 %	8 %	13 %	13 %

Terveystottumukset (peruskoulut)

	Alavieska	Nivala	Sievi	Ylivieska	Koko maa
ei syö aamupalaa joka aamu	42 %	46 %	37 %	36 %	43 %
ei syö koululounasta päivittäin	20 %	27 %	30 %	42 %	34 %
Liikunnan harrastus vapaa-ajalla vähäistä (alle 1h/vko)	45 %	32 %	36 %	36 %	32 %
ruutuaikaa 4h tai enemmän	28 %	21 %	19 %	19 %	24 %
nukkuu arkisin alle 8h	25 %	36 %	23 %	28 %	30 %
tupakoi päivittäin	15 %	26 %	12 %	24 %	13 %
tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	14 %	17 %	12 %	11 %	12 %
kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	3 %	8 %	8 %	10 %	9 %

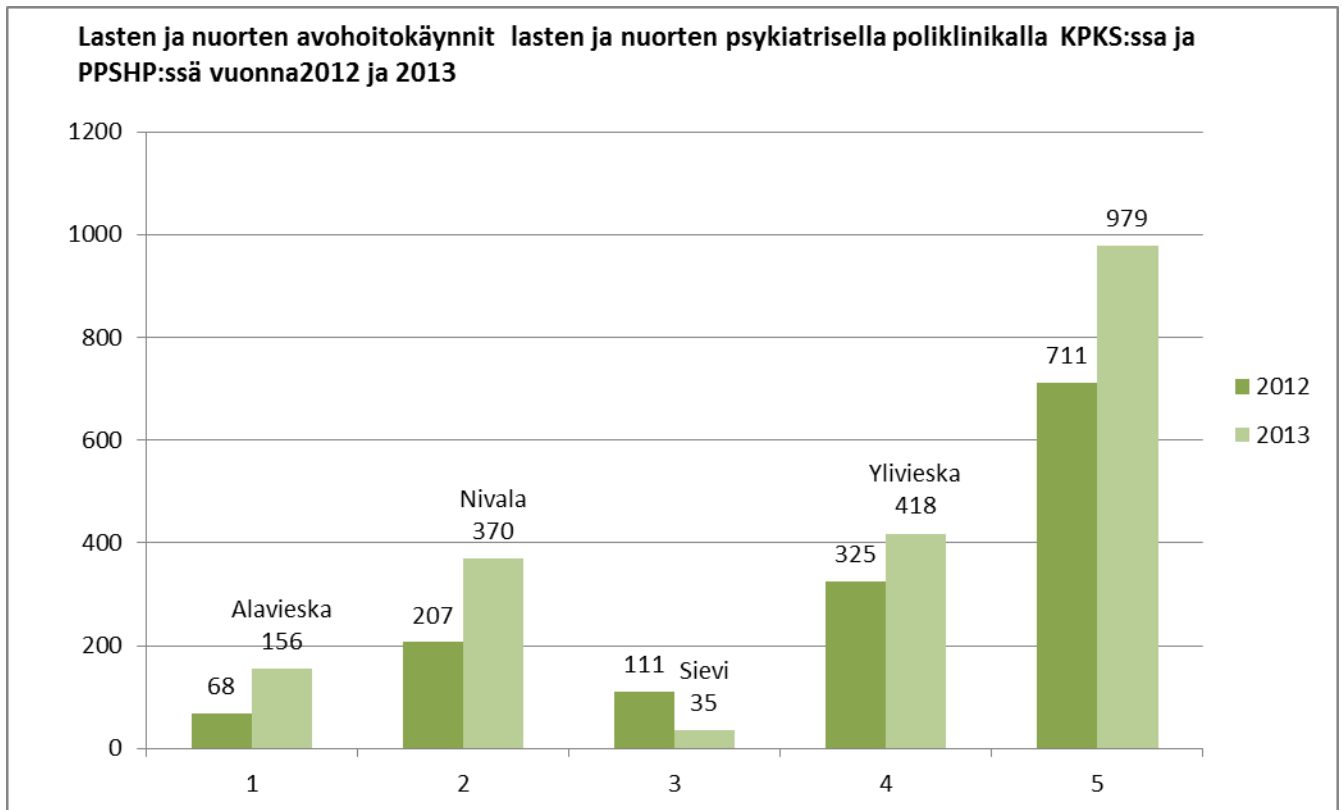
Kouluolot (peruskoulut)

	Alavieska	Nivala	Sievi	Ylivieska	Koko maa
puutteet koulun fyysisissä oloissa	56 %	58 %	42 %	55 %	54 %
ongelmat koulun työilmapiirissä	21 %	32 %	20 %	25 %	26 %
ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	28 %	35 %	30 %	25 %	24 %
opiskeluun liittyvät vaikeudet	29 %	36 %	31 %	31 %	34 %
koulukiusatuksi joutuminen (väh. 1krt/vko)	7 %	6 %	5 %	6 %	7 %
toistuva lintsaaminen (2pv/kk)	21 %	13 %	10 %	14 %	8 %
ei tiedä tavoista vaikuttaa koulun asioihin	30 %	53 %	43 %	44 %	43 %

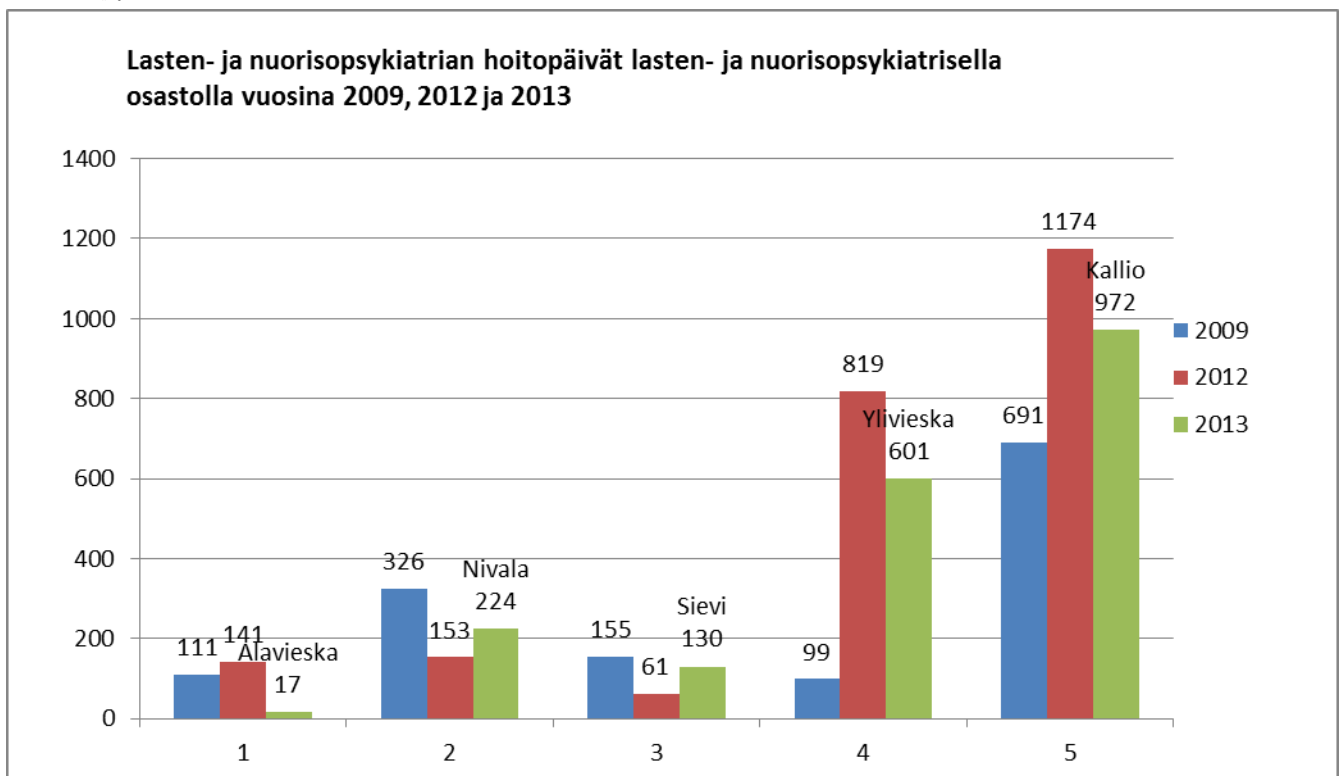
Oppilashuollon palvelut peruskoulut

	Alavieska	Nivala	Sievi	Ylivieska	Koko maa
vaikea päästä terveydenhoitajan vastaanotolle	12 %	20 %	5 %	13 %	13 %
vaikea päästä lääkärin vastaanotolle	32 %	50 %	38 %	38 %	37 %
vaikea päästä koulupsykologin vastaanotolle	45 %	55 %	50 %	38 %	40 %
vaikea päästä koulukuraattorin vastaanotolle	12 %	16 %	6 %	9 %	20 %
koulukäynnissä ja opiskelussa avun puutetta	14 %	12 %	7 %	8 %	8 %
hakenut apua masentuneisuuteen ammattiauttajalta	22 %	15 %	13 %	15 %	18 %

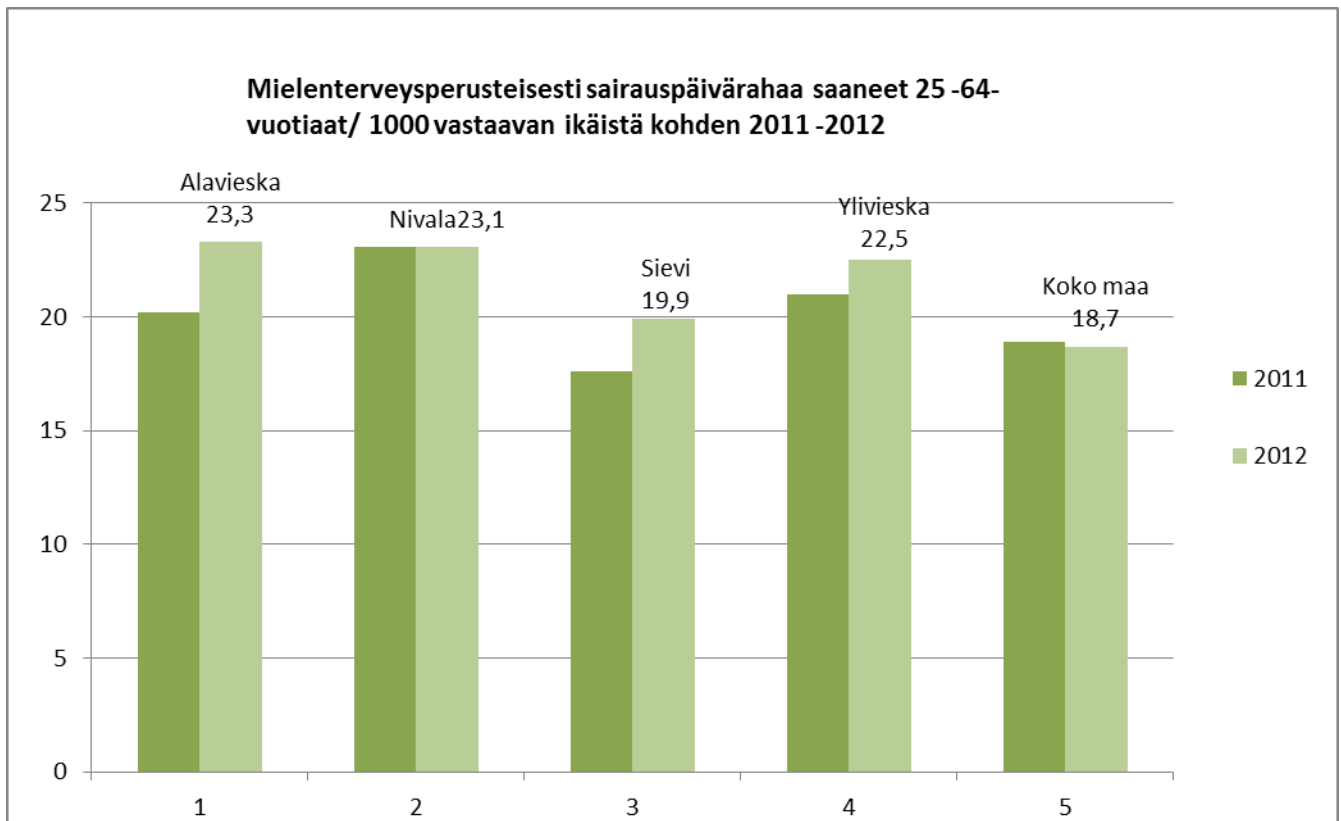
LIITE 6.

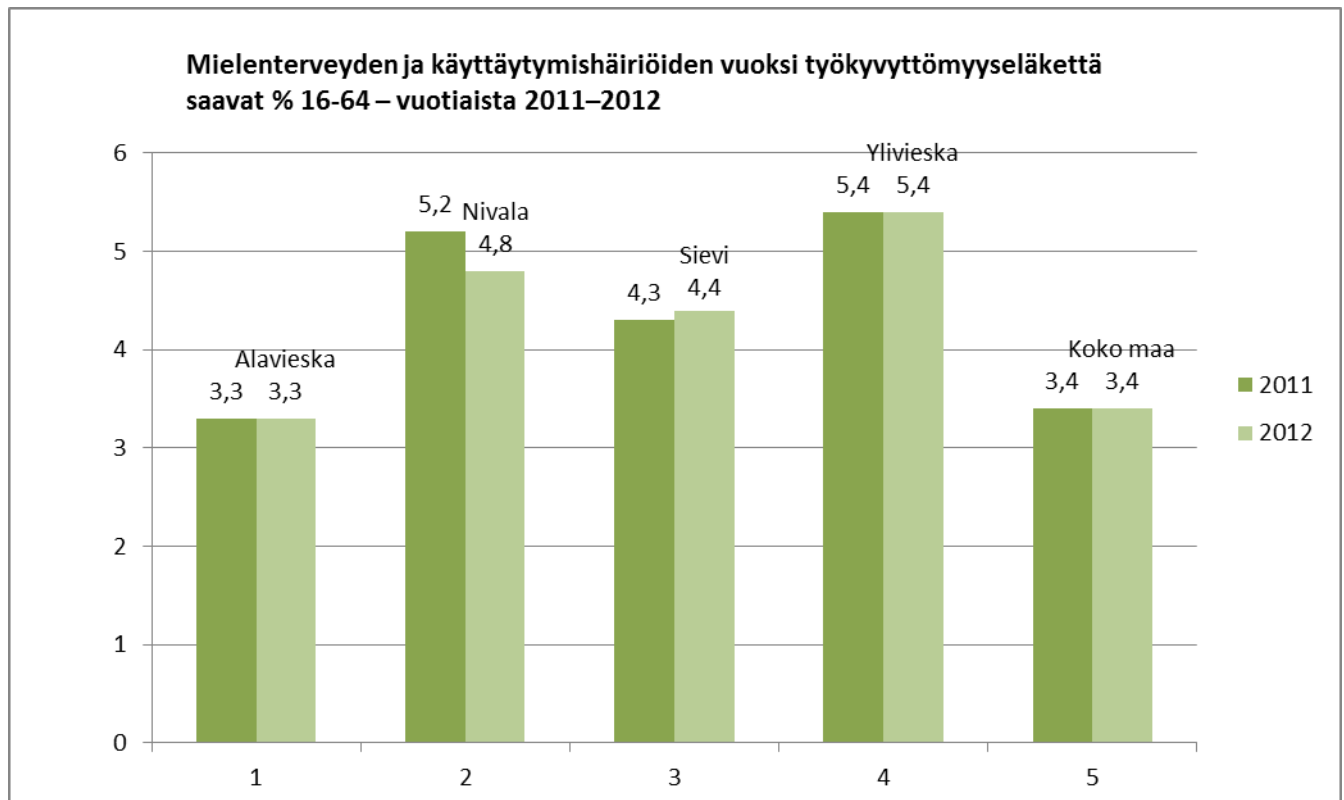
LIITE 7.

LIITE 8.

LIITE 9.

LIITE 10.

Lastensuojeluilmoitukset kunnittain 2012–2013

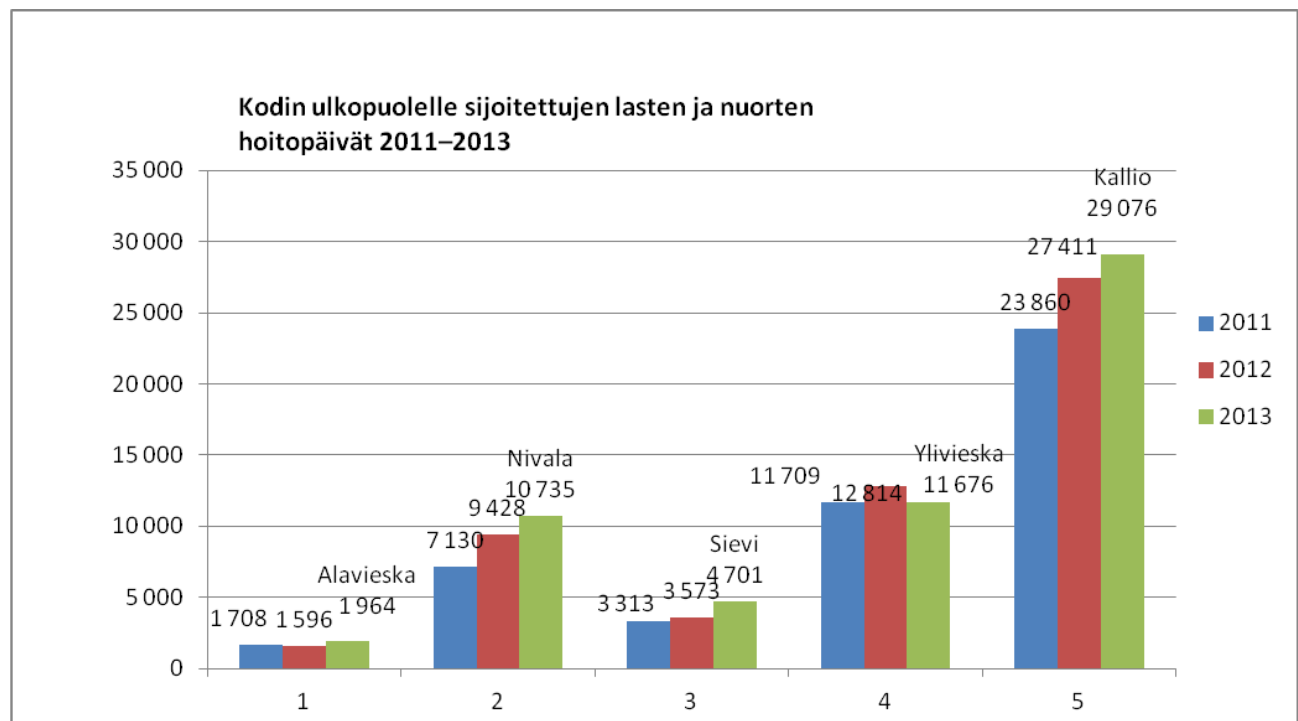
	2012	2013
Alavieska	68	65
Nivala	234	284
Sievi	86	122
Ylivieska	252	292
YHTEENSÄ	640	761

*samasta lapsesta on voitu tehdä useampia ilmoituksia.

LIITE 11.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut asiakkaat 2011–2013

	2011	2012	2013
Kunnat yhteensä	120	121	152

Huom. luku sisältää myös lyhytaikaiset sijoitukset, tukiviikonloput perhekodeissa, ja perhekuntoutukset laitoksissa.

LIITE 12.

Neuvola /asiakkaat ja käynnit v. 2013

	ALAVIESKA		NIVALA		SIEVI		YLIVIESKA	
v. 2013	käynnit	asiakkaat	käynnit	asiakkaat	käynnit	asiakkaat	käynnit	asiakkaat
Äitiysneuvola	392	83	2326	409	1233	166	3761	645
Lastenneuvola	702	268	3922	1373	2030	737	5197	1760
Kouluterveyden huolto	759	329	2927	1440	1754	788	3816	1614
Opiskelijaterveydenhuolto	0	0	1923	670	62	44	1174	680
Perhesuunnittelu	83	67	578	421	179	134	858	670
Seulonnat	78	78	256	254	110	110	495	495
Muut	187	74	682*	544	597	523	1576	1322
Yhteensä (sotu kerran)	2199	923	12593	4601	5965	2288	16877	6530

Syntyneet: yhteensä **535 lasta**. Alavieska 33 (joista neuvola-käynnit Ylivieska 3), Nivala 183, Sievi 87, Ylivieska 232.

Kotikäynnit: AKa 81 kpl (Änla 29, last 52), Nivala 543 kpl (Änla 174, last 369), Sievi 220 kpl (Änla 75, last 143. kouluth 2), Yka 623 kpl (änla 227, last 396) **yht 1467 kpl** (v 2012 1347 kpl)

LIITE 13.**Valtakunnalliset suositukset asiakasmääristä/terveydenhoitaja**

Äitiysneuvolatyö:	80 synnyttäjää/ kokoaikainen terveydenhoitaja.
Lastenneuvolatyö:	390 lasta/ terveydenhoitaja, jos vuosiloman ajaksi on sijainen. 340 lasta/ terveydenhoitaja, jos ei ole sijaista.
Kouluterv.huolto:	600 lasta/ terveydenhoitaja; vähempi, jos useita kouluja tai koulussa mukautettua opetusta (EMU) tai harjaantumisloukka (EHA)
Opiskeluterveydenhuolto:	
Lukio	600 - 800 opiskelijaa
AMK	800 - 1000 opiskelijaa
II-asteen koulut	600 - 800 opiskelijaa

LIITE 14.

Toteutuneet terveydenhoitajan määräaikaistarkastukset lukuvuosien päättyessä vuosina 2009–2013 koulu- ja opiskelijaterveydenhuollossa.

	vuosi	alakoulu	yläkoulu	lukio	opiskelijat
Alavieska	2013	100 %	100		
	2012	100 %	100		
	2011	100 %	100		
	2010	100 %	100		
	2009	100 %	100		
Nivala	2013	100,00 %	100 %	100 %	97,9 % *
	2012	86,40 %	98,80 %	94 %	100 %
	2011	89,60 %	99,40 %	100 %	100 %
	2010	77,40 %	88,50 %	0 %	100 %
	2009	69,50 %	75,90 %	33,30 %	100 %
Sievi	2013	100 %	92 %	71,8 % *	
	2012	100 %	77,90 %	73,50 %	
	2011	100 %	100 %	100 %	
	2010	94,50 %	88,30 %	98,80 %	
	2009	82,50 %	55,20 %	100 %	
Ylivieska	2013	100 %	100 %	96,1 % *	AMK 11.aste 96,6 % 40,7 %
	2012	100 %	99,90 %	100 %	
	2011	100 %	100 %	100 %	100 %
	2010	95 %	93,20 %	98,50 %	?
	2009	100 %	89 %	100 %	100 %

*kaikki kutsuttu, ** kaikki kutsuttu/ terveystarkastus jaettu

LIITE 15.

Laajat tarkastukset lv. 2012–2013 (=vanhempi osallistunut tarkastukseen joko th:n tai lääkärin ja perheen hyvinvointiarvio tehty)

	1.lk	5lk	8lk	ka.
Alavieska	81 % (29/36)	74 % (28/38)	44 % (16/36)	66,40 %
Nivala	45,4 % (80/176)	8,4 % (13/155)	43 % (63/146)	32,70 %
Sievi	84,5 % (82/97)	59,5 % (47/79)	49,5 % (47/95)	64,90 %
Ylivieska	87,2 % (191/219)	86,9 % (159/183)	70,1 % (129/184)	80,60 %

LIITE 16.

Sairaanhoitokäynnit yläkouluilla v.2008–2013

lukuvuosi	2012–2013	2011–2012	2010–2011	2009–2010	2008–2009
Alavieska	31.7 %	39 %	20.6 %	18.5 %	24 %
Nivala	31.2 %	46.5 %	37,90 %	55,10 %	68.8 %
Sievi	27.6 %	39 %	25.3 %	18.3 %	27 %
Ylivieska	30.8 %	50,40 %	51,60 %	29,60 %	54,60 %

LIITE 17.

**VARHAISKASVATUSPALVELUIDEN PIIRISSÄ OLLEIDEN LASTEN MÄÄRÄ
KUNNITTAIN KESKIMÄÄRIN/KK VUONNA 2013**

TP 2013	Alavieska	Nivala	Sievi	Ylivieska	Kallio yhteensä
Päiväkodit (kunnallinen ja yksityinen)	80	378	134	445	1038
Perhepäivähoito (kunnallinen ja yksityinen)	49	156	59	326	592
Yksityisen hoidon tuki	3	35	26	26	90
Kotihoidon tuki	64	379	280	382	1105
Yhteensä	195	948	499	1178	2825

LIITE 18.

**VARHAISKASVATUSPALVELUIDEN PIIRISSÄ OLLEIDEN LASTEN MÄÄRÄ
KESKIMÄÄRIN/KK VUOSINA 2008-2013**

Peruspalvelukuntayhtymä Kallion varhaiskasvatuspalvelut	V. 2008	V. 2009	V. 2010	V. 2011	V. 2012	V. 2013
Kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatuspalvelut	1468	1500	1497	1592	1653	1720
Kotihoidon tuki	1335	1258	1319	1217	1124	1105
Yhteensä	2803	2758	2816	2809	2777	2825

LIITE 19.

Kolmiportaisen tuen malli esi- ja perusopetuksessa (*yleinen, tehostettu ja erityinen tuki*)

Kolmiportaisen tuen mallissa korostuvat suunnitelmallisuus, joustavuus ja jatkuvuus. Suunnitelmallisuus tarkoittaa sitä, että arvioinnin ja tuen on oltava entistä perustellumpaa ja systemaattisempaa sekä yksilön tarpeita vastaavaa. Suunnitelmallisuutta lisäävät myös uudet asiakirjat eli pedagoginen arvio ja pedagoginen selvitys sekä opetussuunnitelmien perusteissa entistä yksityiskohtaisemmin kuvatut yksilölliset suunnitelmat eli oppimissuunnitelma ja HOJKS. Joustavuudella viitataan siihen, että lapsella on oikeus saada eriasteista tukea kulloisenkin tilanteen mukaan. Joustavuutta ovat myös erilaiset joustavat pedagogiset ratkaisut, kuten esimerkiksi joustavat ryhmittelyt. Kun tuen tarvetta ja oppimista arvioidaan sekä seurataan suunnitelmallisesti, lapsi saa jatkuvasti kehitystasonsa mukaista tukea. Tämä mahdollistaa lapselle oikea-aikaisen ja -tasaisen tuen saamisen yleisen, tehostetun tai erityisen tuen aikana.

Opetuksen järjestäjä voi hyödyntää kaikkia tukimuotoja eri tuen vaiheissa (ks. kuva). Poikkeuksena tästä on kokoaikainen erityisopetus, jota ei vielä tarjota yleisen ja tehostetun tuen vaiheessa, vaan vasta erityisen tuen vaiheessa. Lisäksi oppiaineen oppimäärän voi yksilöllistää vasta erityisen tuen päätöksen jälkeen.

	YLEINEN TUKI	TEHOSTETTU TUKI	ERITYINEN TUKI
eriyttäminen	•	•	•
oppilaanohjaus	•	•	•
oppilashuollon tuki	•	•	•
tukiopetus	•	•	•
osa-aikainen erityisopetus	•	•	•
apuvälineet yms.	•	•	•
avustajapalvelut	•	•	•
ohjaus- ja tukipalvelut	•	•	•
kokoaikainen erityisopetus			•

Pedagoginen asiantuntijuus on keskeisessä asemassa, kun lapsen tuen tarvetta arvioidaan, ensisijaisesti opettajien toimesta. Kun kyse on oppilaan hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Tehostetun tuen aloittaminen käsitellään moniammatillisessa oppilashuoltotyössä pedagogisen arvion pohjalta. Tehostettua tukea annetaan oppilaalle laadittavan oppimissuunnitelman mukaisesti. Jos oppilaalle annettu tehostettu tuki ei auta riittävästi oppilasta selviytymään koulutyöstä, laaditaan hänelle pedagoginen selvitys ja tehdään erityistä tukea koskeva hallintopäätös. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), josta on käytävä ilmi erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Jos erityisen tuen päätös tehdään esi- tai perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee

sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena. Tällöin tarvitaan psykologinen tai lääketieteellinen arvio.

Erityisen tuen antamiseksi tehtävä kirjallinen päätös tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä (POL 17§). Erityisen tuen tarpeellisuus tulee kuitenkin tarkistaa aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten tehdään uusi pedagoginen selvitys, jonka perusteella erityistä tukea jatketaan tai se lopetetaan. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisen tuen jatkamisesta tehdään päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tuen lopettamisesta tehdään päätös ja lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea sekä myöhemmin opiskelemaan mahdollisesti kokonaan ilman tukea. Kolmiportaisen tuen dokumentointiprosessi on kuvattu alla (ks. kuva).

Erityisen tuen suunnitelma toisella asteella

Erityisen tuen tarkoituksena on auttaa ja tukea opiskelijaa siten, että hänellä on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa opintonsa. Erityistä tukea tarvitsevat sellaiset opiskelijat, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat opiskelijat, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea. Opiskelijalla voi olla erityisen tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Opiskelijan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin asetuksissa määrätään. Erityisjärjestelyitä tarvitsevien opiskelijoiden oppimistilanteet ja kokeet tulee järjestää siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Kunkin oppilaitoksen opetussuunnitelmassa määritellään, miten erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus- ja tukitoimet järjestetään.

Kullekin erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan erityisen tuen suunnitelma opetuksessa. Opiskelussa tarvittavista erityisjärjestelyistä ja arviointiin liittyvistä erityispainotuksista tulee tehdä kirjaukset suunnitelmaan.

LIITE 20.

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Eduskunta on hyväksynyt uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16.12.2013. Laki tulee voimaan 1.8.2014.

Lain tarkoituksena on ollut koota lainsäädännössä aikaisemmin hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat säännökset. Lain tavoitteena on siirtää painopistettä nykyisestä *ongelmakeskeisestä toiminnasta ennaltaehkäisevään suuntaan*. Laki koskee esi- ja perusopetusta, toisen asteen lukiokoulutusta sekä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutusta. Laissa säädetään myös velvollisuudesta kirjata lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan opiskeluhoollon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet, arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta, käytettävissä olevista opiskeluhoollon palveluista sekä toimet, joilla vahvistetaan opiskelu ympäristön ja yhteisön hyvinvoinnin edistämistä ja opiskelijoiden varhaista tukea. Opiskelijahuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaisi monialainen opiskelijahuollon ohjausryhmä ja sen lisäksi tulisi laatia koulu- tai oppilaitoskohtainen opiskeluhoollon suunnitelma.

Uusi laki edellyttää, että toisen asteen opiskelijat saisivat vastaavat opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut kuin perusasteen oppilaat. Lain mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjällä tulisi olla käytettävissään koulun tai oppilaitoksen sijaintikunnan järjestämänä opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja. Psykologin ja kuraattorin palveluja olisi oikeus saada laissa säädettyssä määräajassa, jonka mukaan opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun opiskelija, huoltaja tai muu henkilö yhteydenoton perusteella on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä.

Uuden lainsäädännön edellyttämänä Opetushallitus on uudistanut opetussuunnitelman perusteiden oppilas- ja opiskelijahuoltoon kokevat osuudet esi- ja perusopetuksessa sekä lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallituksen määräyksen mukaisesti opetuksen ja koulutuksen järjestäjien on otettava edellä mainittujen perusteiden mukaiset opetussuunnitelmat käyttöön 1.8.2014 alkaen.

LIITE 21.**Perusopetuksen kuraattorit ja psykologit Kallion alueella**

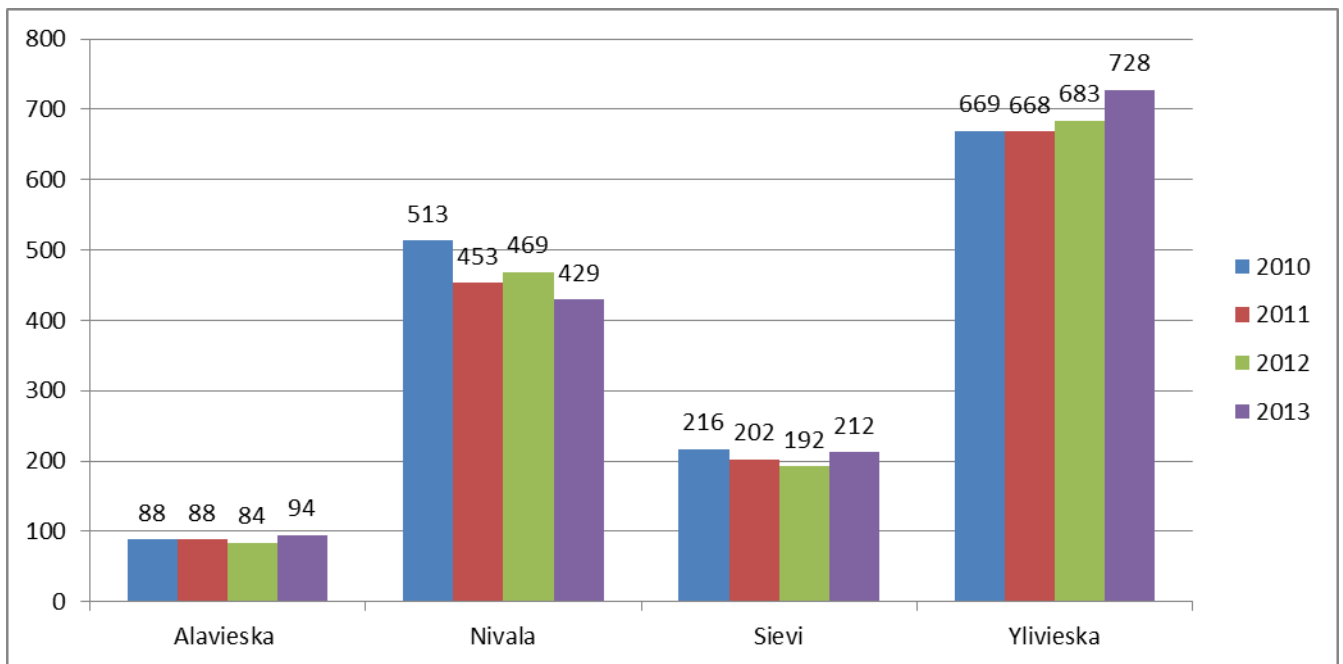
	Oppilasmäärä	Kuraattorit	Psykologit
Alavieska	337	1	-
Nivala	1493	1 (alakoulut) + 4/5 (yläkoulu)	1/5 (ostopalveluna 1pv/vko)
Sievi	838	3/4	1/5 (ostopalveluna 1pv/vko)
Ylivieska	1763	1 (1/5 alakoulu, 4/5 yläkoulu)	ostopalveluna

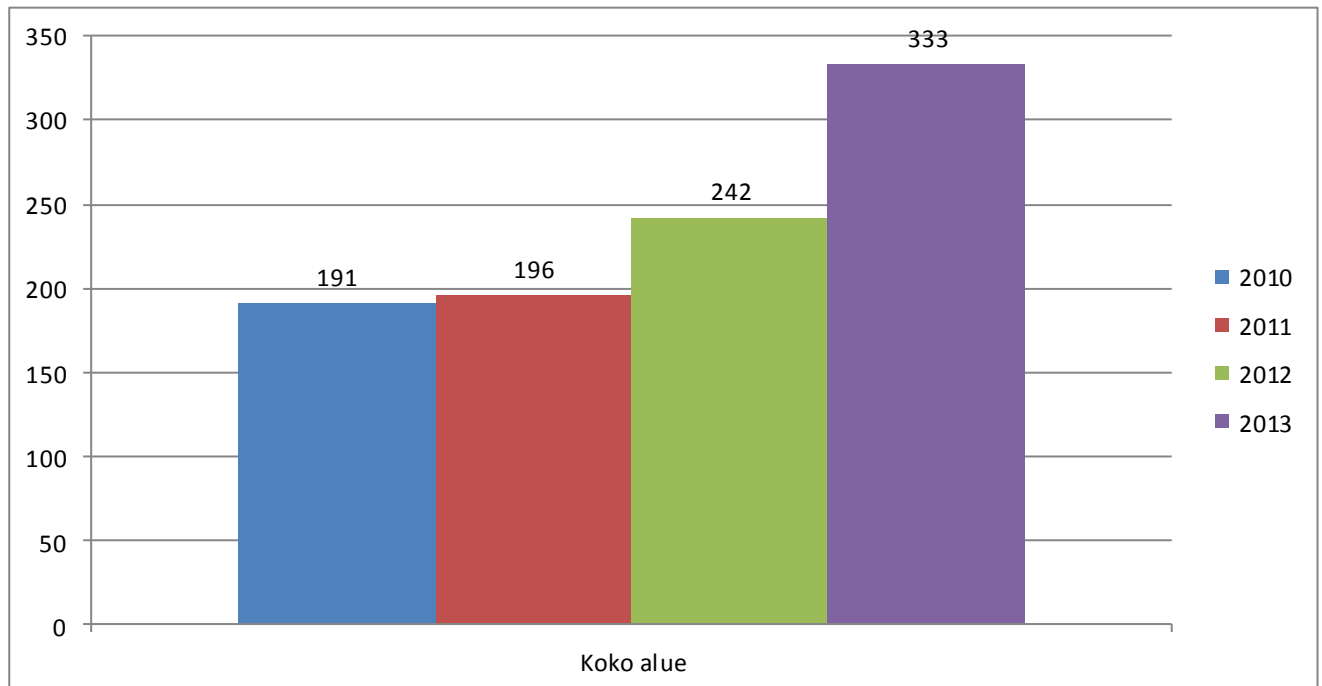
Toinen aste kuraattorit ja psykologit

	Oppilasmäärä	Kuraattorit	Psykologit
Alavieska	-	-	-
Nivala	174 + 765	1 (ammattiopisto) + 1/5 (lukio)	
Sievi	125	1/4 (lukio)	
Ylivieska	284 +325	1/5 ammattiopisto	

LIITE 22.

SOSIAALITYÖN ASIAKASPERHEET 2010 - 2013

LIITE 23.**SOSIAALIPÄIVYSTYKSEN YHTEYDENOTOT KOKO ALUEELLA 2010 -2013****SOSIAALIPÄIVYSTYKSEN YHTEYDENOTOT KALLION ALUEELLA 2010 -2013**